

ТОП-100 НАЙКРАЩИХ ЮРИСТІВ УКРАЇНИ 2015

ВИБІР КЛІЄНТА

Щорічне всеукраїнське дослідження якості надання юридичних послуг українськими юристами

ВИБІР КЛІЄНТА

100

НАЙКРАЩИХ
ЮРИСТІВ УКРАЇНИ

2014/2015

організатор

Юридична Газета

дослідження

- ◆ Банківське та фінансове право
- ◆ Виконавче провадження
- ◆ Земельне право
- ◆ Інтелектуальна власність
- ◆ Корпоративне право та M&A
- ◆ Кримінальне провадження
- ◆ Оподаткування
- ◆ Реструктуризація та банкрутство
- ◆ Судова практика

ХРИСТИНА ВЕНГРИНЯК, ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР «ЮРИДИЧНОЇ ГАЗЕТИ»

Видавець:
ТОВ «Юридична газета»

Реєстраційне свідоцтво КВ №11259-139ПР
від 24.05.2006 р. Газета видається з 2003 року.

Генеральний директор: Олена Осмоловська
Головний редактор: Христина Венгрияк
Журналісти: Єгор Желтухін, Анна Родюк, Тетяна Пашковська
Літературний редактор: Марина Петрова
Фахівець з дизайну та верстки: Андрій Семянович
Фотограф: Анна Полуянська
Над проектом також працювали: Лариса Кадура, Ірина Маслик, Наталія Омельченко

Адреса видавця:
04050, м. Київ, вул. Герцена, 17-25, оф. 91
• Адреса для листування: 01030, м. Київ, а/с 51
• Тел./факс: (044) 230-01-73, 230-01-74
• E-mail: info@yur-gazeta.com
• Сторінка в Інтернеті: www.yur-gazeta.com

Редакційна політика

Усі ексклюзивні права на матеріали, які опубліковані у довіднику «Вибір клієнта. ТОП-100 найкращих юристів України 2014/2015» належать ТОВ «Юридична газета». Будь-яке розповсюдження матеріалів довідника «Вибір клієнта. ТОП-100 найкращих юристів України 2014/2015» можливе виключно за письмової згоди ТОВ «Юридична газета». У разі використання чи передруку матеріалів «Вибір клієнта. ТОП-100 найкращих юристів України 2014/2015» посилання на довідник є обов'язковим.

За зміст викладених матеріалів несе відповідальність автор (рекламодавець). Рекламні матеріали надає рекламодавець, який несе відповідальність за достовірність наданої інформації. Видавець виходить з того, що рекламодавець має право і попередньо отримав усі необхідні дозволи для публікації. Матеріали, позначені символом «®» друкуються на правах реклами. Дизайнерські ідеї, оформлення, стиль, а також увесь зміст є об'єктом авторського права та охороняються законом.

© ТОВ «Юридична газета»

Видання надруковано в ТОВ «ІМБІР», 04213, м. Київ, вул. Прирічна, буд. 27-Г, кв. 233, тел.: (044) 583-17-52.
Підписано до друку 25.09.2015 р. Наклад видання 20 000 примірників. Ціна договірна

Лідерів обрано

Визнання клієнтів та колег – дві складові, на основі яких уже визначено переможців українського рейтингу «Вибір клієнта. ТОП-100 найкращих юристів України 2014/2015». Дослідження в рамках останнього проводилось в непростий для України та бізнес-середовища час.

Револуція гідності та підписання Угоди про асоціацію з ЄС дали надію українському суспільству на світле майбутнє. Однак, агресія зі сторони Російської Федерації, яка обернулася для України анексією Кримського півострову та анти-терористичною операцією на частині території Луганської та Донецької областей, стала ложкою дьогтю в бочці меду, та фактично поставила бізнес в невизначену ситуацію.

Всі в очікуванні, що буде далі. Проте життя продовжується і бізнес також. В такі непрості часи «Юридична газета» провела своє п'яте дослідження ринку юридичних послуг в Україні. Перший етап останнього – опитування корпоративних юристів, стосовно того, кого вони вважають найкращими юристами у відповідних практиках. Другий етап – опитування самих колег стосовно того, хто на їх думку є лідерами у відповідних галузях права.

Сьогодні вже можна говорити про певні висновки за результатами дослідження. Так, якщо зворотній зв'язок від представників юридичних фірм не був проблемою, то корпоративні юристи важко йшли на контакт. Більше того, опрацьовуючи базу підприємств на рахунок опитування їхніх юрисконсультів виявилось, що 80% компаній, які працювали ще в 2013 році, в 2014 р. припинили своє існування.

Варто відзначити, що у Chambers чи The Legal 500 представлений переважно юридичний бізнес вищого ешелону, який обслуговує грандів та встановлює погодинні ставки в кілька сотень доларів. Національний рейтинг «Юридичної газети» досліджує ринок на локальному рівні, опитуючи не лише великий, а й середній чи навіть малий бізнес на предмет того, яких юристів вони можуть рекомендувати як найкращих. У сьогоднішні непрості часи національний рейтинг – це можливість знайти досвідченого, рекомендованого юриста, який за свою роботу не бере великих гонорарів, а недорого може виконати якісну роботу. Національний рейтинг – це не погляд з-за океану на український ринок юридичних послуг. Насправді – це погляд зсередини. Такий собі інсайд.

Юристи – люди з високими амбіціями. Зрозуміло, що визначення ста найкращих із них залишить позаду, можливо, не гірших їхніх колег, що визве критику чи нарікання. Ми до цього ставимось спокійно. На жаль, до сотні всі потрапити не можуть.

В той же час в рамках рейтингу «Вибір клієнта. ТОП-100 найкращих юристів України 2014/2015» «Юридична газета» публікує перелік юристів – лідерів практик у відповідних галузях права, які були визначені за результатами опитування корпоративних юристів та юристів юридичних фірм. Таким чином клієнти зможуть у нашому рейтингу знайти не просто юристів, які надаватимуть їм юридичні послуги з конкретних питань, а рекомендованих та перевірених в роботі експертів у відповідних галузях права.

Патентно-правова фірма «ПАХАРЕНКО І ПАРТНЕРИ»

Понад 20 років на ринку юридичних послуг!

Повний спектр послуг у сфері інтелектуальної власності:

- «due diligence» інтелектуальної власності; оцінка ризиків при реєстрації, придбанні й подальшому використанні об'єктів інтелектуальної власності; формування «портфелю» прав інтелектуальної власності компанії;
- супровід реєстрації торговельних марок, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань (топографій) інтегральних мікросхем, географічних зазначень, сортів рослин, об'єктів авторського права, включаючи комп'ютерні програми і твори літератури та мистецтва, об'єктів суміжних прав, доменних імен;
- розробка і реєстрація ліцензійних договорів та договорів про передання прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності в інших країнах.
- врегулювання спорів, пов'язаних з порушенням прав на об'єкти інтелектуальної власності, у досудовому, адміністративному й судовому порядках.

Широкий спектр юридичних послуг

Комплексний правовий консалтинг господарської діяльності будь-якої компанії в Україні й за кордоном і відповідний спектр юридичних послуг в різних галузях права, а саме — адміністративного, господарського, кримінального, антимонопольного, рекламного, митного, інформаційного тощо.

Боротьба з контрафактними і піратськими товарами

Юридичні послуги у сфері боротьби з підробками та піратством, зокрема за допомогою митних процедур та у порядку цивільного, адміністративного й кримінального судочинства.

Високий професіоналізм компанії підтверджений:

- лідируючими позиціями у рейтингах визнаних міжнародних та вітчизняних видань, таких як «World Trademark Review 1000», «The Legal 500 — EMEA», «Chambers & Partners», «IP STARS», «Ukrainian Law Firms. A Handbook for Foreign Clients», «Юридична практика», «Юридична газета»;
- Міжнародним сертифікатом партнерської надійності ICC Ukraine.

ПРОФЕСІЙНІСТЬ ПОНАД УСЕ!

Адреса офісу

Бізнес-центр «Олімпійський»,
вул. Червоноармійська, 72, м. Київ, Україна
тел.: (044) 593 96 93
факс: (044) 451 40 48

Поштова адреса

а/с 78, м. Київ, Україна

pakharenko@pakharenko.com.ua

London Office

Pakharenko & Partners UK
50 Broadway St James's Park
London SW1H 0RG United Kingdom
+44 20 7152 4000
+44 20 7152 4001 (fax)

mail.london@pakharenko.com.ua

WWW.PAKHARENKO.COM

Про причини зростання популярності сфери інтелектуальної власності ми розпитали **ОЛЕКСАНДРА ПАХАРЕНКА**, партнера фірми «Пахаренко і партнери», адвоката, патентного повіреного України, директора Українського альянсу по боротьбі з підробками та піратством.

Яку роль нині відіграє інтелектуальна власність у бізнесі?

Успіх бізнесу залежить від багатьох чинників. Однак для досягнення і, головне, утримання конкурентоспроможності підприємства, необхідно не тільки постійно розвивати бізнес, збільшуючи обсяги виробництва і продажів, а й подбати про його правовий захист. Сьогодні жодне підприємство не може успішно працювати без використання у своїй діяльності об'єктів інтелектуальної власності.

Це підтверджують численні дослідження ролі інтелектуальної власності в економічній ефективності діяльності компаній. Зокрема, за даними двох останніх звітів, підготовлених Бюро з гармонізації на внутрішньому ринку (ОНІМ), приблизно 50% підприємств у ЄС активно використовують інтелектуальну власність і забезпечують при цьому майже 39% обсягів загальної господарської діяльності (ВВП), що оцінюється у 4,7 трильйонів євро. На такі підприємства припадає 90% обсягів торгівлі ЄС з рештою світу, і вони безпосередньо чи опосередковано забезпечують близько 35% усієї зайнятості в Євросоюзі (77 мільйонів робочих місць).

Нині в Україні активно обговорюють реформу системи охорони інтелектуальної власності. Що найголовніше, на Вашу думку, у цьому процесі?

Кінцевим результатом цих реформ має стати запровадження надійних режимів охорони прав інтелектуальної власності та правозастосування для досягнення Україною свого економічного потенціалу, і це найголовніше.

Клієнтський вибір

ТОП-100 найкращих юристів України 2014/2015. ЛІДЕРИ ПРАКТИК

ОЛЕНА ОСМОЛОВСЬКА,
ГЕНЕРАЛЬНИЙ ДИРЕКТОР «ЮРИДИЧНОЇ ГАЗЕТИ»

«Вибір клієнта. ТОП-100 найкращих юристів України» – щорічне всеукраїнське дослідження якості надання юридичних послуг вітчизняними юристами, започатковане «Юридичною газетою» ще у 2006 році з метою допомогти корпоративним юристам та бізнесу знайти юридичного радника у відповідній галузі права в Україні.

Методологія рейтингу ґрунтується на маркетинговому дослідженні, яке проводиться в два етапи:

I – опитування корпоративних юристів та формування списку ТОП-100 найкращих юристів України за версією клієнтів (корпоративних юристів);

II – опитування юридичних компаній та формування підсумкового списку найкращих юристів України відповідно до вибраних практик за версією корпоративних юристів та юридичних компаній. «Юридична газета» вже проводила подібні дослідження у 2006-му та 2008 роках, обираючи топ-50 правників. У 2010-2011 та 2012-2013 рр. кількість номінантів була розширена, і за підсумками дослідження було визначені 100 найкращих представників юридичної професії.

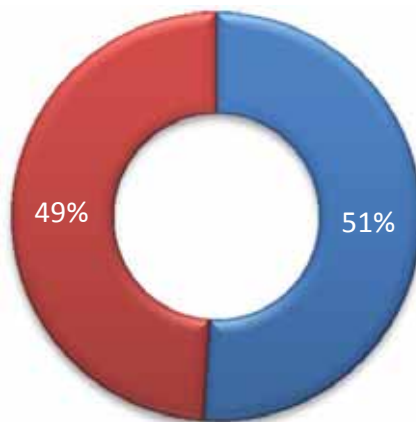
Визначення позицій клієнтів щодо надання найякісніших юридичних послуг вітчизняними юристами відбувалося шляхом анкетування.

Дослідження ґрунтується на результатах даних, конфіденційно отриманих в результаті зворотного зв'язку від корпоративних юристів українських та міжнародних підприємств та компаній, які співпрацюють із вітчизняними юрфірмами, локальними офісами міжнародних юридичних компаній та керівниками юридичних компаній. Період дослідження охоплює 2014 рік та I півріччя 2015 року.

Рейтинг «Вибір клієнта. ТОП-100 кращих юристів України» не ставить собі за мету присвоєння відповідних місць правникам, що увійшли до списку, тобто не веде жодного ранжування. Після опрацювання результатів дослідження відбувається формування списку найкращих юристів України, які подаються за алфавітним принципом у відповідній сфері практики.

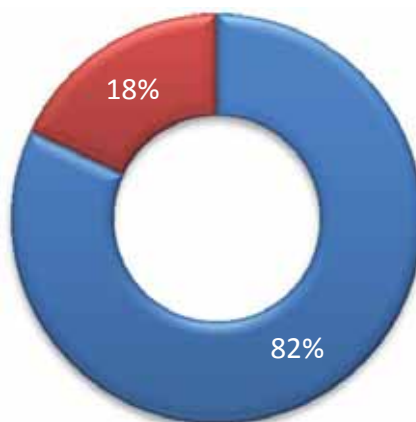
Суттєвою перевагою рейтингу є те, що кращих юристів в тій чи іншій галузі права визначають представники українського та міжнародного бізнесу (а, отже, вибір роблять самі клієнти) на основі принципу оцінки задоволеністю послугою. Це загальноживаний у соціологічній практиці принцип аналізу ринку з позиції сприйняття споживачем наданих послуг, що використовується в системі управління якістю. Рівень задоволеності послугою прямо пропорційний рівню якості, співвідношенню сподівань клієнта та його оцінки отриманих послуг. Опитування серед корпоративних юристів проводилося партнером проекту – дослідницькою компанією NOKs fishes. Об'єктам опитування надавався перелік юридичних практик, в яких їм, виходячи з власного досвіду, пропонувалось назвати імена найкращих юристів України. Для зручності було запропоновано два види анкет: паперова й електронна. Компанія NOKs fishes запропонувала електронну анкету, яка використовувалася «Юридичною газетою» вперше. Для участі в електронному анкетуванні потрібно було ознайомитися із презентацією проекту, зайти на

ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДУ НИНІШНІХ ФІНАЛІСТІВ РЕЙТИНГУ: ЮРИСТИ, ЩО ВЖЕ БУЛИ У ТОП-100 МИНУЛОРІЧНОГО РЕЙТИНГУ, ТА НОВІ УЧАСНИКИ

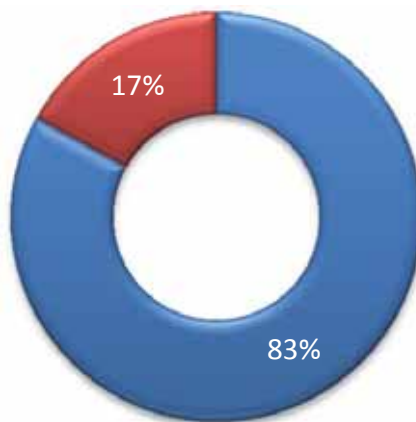
- КІЛЬКІСТЬ ЮРИСТІВ – ФІНАЛІСТІВ РЕЙТИНГУ ТОП-100 ЗА ПЕРІОД 2010-2011, ЩО ПРЕДСТАВЛЕНІ У ТОП-100 ЦЬОГО РОКУ
- КІЛЬКІСТЬ ЮРИСТІВ, ЩО ПОРІВНЯНО З МИНУЛОРІЧНИМИ ДОСЛІДЖЕННЯМИ УПЕРШЕ ПРЕДСТАВЛЕНІ У ТОП-100

СПІВВІДНОШЕННЯ КІЛЬКОСТІ ЮРИСТІВ-ЧОЛОВІКІВ ТА ЮРИСТІВ-ЖІНОК СЕРЕД ФІНАЛІСТІВ РЕЙТИНГУ ТОП-100 НАЙКРАЩИХ ЮРИСТІВ УКРАЇНИ

- ЮРИСТИ, ЩО ПРЕДСТАВЛЯЮТЬ НАЦІОНАЛЬНІ ЮРИДИЧНІ ФІРМИ
- ЮРИСТИ, ЩО ПРЕДСТАВЛЯЮТЬ МІЖНАРОДНІ ЮРИДИЧНІ ФІРМИ

СПІВВІДНОШЕННЯ КІЛЬКОСТІ ЮРИСТІВ-ФІНАЛІСТІВ РЕЙТИНГУ, ЩО ПРЕДСТАВЛЯЮТЬ НАЦІОНАЛЬНІ ТА ВІДПОВІДНО МІЖНАРОДНІ ЮРИДИЧНІ КОМПАНІЇ

- ЮРИСТИ, ЩО ПРЕДСТАВЛЯЮТЬ НАЦІОНАЛЬНІ ЮРИДИЧНІ ФІРМИ
- ЮРИСТИ, ЩО ПРЕДСТАВЛЯЮТЬ МІЖНАРОДНІ ЮРИДИЧНІ ФІРМИ

сайт opros.siteandseo.net, зареєструватися, отримати пароль та логін для проходження анкети. Тривалість процесу заповнення анкети не перевищувала 15 хвилин. Заповнену паперову анкету потрібно було повернути виконавцю опитування електронною поштою або факсом.

За цільову аудиторію основних споживачів юридичних послуг було взято сукупність провідних підприємств України. «Юридична газета» включила до переліку об'єктів дослідження підприємства, що увійшли до рейтингів, складених бізнес-виданнями «Forbes-Україна», «Delo.ua». Також були надіслані анкети діючим підприємствам та компаніям,

що входять до внутрішньої бази «Юридичної газети», яка використовувалася для рейтингових досліджень раніше. Загалом, це понад 2000 компетентних корпоративних юристів та керівників компаній. За порадою дослідницької компанії NOKs fishes, об'єкти опитування були систематизовані за такими галузями: АПК, банки, безалкогольна промисловість, будівельні матеріали, грошове та фінансове посередництво, дистрибуція медпрепаратів, діяльність авіаційного транспорту, наземного транспорту, залізниця, діяльність у сфері бухгалтерського обліку, діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг, експорт зерна, енерге-

тика та енергопостачання; збирання, очищення та розподілення води, зерно, інформаційний консалтинг, комплектуючі, лізинг, лісове господарство, ломбард, машинобудування, меблева промисловість, медичне страхування, металопрокат, молочна продукція, нафта і газ, оптика, паливо, олія, промислова хімія, реклама, роздрібна торгівля, с/г продукція, зв'язок, спецтехніка, будівництво, супермаркети, тютюн, телекомунікація, торгівля, торгівля автомобілями та мотоциклами, упаковка, фінансові компанії, електроніка і побутова техніка. Після отримання результатів та їхнього опрацювання був складений список ТОП-100 юристів, залежно від кількості отриманих балів за результатами анкетування. Обробка даних відбувалася шляхом математичного обчислення кількості голосів.

Опитування серед юридичних компаній проводила дослідницька група «Юридичної газети». Анкети були надіслані до більш ніж 400 юридичних компаній України. Після отримання даних були опубліковані результати та сформований список, виходячи із тієї кількості балів, яку здобули юристи за результатами анкетування, тобто набрали найбільшу кількість балів у відповідній галузі права.

Обробка даних відбувалася шляхом математичного обчислення кількості голосів респондентів. За даними дослідницької групи був складений протокол із результатами дослідження. Верифікацію отриманих у результаті опитування юридичних фірм даних проводила аудиторська компанія Grant Thornton Legis LLC. Процедура верифікації передбачала затвердження достовірності відомостей, що містяться у протоколі результатів дослідження шляхом перевірки їх відповідності даним, отриманим шляхом анкетування респондентів та перевірки достовірності даних, відображених в самих анкетах.

Відзначимо, що результати дослідження «Вибір клієнта. ТОП-100 найкращих юристів України 2014/2015» були опубліковані у Kyiv Post Legal Quarterly від 27 березня 2015 р. та від 26 червня 2015 р.

www.agalawyers.org

Professional Trusted Recognized

Arbitration GAFTA & FOSFA

International Arbitration

International Trade

International Family Law

Private Client

Litigation

Kuznetsky Business Center
64/16 Gorkogo Street
03150, Kyiv, Ukraine

tel: +380 (44) 237 79 33
fax: +380 (44) 237 79 43
office@agalawyers.org

АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

www.uaa.org.ua

Ми відкриті для всіх адвокатів!

**Александров
Дмитро**

«Александров
та Партнери»

**Альошин
Олег**

ЮФ «Василь Кісіль
і Партнери»

**Бабич
Анна**

ЮФ AEQUO

**Барр'є
Бертран**

ЮФ Gide Loyrette Nouel

**Батюк
Олег**

ЮФ Dentons

**Бейт
Томс**

ЮФ «Бі. Сі. Томс
енд Ко»

**Беляневич
Вадим**

Вища рада юстиції
(раніше – ЮФ «Василь
Кісіль і Партнери»)

**Білак
Даніель**

ЮФ CMS Cameron
McKenna

**Бойко
Петро**

АФ «Петро Бойко
та Партнери»

**Бондар
Олег**

ЮФ «ECOVIS Бондар
і Бондар»

**Бондарєв
Тімур**

АО Arzinger

**Боярчуков
Сергій**

ЮФ «Алексєєв,
Боярчуков
та Партнери»

**Бугай
Денис**

ЮФ VB Partners

**Бучинський
Йосип**

АО «Яр.ВАЛ»

**Войнаровська
Оксана**

ЮФ «Василь Кісіль
і Партнери»

**Гавриш
Тетяна**

ЮФ «ILF»

**Гадомський
Дмитро**

АО «Юскутум»

**Гвоздій
Валентин**

ЮФ «Гвоздій
та Оберкович»

**Гетманцев
Данило**

ЮФ Jurimex

**Головань
Ігор**

АО «Головань
і Партнери»

ТОП-100 НАЙКРАЩИХ ЮРИСТІВ УКРАЇНИ

**Грамацький
Ернест**

ЮФ «Грамацький
і партнери»

**Гребенюк
Сергій**

ЮБ «Єгоров, Пугінський,
Афанасьєв і партнери»
Україна

**Гришко
Сергій**

ЮФ CMS Cameron
McKenna

**Грищенко
Дмитро**

ЮФ «Грищенко
та партнери»

**Дідковський
Олексій**

ЮФ «Астерс»

**Дмитрієва
Ольга**

ЮФ «Дмитрієва
та Партнери»

**Думич
Тарас**

ЮФ Wolf Theiss

**Зоря
Анна**

АО Arzinger

**Зубар
Володимир**

ЮФ «Юрлайн»

**Іванов
Олексій**

АК «Коннов
і Созановський»

**Ільченко
Оксана**

ЮБ «Єгоров, Пугінський,
Афанасьєв і партнери»
Україна

**Карпенко
Маргарита**

ЮФ DLA Piper

**Кисіль
Василь**

ЮФ «Василь Кісіль
і Партнери»

**Кифак
Олександр**

ЮФ «АНК»

**Кібенко
Олена**

ЮФ «Кібенко, Оніка
та партнери»

**Ключков
Володимир**

АО «Ключков
та партнери»

**Ключковський
Маркіян**

ЮБ «Єгоров, Пугінський,
Афанасьєв і партнери»
Україна

**Коваль
Антон**

ПЮА «Дубинський
і Ошарова»

**Копейчиков
Максим**

ЮФ «Ілляшев
та Партнери»

**Корчев
Вячеслав**

ЮФ Integrites

Костін Ілля

ЮФ «Правовий Альянс»

Кот Олексій

ЮФ «Антіка»

Котенко Володимир

EY

Кочкаров Владислав

ЮК Prove Group

Кравець Ростислав

АК «Кравець і партнери»

Кубко Євген

ЮФ «Сквайр Паттон Боггс – Салком»

Кузьмук В'ячеслав

ЮФ «Юридичний радник»

Лавринович Максим

ЮФ «Лавринович і Партнери»

Лисенко Денис

ЮФ AEQUO

Макаров Олег

ЮФ «Василь Кісіль і Партнери»

Максимов Владислав

АО «АКТІО»

Мальський Маркіян

АО Arzinger

Мальський Олег

МЮГ AstapovLawyers

Мартиненко Олександр

ЮФ CMS Cameron McKenna

Мілютін Арсеній

ЮБ «Єгоров, Пугінський, Афанасьєв і партнери» Україна

Мінін Олександр

ЮФ «BTC Консалтинг»

Місечко Володимир

ЮФ «Місечко та Партнери»

Назарова Ірина

ЮФ ENGARDE

Огнев'юк Ярослав

ПЮА «Дубинський і Ошарова»

Огречук Анна

ЮФ LCF

ТОП-100 НАЙКРАЩИХ ЮРИСТІВ УКРАЇНИ

**Павленко
Олександра**

Перший заступник
Міністра охорони
здоров'я України
(раніше – ЮФ Pavlenko
legal group)

**Паліашвілі
Ірина**

ЮФ RULG Ukrainian
legal group

**Пахаренко-
Андерсен Антоніна**

ЮФ «Пахаренко
і партнери»

**Петров
Ярослав**

ЮФ «Астерс»

**Піонтковський
Сергій**

ЮФ Baker & McKenzie

**Плотніков
Олександр**

АО Arzinger

**Побережнюк
Лариса**

ПГ «Побережнюк
і Партнери»

**Погребной
Сергій**

ЮФ Sayenko Kharenko

**Поліводський
Олександр**

ПФ «Софія»

**Присянюк
Ольга**

ЮФ Aver Lex

**Пронченко
Андрій**

PWC

**Пустовіт
Олексій**

ЮФ «Астерс»

**Сасенко
Володимир**

ЮФ Sayenko Kharenko

**Самойленко
Вадим**

ЮФ «Астерс»

**Самохвалов
В'ячеслав**

ЮФ «Самохвалов
та Партнери»

**Свириба
Сергій**

ЮБ «Єгоров, Пугінський,
Афанасьєв і партнери»
Україна

**Свечкар
Ігор**

ЮФ «Астерс»

**Селютін
Андрій**

АО Arzinger

**Сердюк
Віталій**

ЮФ Aver Lex

**Ситнюк
Костянтин**

АО «Ситнюк
та партнери»

**Сінічкіна
Лана**

АО Arzinger

**Скляренко
Олександр**

ЮФ «Скляренко,
Сидоренко
та Партнери»

**Сліпачук
Тетяна**

ЮФ Sayenko Kharenko

**Слободніченко
Марина**

ЮФ Jurimex

**Солодко
Євгеній**

АГ «Солодко
і партнери»

**Сошенко
Олексій**

ЮФ Clifford Chance

**Стельмашук
Андрій**

ЮФ «Василь Кісіль
і Партнери»

**Степаненко
Роман**

ЮБ «Сгоров, Пугінський,
Афанасьєв і партнери»
Україна

**Стеценко
Микола**

ЮФ «Авеллум
Партнерс»

**Тюрін
Сергій**

«С.Т. Партнерс»

**Харенко
Михайло**

ЮФ Sayenko Kharenko

**Хачатурян
Армен**

ЮФ «Астерс»

**Ходаковський
Павло**

АО Arzinger

**Фелів
Олексій**

ЮФ Gide Loyrette Nouel

**Цветков
Андрій**

ЮФ Gestors

**Черкасенко
Максим**

АО Arzinger

**Чорний
Сергій**

ЮФ Baker & McKenzie

**Шемяткін
Олександр**

ЮФ «BTC Консалтинг»

**Шишканов
Олександр**

ЮФ Jurimex

**Шкляр
Сергій**

Заступник Міністра
юстиції України
з питань виконавчої
служби (раніше –
АО Arzinger)

ASTAPOV
LAWYERS

INTERNATIONAL
LAW
GROUP

The
**LEGAL
500**

Top-ranked in Corporate/M&A,
Dispute Resolution, Energy,
Intellectual Property, Real Estate
& Construction, and Tax

CHAMBERS
- & PARTNERS -

Band 3 in Competition

IFLR
1000

Top-2 in Energy
and Infrastructure

Sound legal advice

Киев

Бизнес-центр «София»
переулок Рыльский, 6
Киев 01601, Украина
T: +38 044 490 70 01

Москва

ММДЦ «Москва-Сити», Империя Тауэр
Пресненская наб., д.6, стр.2
Москва 123317, Россия
T: +7 495 987 12 10

Алматы

Бизнес-центр «Нурлы-Тау»
проспект Аль-Фараби, 7
Алматы 050012, Казахстан
T: +7 727 311 04 54

www.astapovlawyers.com

Тотальна стагнація

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ

В'ЯЧЕСЛАВ КУЗЬМУК, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР
ТОВ «Юридичний радник», АДВОКАТ

Головною тенденцією сучасного стану ринку юридичних послуг в Україні є пошук його учасниками формули успіху в непростих економічних та геополітичних умовах.

Ринок юридичних послуг, як і завжди, дуже динамічний, умови ведення юридичного бізнесу постійно змінюються, що вимагає від його учасників бути конкурентоспроможними.

Мій прогноз дворічної давнини щодо перспектив стану та розвитку юридичного ринку України повністю відповідає реаліям сьогодення. Тоді я передбачав, що в перспективі найближчих двох – трьох років провідними тенденціями юридичного бізнесу в нашій країні будуть:

- поділ великих та середніх юридичних компаній на середні та маленькі шляхом виокремлення або виходу окремих партнерів та практик у самостійний бізнес;

- зменшення кількості учасників юридичного ринку внаслідок нестабільної економічної ситуації в країні, значна конкуренція та завищені вимоги до якості послуг;

- зниження попиту на юридичні послуги у зв'язку зі зменшенням кола витрат суб'єктів підприємницької діяльності;

- розширення тенденції на перехід учасників юридичного ринку від універсальних юридичних компаній до спеціалізованих;

- зростання конкуренції серед учасників ринку, учасники ринку пропонуватимуть нові шляхи та методи надання юридичних послуг.

Наразі це становище, в якому перебувають учасники ринку юридичних послуг, додає лише, що економічна ситуація в країні стала значно складнішою, ніж було прогнозовано. Але, попри це, юрбізнес продовжує виконувати свої функції, які на нього покладає суспільство.

Успішні практики

Здебільшого учасники ринку юридичних послуг вказують, що основними практиками та юридичними послугами протягом 2013-2014 років є судова практика, включаючи реструктуризацію зобов'язань (банкрутство), захист прав власності, зокрема, прав на об'єкти інтелектуальної власності, податкові спори; кримінальна практика та захист прав у кримінальному провадженні.

Дещо з джерел відкритої статистики. Аналіз динаміки ринку таких послуг цікаво робити, спираючись на статистичні дані, розміщені на офіційному веб-сайті Судова влада України (http://court.gov.ua/sudova_statystyka/hgjhgyfghj/).

За даними цього веб-сайта, динаміка судових справ (адміністративне, кримінальне, цивільне судочинство та справи про адміністративні правопорушення), які надійшли до місцевих загальних судів у 2014 році, знизилася на 18,3% порівняно з 2013 роком. Зауважу, що таке зменшення спричинено, зокрема, тим, що фактично правосуддя не відправлялося минулого року в АР Крим та м. Севастополі, та значно знизилася в Донецькій та Луганській областях.

В адміністративному судочинстві так само помітне зменшення кількості звернень та розгляду справ на 14% порівняно з 2013 роком, такий показ-

ник пов'язаний з тим, що фактично правосуддя не відправлялося торік у АР Крим та м. Севастополі, та, зокрема, знизилася кількість звернень та розглядів у Донецькій та Луганській областях. Понад 60% адміністративних справ становлять справи у спорах з податковими органами та 23,35% – справи з приводу реалізації публічної політики у сферах захисту соціальних прав населення.

Значно зменшилася кількість розглядів місцевими загальними судами кримінальних справ. Зокрема, 2014 року в провадженні судів перебували на 79,15% менше кримінальних справ, ніж 2013-го.

У господарському судочинстві навпаки відбувається невелике зростання кількості розглядів справ місцевими господарськими судами 2014 року (на 1,41% порівняно з показниками 2013 року). Прикметно, що зростання відбулося завдяки збільшенню розгляду справ про банкрутство на 26,65% порівняно з 2013 роком та збільшенням спорів у справах із захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності на 34,38% порівняно з 2013-м.

Отже, якщо ґрунтуватися на судовій статистиці, можна зробити висновок, що попит на судову практику чи судовий захист за кількістю відкритих судових проваджень у 2014 році зменшується.

Ймовірно, це пов'язано зі зменшенням кількості потенційних клієнтів, відсутністю підстав для судового захисту.

Радше, враховуючи показники звернень за судовим захистом, в судовій практиці вбачається тенденція зменшення звернень та збільшення застосування медіації та досудового врегулювання спорів і примирення сторін на тлі зменшення попиту на такі послуги від клієнтів.

Крім судової, можна зауважити, що також основними практиками є кримінальна практика та захист у кримінальному провадженні; практика з реструктуризації зобов'язань;

практика з захисту прав власності, зокрема, з захисту інтелектуальної власності; податкова практика.

За сегментами бізнесу непогано розвивається практика супроводу проектів в ІТ-галузі, енерго- й агробізнесу.

Персональність учасників ринку

Головною тенденцією розвитку учасників ринку юридичних послуг є особисте позиціонування провідних юристів і партнерів юридичних фірм та адвокатських формувань. Проведення рейтингів та опитувань клієнтів учасників ринку юрпослуг є наочним прикладом такої тенденції. Визнання та підтвердження професіоналізму конкретного юриста є непоганим репутаційним здобутком для кожного учасника ринку. Що більше відомих та визнаних юристів працює в юридичній фірмі та адвокатському формуванні, то кращим для клієнта здається учасник ринку юридичних послуг серед своїх конкурентів.

Стан ринку юридичних послуг

Якщо вести мову про стан розвитку ринку юридичних послуг в Україні, то ми поступово відійшли від стану ринку, на якому існувала олігополія, де в цей час працювали кілька юридичних фірм і компаній, а діяльність адвокатів в основному зосереджувалась в територіальних адвокатських колегіях.

З часом збільшення кількості юристів та створення нових амбітних юридичних фірм та адвокатських об'єднань все-таки сприяло тому, що юридичний ринок України відійшов від стану олігополії та став поліполією з наявністю різних за розміром та якістю учасників ринку юридичних послуг, які задовольняють попит і потреби будь-яких категорій клієнтів.

Економічний стан і політична ситуація стає на заваді переходу з поліполії до відкритого ринку юридичних послуг, суб'єктність учасників ринку звужуватиметься. Склад ринку становитимуть національні юрфірми й адвокатські формування, іноземні учасники згортатимуть свою участь на ринку юридичних послуг України.

Новації ринку. Конференс-бізнес

Проведення учасниками ринку юридичних послуг різноманітних заходів (форумів, конференцій, круглих столів, семінарів, майстер-класів, практикумів) є характерною ознакою сьогодення. Це непогана спроба об'єднати надання юридичних послуг публічним методом з PR-ом. Мені імпонує, що наш юрбізнес напевно один із лідерів України за конференс-бізнесом. Крім того, варто пам'ятати, що такі заходи дають можливість публічно обговорювати питання правозастосування законодавства та реформування нашої галузі. Такі відкриті підходи є демократичними та сучасними.

Громадська та політична діяльність

Слід також зауважити високу активність адвокатів та юристів в громадській та державотворчій діяльності нашої країни. Дуже добре, що на громадському фронті активно працюють Асоціація адвокатів України (ААУ) та Асоціація правни-

ків України (АПУ), причому, перша за останніх два роки здобула чималу популярність серед адвокатського середовища, а друга активно долучилася до процесів захисту прав адвокатів та залучення правників до адвокатури.

Дуже приємно відзначити, що чимало адвокатів та юристів зараз обіймають високі посади в органах державної влади. Крім того, варте уваги те, що, на відміну від попередніх варягів з юридичного бізнесу до державного сектору, тепер наші колеги реально співпрацюють з юридичною громадськістю, регулярно беруть участь у заходах юридичного бізнесу, виступають з доповідями та мають час і можливість для обміну думок з приводу реформ і змін законодавства.

Наостанок хочу підсумувати, що юридичний ринок в Україні є найбільш активним, діловим, сучасним та демократичним. На жаль, так трапляється, що ми розвиваємося в період великих змін, але такі процеси є соціальним покликанням адвокатів та юристів.

В ногу з часом

Останні зміни та перспективи юридичних послуг в сфері захисту ІВ

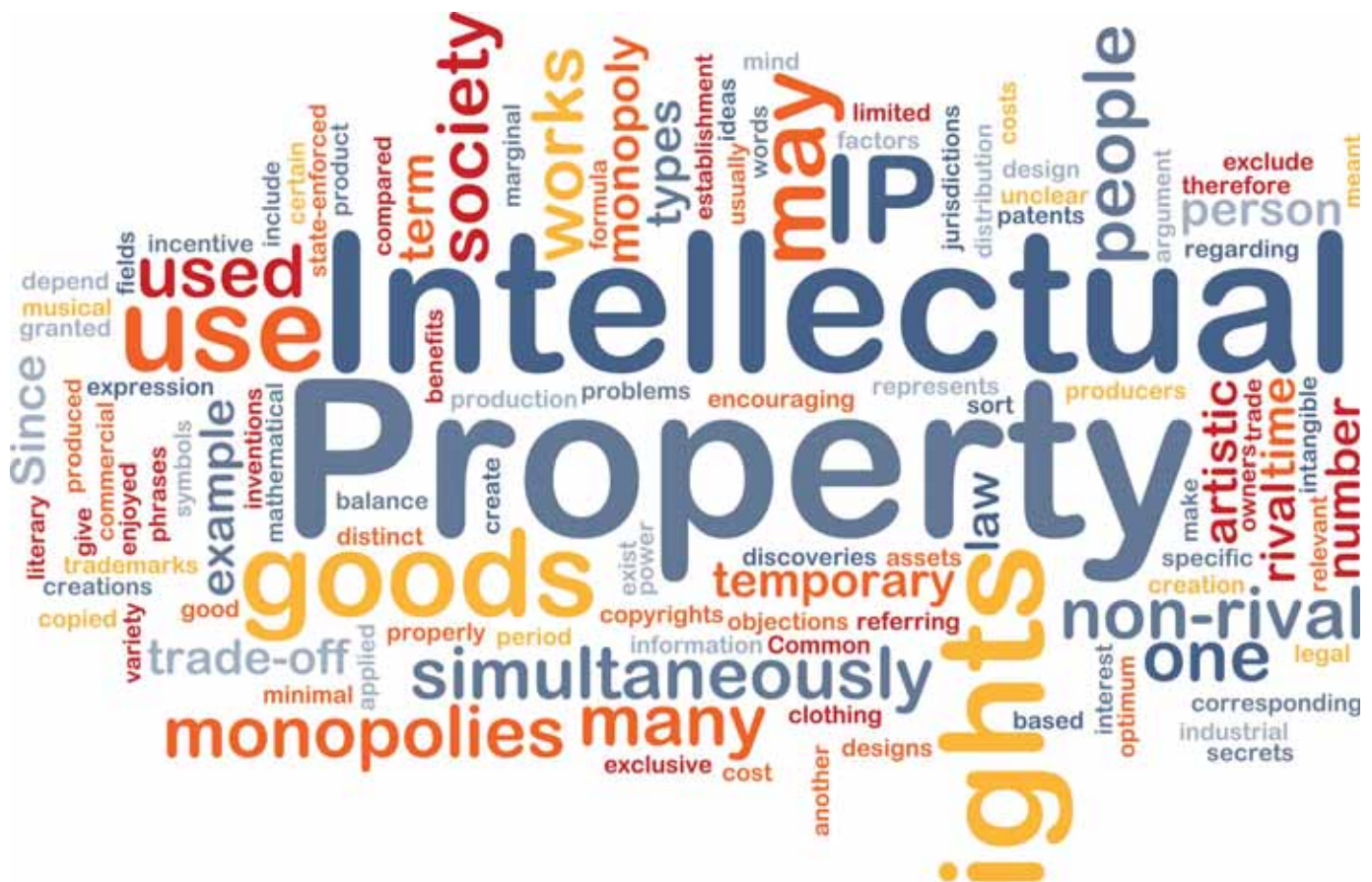
Юлія СЕМЕНІЙ, ПАРТНЕР ЮФ «АСТЕРС»

Загалом, сутність ринку юридичних послуг у сфері інтелектуальної власності полягає у запобіганні порушенням (зокрема, за рахунок набуття та закріплення прав на власні інтелектуальні активи) та захисті від них, якщо права все ж порушені. Проте конкретні складові ринку та їхнє співвідношення час від часу змінюються. Хоча зміни відбуваються в багатьох напрямках, особливу увагу привертають такі.

По-перше, продовжуючи тенденцію, яка сформувалася вже певний час тому, порушення дедалі частіше мігрують у віртуальне середовище – мережу інтернет. Відповідно, сторонами в багатьох процесах стають не лише гравці

того чи іншого ринку товарів чи послуг, які фактично використовують об'єкти права інтелектуальної власності (ІВ) у власних комерційних цілях, а й особи, які супроводжують таку віртуалізацію, зокрема, хостинг-провайдери, реєстратори доменних імен тощо. Більш того, оскільки бізнес активно користується соціальними мережами для просування товарів та послуг, це відображається й у спорах із питань ІВ. Тож частіше з'являються вимоги вилучити користистані без дозволу власника об'єкти зі сто-рінок соціальних мереж.

При цьому, останнім часом можна спостерігати певну лібералізацію підходів, які застосовуються

судами під час вирішення спорів про порушення в мережі інтернет, що також дає підстави вести мову про подальше збільшення кількості подібних спорів. Зокрема, вимоги, які нещодавно здебільшого відхилилися (такі, як вимога передделегування доменного імені) з формальних підстав, останнім часом частіше задовольняються (звісно, за наявності порушення).

По-друге, правовласники стають сміливішими й активніше намагаються захищати свої права, зокрема, на нетрадиційні об'єкти, щодо яких на цей час бракує судової практики. Прикладом можуть бути спори про захист прав на телевізійні формати, нетрадиційні торговельні марки.

Щодо подальшого розвитку, то він значною мірою залежить від реалізації наявних законодавчих ініціатив, здебільшого спрямованих на запобігання зловживанню системою захисту прав ІВ та імплементації підписаної Україною Угоди про асоціацію з ЄС. Але можна говорити про те, що зміни, вірогідно, сприятимуть більшій поінформованості правовласників щодо наявних або потенційних загроз їхнім правам (наприклад, внаслідок публікації заявок на торго-

	Дробязко Руслан МЮФ Baker & McKenzie		Падалка Олександр ЮФ Sayenko Kharenko
	Дубинський Михайло ПЮА «Дубинський і Ошарова»		Пахаренко- Андерсен Антоніна ППФ «Пахаренко і Партнери»
	Кислий Тарас ЮБ «Єгоров, Пугінський, Афанасьєв і партнери» Україна		Пахаренко Олександр ППФ «Пахаренко і партнери»
	Коваль Антон ПЮА «Дубинський і Ошарова»		Подольак Владислав ЮФ «Василь Кісіль і Партнери»
	Мамуня Олександр ЮФ Aequo		Полікарпов Антон АО Arzinger
	Мещерякова Наталья IPexperts Intellectual Property Agency		Семеній Юлія ЮФ «Астерс»
	Огнев'юк Ярослав ПЮА «Дубинський і Ошарова»		Столяренко Олексій МЮФ Baker & McKenzie

вельні марки на стадії їхнього розгляду, більш чіткого регулювання обов'язків та відповідальності учасників ринку телекомунікацій щодо порушення прав). Звичайно, це і може спричинити деяке переформатування структури юридич-

них послуг у галузі інтелектуальної власності, але загалом є всі підстави для того, щоб зміни позитивно впливали на ринок завдяки підвищенню ефективності та посиленню довіри до національної системи захисту.

Виклики та перспективи розвитку українського АПК

ОЛЕКСАНДР ШИШКАНОВ, ПАРТНЕР ЮК JURIMEX

Сільське господарство є одним із небагатьох секторів, який протягом останнього року демонструє позитивні показники в умовах тотальної кризи української економіки. Коли цілі галузі зазнають значного падіння, АПК вдається працювати переважно рентабельно. Однак руйнівний ефект епохи змін торкнувся й аграріїв, а чимало проблем ще попереду. АПК теж потерпає від негативних чинників, що є загальними для економіки в цілому, з додатковими, суто аграрними, особливостями.

Наслідком девальвації гривні, спричиненої військовими діями на Сході України та тривалим переддефолтним станом, є суттєве підвищення собівартості виробни-

цтва аграрної продукції. Насамперед ідеться про імпортні складові виробництва – мінеральні добрива, паливо, насіння, засоби захисту рослин. Ще один чинник зростання собівартості – додатковий імпортований збір у розмірі 5-10% митної вартості, запроваджений парламентом на 2015 рік.

Весняно-польові роботи 2015 року засвідчили гостру потребу аграріїв у залученні фінансування для забезпечення операційної діяльності. Українські банки практично повністю припинили кредитування АПК, а зовнішнє фінансування надається або дочірнім українським компаніям, або великим публічним агрохолдингам.

JURIMEX
LEGAL SOLUTIONS
• SINCE 2003

Smart legal solutions

Адміністративне право та ліцензування | Банківське право та фінанси | Земельне право та нерухомість
Інтелектуальна власність | Конкурендне та антимонопольне право | Корпоративне право та цінні папери
Медіа право | Міжнародна торгівля та інвестування | Податкове право | Судові спори та арбітраж |
Трудове право | Господарське та договірне право | Кримінальне право

вул. Велика Васильківська, 9/2, оф.67, м.Київ, 01004, Україна
+38(044)500-79-71 www.jurimex.com.ua

Нині Законом України «Про Державний бюджет на 2015 рік» передбачено дві державні програми підтримки АПК:

- компенсація процентних ставок за кредитами підприємств АПК з обсягом фінансування 300 млн грн;
- підтримка галузі тваринництва в розмірі 250 млн грн.

Однак фактичне надання підтримки затримується. Перша програма вже реалізується після набрання чинності відповідною постановою уряду наприкінці травня 2015-го, щодо другої уряд лише планує затвердити механізм її виконання.

Неефективною виявилась і діяльність ПАТ «Аграрний фонд» та ПАТ «ДПЗКУ» щодо реалізації форвардних програм закупівель зерна у аграріїв навесні 2015-го. Внаслідок проблем із фінансуванням закупівлі проведені з запізненням та в неповному обсязі. До речі, вказані програми можна лише умовно вважати державною підтримкою агровиробників, адже за своєю суттю вони є класичними комерційними угодами з доволі жорсткими, не вигідними для аграріїв умовами.

Реформа податкового законодавства 2014 року позначилася на АПК менше, ніж на інших галузях економіки. Косметичне перетворення фіксованого сільськогосподарського податку на єдиний податок 4-ї групи майже не змінило його правової природи. Звичайно, враховуючи індексацію нормативної грошової оцінки та підвищення ставки, податкове навантаження на аграріїв суттєво зросло, однак виявилось посильним. Важливо, що були збережені пільгові податкові режими галузі – фіксований податок (у вигляді єдиного податку) та спеціальний режим ПДВ.

Негативними наслідками податкової реформи 2014 року є скасування відшкодування ПДВ при експорті зернових і технічних культур, а також скасування спеціального режиму оподаткування ПДВ при поставці молока та худоби.

Загальною проблемою для всіх суб'єктів господарювання є електронне адміністрування ПДВ, яке запроваджується в повноформат-

	Александров Дмитро МЮК «Александров та партнери»		Орлов Микола ЮФ «ОМП»
	Альошин Олег ЮФ «Василь Кісіль і Партнери»		Поліводський Олександр ПФ «Софія»
	Астапов Андрій МЮГ AstapovLawyers		Краглевич В'ячеслав ЮК FCLEX
	Зоря Анна АО Arzinger		Сулейманова Амінат AGA Partners
	Лисенко Денис ЮФ Aequo		Шишканов Олександр ЮК Jurimex
	Мельник Ігор AK IMG Partners		

ному режимі з 01.07.2015 р. Разом із вказаними вище нововведеннями у галузі ПДВ це призводить до значного вимивання грошових коштів із галузі.

Наведені проблеми вітчизняного АПК загострюються на тлі загальносвітового зниження цін на зернові й технічні культури і продукти їхньої переробки, насамперед соняшникової олії, яка посідає вагомe місце в структурі експорту України. Причина полягає в перевиробництві сільгосппродукції в

світі та у формуванні великих запасів у основних її імпортерів.

Болючим питанням є втрата ринків сільськогосподарської продукції в країнах близького зарубіжжя, що насамперед стосується м'ясних і молочних продуктів. В умовах обмежених можливостей збуту продукції тваринницька галузь стикнулася зі значними проблемами. Зокрема, за обмеженого попиту на молоко на внутрішньому ринку тваринницькі комплекси не можуть підвищувати ціни на молочну сировину. Водночас

її собівартість в умовах девальвації гривні суттєво зросла, внаслідок чого нині ця підгалузь АПК є збитковою. Перші ознаки кризи в тваринництві – скорочення поголів'я худоби та птиці, що фіксується з початку 2015 року.

До групи ризику належать і малі та середні сільгоспвиробники, що господарюють у галузі рослинництва. Посівні роботи восени 2014-го та навесні 2015-го були виконані в умовах гострого дефіциту обігових коштів, що позначиться на якості та кількості зібраного зерна. Реальний результат їхньої діяльності буде помітний восени, після збору врожаю та формування цін на продукцію. На початку жнив ціни на основні експортні культури демонструють традиційне падіння, однак в разі їхнього збереження у подальшому на такому самому рівні можна прогнозувати припинення діяльності великої кількості малих та середніх сільгоспвиробників.

Попри вказані проблеми, наразі не можна говорити про значний відтік інвестицій із галузі. Навіть втрата активів окремими агрохолдингами внаслідок анексії Криму та бойових дій на Сході України не потягла за собою подальшого обмеження їхньої господарської діяльності в країні. Нині учасники ринку воліють радше зафіксувати нинішній стан, ніж реалізовувати нові інвестиційні проекти. У зв'язку з цим аграрії переважно обмежують фінансування програм розвитку, призупиняючи або відкладаючи їхнє виконання, але й не відмовляючись від них повністю.

Під скорочення потрапляють плани з масштабного розширення земельних банків. Загалом ця тенденція простежується з 2008 року, коли площа землі в користуванні перестала бути основним критерієм при оцінюванні привабливості агропідприємств. В рамках оптимізації землекористування аграрії керуються такими чинниками, як якість угідь, їхнє географічне розташування, наближеність до морських портів, умови зволоження та інші кліматичні особливості місцевості, ефективність логістичного забезпечення ресурсами, іноді диверсифікація по-

годних ризиків. Як і раніше, агрохолдинги зацікавлені в максимальній мобілізації земельних ресурсів навкруги належних їм елеваторів, цукрових заводів тощо.

При цьому, аграрії намагаються отримати якомога більші гарантії права на орендовану ними землю, особливо якщо мова йде про довгострокове користування. Такі заходи включають інвентаризацію земель та складання електронних карт полів, ліквідацію «шахматки» ділянок в межах окремих масивів, завчасне переукладення договорів оренди землі, занесення орендованих ділянок до Державного земельного кадастру та повторну реєстрацію в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно прав на землю, що були зареєстровані до 2013 року.

Незважаючи на регулярні спроби уряду та парламенту спростити систему реєстрації речових прав на нерухомість, ця сфера лишається серед найбільш проблемних для аграріїв, які становлять категорію найбільших землекористувачів. Серед останніх змін – Постанова Кабінету Міністрів України №190 від 08.04.2015 р.,

сення змін в деякі законодавчі акти України щодо умов спрощення ведення бізнесу (дерегуляція)». Документ скасовує 14 дозвільних документів у аграрній сфері та запроваджує низку важливих змін у галузі земельно-орендних правовідносин. Зокрема, це запровадження семирічного мінімального строку оренди землі сільськогосподарського призначення, скорочення кількості істотних умов договору оренди землі, скасування невід'ємних додатків договору тощо.

Передбачені законом зміни вирішують давно назрілі проблеми шляхом скасування непотрібних дозвільних процедур та низки норм, що не працюють. Не применшуючи значення закону, зауважимо, що не варто очікувати на системний позитивний вплив його норм на галузь у цілому.

Невиправдано тривалою є процедура реформування органів державного управління та контролю в галузі АПК, започаткована відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №442 від 10.09.2014 р. Згідно з цим документом реорганізована низка державних органів з

Законодавчі ініціативи щодо реформування АПК наразі справляють враження безсистемних і фрагментарних

що набула чинності 22.06.2015 р. та встановлює скорочені строки реєстрації прав, Закон України №247-VIII від 05.03.2015 р., відповідно до якого, зокрема, нотаріусам надані повноваження державного реєстратора при реєстрації речових прав на землі сільськогосподарського призначення тощо. Законодавчі новели в цій сфері часто залишаються без своєчасного підзаконного врегулювання, а також без матеріально-технічного забезпечення, що нівелює їхній позитивний ефект.

Загалом законодавчі ініціативи щодо реформування АПК наразі справляють враження безсистемних і фрагментарних.

Найвагомішим здобутком є Закон України від 12.02.2015 р. «Про вне-

передачею відповідних функцій – Держземагентство України перетворено на Держгеокадастр України, Держветфітослужба України перетворена на Державну службу безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів; Держсільгоспінспекція України ліквідована, а її функції передано Державній екологічній інспекції України та іншим органам. Попри значний період часу, що спливав, реформування вказаних органів триває й досі, що зовсім не сприяє належному виконанню покладених на них функцій та завдань. Насамперед це стосується ветеринарного контролю, який має особливе значення в рамках заходів із гармонізації законодавства України з нормами ЄС.

Щодо Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, то на сьогодні триває робота з імплементації норм ЄС. Зокрема, ухвалені закони України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо ідентифікації та реєстрації тварин» від 14.08.2014 р., «Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною» від 07.04.2015 р., «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» від 22.07.2014 р. В рамках автономних торгових преференцій, наданих ЄС, українські експортери очікувано закривають квоти за сировинними позиціями (зерно, мед тощо). Гіршою є ситуація з поставками до ЄС продуктів переробки. Наприклад, постачальники змогли налагодити продажі м'яса птиці, сокових концентратів; очікується надання кільком українським виробникам права поставки молочної продукції на ринок ЄС. Щодо свинини та яловичини, то їхніх поставок у Європу в найближчій перспективі не очікується.

Серед викликів, що стоять перед вітчизняним АПК, найпершим є перспектива скасування пільгового оподаткування галузі з 2016 року. Незважаючи на положення Коаліційної угоди парламентської більшості, що передбачає збереження чинної системи оподаткування АПК до 2018 року, уряд ініціює переведення аграріїв на загальну систему оподаткування вже з початку 2016-го. Позбавлення агровиробників фактично єдиного дієвого механізму державної підтримки завдасть відчутного удару галузі. Прогнозовано, більше за всіх постраждають малі підприємства, яким буде важко адмініструвати податки за загальною системою оподаткування.

Чинником дестабілізації залишається завершальний етап земельної реформи. Останні заяви урядовців свідчать про тимчасову відмову від впровадження ринку землі сільськогосподарського призначення та про намір розвивати земельно-орендні правовідносини, які нині є базисом вітчизняного АПК. Однак всі розуміють, що скасування мораторію необ-

хідне і це є лише питанням часу. За таких умов відсутність концепції розвитку ринку землі та можливість її швидкого запровадження без широкого обговорення з учасниками ринку та експертами викликає у аграріїв обґрунтоване занепокоєння.

Отже, до основних тенденцій регулювання АПК слід зарахувати дерегуляцію галузі, поки що радше декларативну, та загальне посилення податкового тиску на учасників ринку, що, втім, властиво й іншим секторам економіки. Слід зауважити невпорядкованість державної політики в галузі АПК. З одного боку, Мінагрополітики декларує необхідність розвитку малого та середнього підприємництва в селах, створивши підсобні господарства та за рахунок широкої кооперації агровиробників, з іншого – Мінфін чітко відстоює скасування пільгових режимів оподаткування АПК. За таких умов держава має витримати баланс між нагальними потребами у наповненні бюджетів та врахуванням інтересів галузі, що нині без перебільшення є стратегічною для країни.

«Держава тримає аграріїв в тонусі», – Ігор Мельник

Про стан вітчизняного аграрного сектору в контексті законодавчих новацій та що чекає агробізнес в Україні «Юридичній газеті» розповів керуючий партнер АО IMG Partners **ІГОР МЕЛЬНИК**

– Пане Ігорю, нині сільське господарство є стратегічним видом діяльності для України. Як Ви вважаєте, чи створює держава комфортні умови для розвитку аграрного бізнесу в Україні?

– Держава тримає аграріїв в тонусі.

З одного боку, агробізнес шокували податковою реформою наприкінці 2014 року, з іншого – порадували законом про дерегуляцію.

На мою думку, аграрний бізнес, на жаль, вже не є священною коровою для держави. Хоча агрохолдинги генерують значний обсяг валютних надходжень, зважаючи на орієнтованість АПК передусім на експорт. Проте міжнародні кредитори наполягають на скасуванні податкових пільг для сільгоспвиробників.

Будьмо відвертими, АПК – єдина галузь економіки України, продукція якої може бути конкурентною на ринках Європейського Союзу. Тому, рухаючись в Європу, треба підтримувати сильні галузі, щоб бути партнером, а не сировинним придатком.

Наприклад, одна з основних проблем вітчизняних сільгоспвиробників – відсутність достатньої кількості потужностей для зберігання зернових. Як наслідок – Україна вирощує якісні зернові, але не має достатньої кількості елеваторів, щоб зберегти їхню якість для експорту. При цьому, держава не те що

не надає прямої фінансової підтримки аграріям шляхом дотацій, державних програм або пільгових кредитів на побудову елеваторів, а натомість хоче скасувати відшкодування експортного ПДВ та спецрежим ПДВ для сільгоспвиробників як способи непрямої фінансової підтримки.

Однак я дуже позитивно оцінюю закон про дерегуляцію бізнесу, який був підготовлений Міністерством еконо-

мічного розвитку та торгівлі. Цей закон скасовує значну кількість дозвільних документів чи спрощує отримання останніх. Зокрема, в агросфері вдосконалена процедура та скорочений перелік об'єктів фітосанітарного контролю, скасовані окремі дозволи на ввезення тварин, кормових добавок, ветеринарних апаратів, сертифікація пестицидів тощо.

Ці точкові зміни, звісно, не стимулюватимуть міжнародних зернотрейдерів,

які в Україні переважно займаються лише зберіганням і продажем зернових, до інвестування в потужності з переробки і виготовлення готової продукції. Однак це позитивне зрушення, яке зменшує адміністративний тягар на вітчизняних аграріїв і дозволяє їм зосередитися на операційній діяльності, а не на пов'язаних з нею бюрократичних процедурах. Більше того, уряд запевняє, що не зупиниться на цьому і надалі стимулюватиме переробку і виготовлення готової продукції. Як зазначив під час години запитань до уряду у Верховній Раді Арсеній Яценюк: «Аграрна держава буде мати свій потенціал, щоб збільшити врожайність, підвищити конкурентоспроможність і показати всьому світу, що ми не є житницею, а ми країна, яка готова продавати додану вартість – готові продукти харчування, і захоплювати зовнішні ринки».

Окремо заслуговує на увагу спрощення законодавчого регулювання земельно-орендних відносин: скорочений перелік істотних умов договорів оренди земельних ділянок, нотаріуси наділені повноваженнями щодо їхньої реєстрації. Зважаючи на те, що наразі сільгоспвиробники зазнають значних витрат саме на управління земельним фондом, таке спрощення з питань оренди є вагомим кроком вперед.

Ще одним перспективним і ефективним інструментом є запровадження аграрних розписок. Останні дозволять агровиробникам залучати додаткові фінансові і матеріально-технічні ресурси. Такий інструмент є значно простішим порівняно з банківськими кредитами, особливо, враховуючи загальні проблеми з кредитуванням і збанкрутуванням банків. На жаль, реалізація функціонування механізму аграрних розписок була дещо відкладена, хоча відповідний закон набрав чинності ще в 2013 році. Першою і поки єдиною пілотною областю, де аграрні розписки працюють, є Полтавщина, там видано вже 10 аграрних розписок. З 01 вересня 2015 року планується запустити проект у Черкаській, Харківській та Вінницькій областях. Сподіваюсь, що в 2016 році система запрацює повністю, адже цей інструмент є доволі цікавим засобом залучення кредитних ресурсів.

Невирішеним питанням для держави є мораторій на продаж земель

сільськогосподарського призначення, автоматизованої оцінки земель і повноцінного функціонування ринку таких земель.

– Нещодавно компанія IMG Partners захистила інтереси аграрної компанії у податковому спорі. Які труднощі виникли під час ведення цієї справи?

– Не заглиблюючись у деталі, скажу, що це була досить неординарна справа, складність якої полягала в тому, що господарські операції з продажу сільськогосподарської продукції мали комплексний характер, оскільки одні партії реалізовувалися напрямку, інші – через посередників-комісіонерів. При цьому, транспортування здійснювалося як клієнтом, так і контрагентами. Податкові органи на цій специфіці не знаються і сприймають реалізацію сільськогосподарської продукції за шаблоном «купівля-продаж», а все, що не підпадає під нього, вважають нереальним.

На етапі судового оскарження представники податкового органу спробували маніпулювати відсутністю окремих дозвільних документів, проте остаточно заплуталися, які дозволи і сертифікати необхідні зараз, а які – в період перевірки. Нам не становило труднощів детально пояснити суду безпідставність їхніх вимог, позаяк це – «наша територія», адже ми супроводжуємо цей агрохолдинг не лише у податкових спорах, а комплексно з усіх юридичних питань, і з питань дозволів ми вже сперечалися з іншими органами, тому в наявності усіх дозвільних документів впевнені.

Справа розглядалась в суді першої інстанції близько восьми місяців у зв'язку з тим, що суд вирішив перевірити не лише частину операції за період, який перевіряла податкова, а від початку і до кінця. Наш клієнт надав суду необхідні первинні документи. Для повноти картини господарської операції ми надавали навіть підтвердження іноземних контрагентів, що вони придбали продукцію і своїм коштом транспортували з портів України.

Тим не менше, апеляцію постановова першої інстанції пройшла в одне засідання.

Прикметно, що податковій не сподобалися операції аналогічного характеру і щодо інших сільгоспвиробників,

проте ці виробники спершу оскаржили донарахування в адміністративному порядку. Попри тривалий розгляд нашого спору в першій інстанції, коли постановова пройшла апеляцію, майже всі сільгоспвиробники за цією схемою посилалися на нашу судову справу.

– Як, на Вашу думку, впливає податкова реформа – 2015 на аграрний бізнес в Україні?

– Скасування відшкодування експортного ПДВ за окремими категоріями зернових за три дні до нового року була неприємною несподіванкою для аграріїв, оскільки наприкінці року всі підприємства мають затверджені фінансові плани на наступний рік, а експортне ПДВ є значною статтею витрат.

Сільгоспвиробники, що мають спеціальний режим ПДВ, стикаються з труднощами щодо використання акумульованих коштів з рахунків в системі електронного адміністрування ПДВ.

Запровадження системи електронного адміністрування ПДВ негативно позначилося на всіх суб'єктах господарювання, однак для аграріїв мало свої особливості. Наприклад, сільгоспвиробники йшли назустріч покупцям і з певним ризиком для себе продавали продукцію під реалізацію чи в товарний кредит. В системі електронного адміністрування ПДВ аграрії не лише зазнають ризику несплати покупцем продукції, а й повинні наперед сплатити суму ПДВ за операцією.

На моє глибоке переконання, для аграріїв перенесення початку роботи електронного адміністрування ПДВ є критичним не лише тому, що законодавче регулювання цієї системи має певні недоліки, а й тому, що вони мають переглянути усталені бізнес-процеси і розробити нові схеми роботи з контрагентами.

На щастя, нещодавно народні депутати під час остаточного голосування за законопроект №2173а про вдосконалення системи електронного адміністрування ПДВ прибрали всі норми про аграріїв, а також відмовилися скасовувати спеціальний режим оподаткування ПДВ сільгоспвиробників.

– Дуже часто компанії-боржники використовують ліквідацію як спосіб ухилення від заборгованостей.

Чи шкодить це розвитку аграрного сектору України?

– На це запитання не може бути однозначної відповіді. Ліквідація підприємств – це нормальний процес. Зокрема, через банкрутство ринок очищується від слабких гравців.

Агробізнес – це реальний сектор економіки. Сільгоспвиробники мають достатньо ресурсів для забезпечення вимог кредиторів – виробничі потужності, земельний фонд, запаси врожаю на складах. Разом з тим, фінансові труднощі аграріїв мають сезонний характер у зв'язку з сезонністю збору та реалізації продукції. Тому конструктивний діалог між кредитором і сільгоспвиробником зазвичай вирішує всі проблеми зі строком сплати заборгованості.

Інша річ, якщо боржник здійснив незаконну ліквідацію і зник. За такими контрагентами наших клієнтів ми працюємо дуже жорстко і здійснюємо як оспорювання всіх дій щодо припинення, так і супроводження кредиторів-заявників в кримінальному провадженні стосовно власників таких боржників.

Зовсім інша річ – це відносини між боржником і банком. Спочатку боржник недобросовісно ухиляється від сплати кредитної заборгованості, а відтак сама фінустанова недобросовісно ухиляється від зняття з земель боржни-

ка іпотеки, якою такий кредит був забезпечений.

На мою думку, це не є першочерговою проблемою розвитку аграрного сектору.

– Скажіть, будь ласка, чи адаптувались українські аграрні компанії до нових норм у сфері держзакупівель відповідно до вимог ЄС?

– Процес імплементації вимог ЄС в законодавство України ще не завершений. Зокрема, законопроектом №2087 передбачений значний пакет змін, які посилюють прозорість тендерів та значно знижують корупційні ризики.

Пристосовуватися до світових стандартів у сфері державних закупівель агробізнес стимулює передусім потенційна можливість приєднання України до Угоди про державні закупівлі в рамках СОТ. Після приєднання український агробізнес зможе брати участь у державних тендерах ЄС, США, Канади чи Сінгапуру. Зважаючи на нинішній валютний курс, для агробізнесу зокрема – це значні прибутки, для держави в цілому – покращення торговельного балансу та зміцнення гривні щодо іноземних валют.

– Нещодавно Ваша компанія святкувала ювілей – 15-річчя від дня засну-

вання. Вітаємо! Розкажіть, як змінився юридичний бізнес нині, якщо порівнювати з тим періодом, коли Ви розпочинали свою роботу?

– Дякую за привітання!

Нині юридичний бізнес – це доволі висококонкурентний ринок. Зважаючи на війну, економічний спад, переорієнтування інтересів українських бізнесменів у бік європейських ринків, а також кардинальні зміни у геополітиці і місце в ній України – все це зобов'язує юристів нашого ринку розвиватися разом зі своїми клієнтами, принаймні на них рівнятися!

Потенційні спори держави України та українських компаній з Російською Федерацією в міжнародних судах про відшкодування збитків у зв'язку з анексією Криму та окупацією Донбасу, консультування українських компаній і в майбутньому нових інвесторів щодо змін у законодавстві у зв'язку з євроінтеграцією вважаю перспективними напрямками розвитку юрбізнесу!

Агробізнес, для якого IMG Partners вже тривалий час є юридичним радником, а також ІТ-індустрія, енергетика, інфраструктура, банкінг, охорона здоров'я мають дуже високу інвестиційну привабливість, а отже, і можливість розвитку юридичного бізнесу у цих сферах.

Тенденції практики аграрного права

ОЛЕКСАНДР ПОЛІВОДСЬКИЙ,
ПАРТНЕР ПРАВНИЧОЇ ФІРМИ «СОФІЯ»

Незважаючи на те, що наша країна переживає нелегкі часи, все ж варто думати також і про мирні перспективи, а юристам – про тенденції практики, де вони працюють. Практика аграрного та земельного права є однією з перспективних. Не в останню чергу це пов'язано з тим, що аграрний сектор демонструє неабияку позитивну динаміку. Показником розвитку є те, що Україна забезпечує лівову частку валютних надходжень саме завдяки аграрній сфері, випередивши за цим показником, зокрема, металургію. Україна залишається серед лідерів експорту зернових та олійних культур, меду та інших продуктів сільського господарства. Очевидно, що таку тенденцію економісти та політики мають підтримати з огляду, зокрема, на те, що за всіма прогнозами світових економістів у світі чимдалі буде відчуватися дефіцит харчів та, відповідно, зростання цін на них.

Водночас юристам варто шукати своє місце у цій сфері. На мій погляд,

важливими для роботи юристів будуть такі напрями.

• Право міжнародної торгівлі аграрною продукцією

Важливими стануть питання супроводу міжнародних угод, але не тільки до країн ЄС, очевидно, що перспективним є напрям Азії, та інших частин світу. У зв'язку з цим запитуваними стануть юристи, які працюють не тільки у напрямі міжнародного комерційного арбітражу, а й спеціалізуються на торгівлі з країнами ЄС або інших країнах світу, таких як Китай, Іран та інші країни Азії та Африки.

Ця сфера також потребуватиме тих юристів, які знайомі з роботою міжнародних організацій, що працюють у відповідних сферах.

• Законодавство, яке регулює якість та безпечність харчової продукції

Не в останню чергу цей напрям законодавства пов'язаний із європейською інтеграцією України, яка все-таки просувається. Нещодавно ухвалений Закон України «Про основні принципи та вимоги безпечності та якості харчових продуктів» вводить нові правила, дотримуватися яких неможливо, не розуміючи нової системи забезпечення якості та безпечності продукції. Така система будується аналогічно до тієї, яка діє за правилами СОТ та ЄС. В окремих положеннях цього закону містяться прямі послання на положення законодавства ЄС. Все це потребуватиме знань не тільки законодавства України, а й також і законодавства ЄС.

• Ринок внутрішньої торгівлі

Очевидно, що нововведення у законодавство створять нову систему внутрішнього ринку, до якої, крім блоку про якість та безпечність продукції, також входитимуть положення законодавства про внутрішню торгівлю, які розробляються та неминуче впроваджуватимуться. Це питання структури

і повноважень державних органів, захисту прав споживачів, інформування про товар, відшкодування збитків, що завдані продукцією тощо.

• Інвестиційне право аграрної сфери, купівля-продаж активів

Не секрет, що окремі аграрні підприємства переживають не найкращі часи. Загалом економіка України наразі має негативні показники. Водночас здешевлення активів та вихід з ринку великих гравців і поява у зв'язку з цим ніш на ринку створює передумови для довгострокових інвестицій, які неодмінно потребуватимуть юридичного супроводу.

Не виключено, що законодавство України пропонуватиме нові механізми фінансування аграрної сфери. Чимало надій покладається на недавній закон про аграрні розписки, який не так давно набрав чинності.

• Ринок землі. Земельне право

Не варто забувати, що за законодавством України ринок землі має розпочатися з 1 січня наступного року. Однак впевненості, що все буде саме так, немає. Тим не менше, земля буде залишатися основним засобом виробництва та, відповідно, тим, що визначатиме напрями інвестування та докладавання зусиль щодо убезпечення бізнесу. Від юристів вимагатиметься збереження землекористування, зокрема, через оренду. Можливо, буде обговорюватися на законодавчому рівні питання продажу права оренди, його застави або відчуження. У будь-якому випадку, право оренди землі буде розвиватися.

Не виключено, що крім зазначених сфер, особливого значення набуде оподаткування аграрної сфери. Наполегливі зусилля влади щодо скасування спеціальних режимів у сільському господарстві наразі не мали успіху. Сподіватимемося, що законодавець дотримуватиметься принципу стабільності правового регулювання і усі зміни будуть поступовими та зручними для бізнесу.

Аграрний бізнес: забуття чи процвітання

ДМИТРО АЛЕКСАНДРОВ, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР
МЮК «АЛЕКСАНДРОВ ТА ПАРТНЕРИ»

ALEXANDROV & PARTNERS

Аграрний сектор нині відіграє провідну роль в українській економіці, як за обсягом валютних надходжень, так і за грошовим еквівалентом валового обсягу виробленої продукції. Мені особливо приємно констатувати цей факт, оскільки аграрна галузь є основною сферою, на юридичному супроводі якої вже понад 10 років спеціалізується наша компанія. Сьогодні диктує жорсткі умови, тож Україна має розбудовувати інноваційну економіку аграрного спрямування. З досвіду нашої компанії можу заявити, що потенціал аграрної сфери реалізований не більш ніж на 30-40%. Перспективи зростання аграрного сектору величезні, проте держава та бізнес мають у стислі терміни визначитися з вирішенням таких актуальних питань:

1. Спецрежим оподаткування аграріїв: скасовувати чи ні?

Досвід високорозвинених країн, зокрема, держав Європейського Союзу, переконує, що в умовах ринкової економіки ефективність аграрного виробництва залежить від рів-

ня державної підтримки галузі. Для стабілізації аграрного виробництва та підвищення його ефективності необхідно за допомогою прямих і непрямих важелів забезпечити формування високого рівня конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.

На сьогодні державна підтримка агросектору фактично здійснюється непрямыми методами, а саме за допомогою механізму податкових пільг. Для аграріїв вигоди від пільгового оподаткування фактично пов'язані з наявністю фіксованого сільськогосподарського податку та зі спеціальним режимом сплати податку на додану вартість. Цей механізм, хоч і вважається непрямим, але для аграріїв фактично є прямою фінансовою підтримкою, оскільки забезпечує їх грошима в режимі реального часу.

Ми усвідомлюємо, що питання наповнення бюджету стоїть дуже гостро, а також те, що це є вимогою міжнародних кредиторів, зокрема, МВФ, у зв'язку з чим уряд пропонує перейти з 1 січня 2016 року на загальну систему оподаткування. Але чи забезпечить це результат? Під час слухань на Комітеті ВР з питань аграрної політики та земельних відносин, що відбувся 17 червня цього року, заступник голови профільного комітету Олександр Бакуменко повідомив, що ніхто цього питання реально не вивчав. Натомість експерти й аграрії прогнозують, що внаслідок скасування спецрежиму валютна виручка аграріїв на рік зменшиться щонайменше на \$1-1,5 млрд.

Саме тому у вирішенні питання розробки дієвого механізму державної підтримки аграріїв необхідно шукати компромісний варіант. На нашу думку, слід залишити податкові пільги аграрному сектору, однак суттєво збільшити нормативну грошову оцінку земель сільськогосподарського призначення, яка є базою оподаткування єдиного податку 4-ї групи (для сільгоспвиробників).

Запропонований механізм є більш дієвим, ніж надання адресних дотацій окремим категоріям виробників сільгосппродукції, що запропонува-

ло Міністерство фінансів України. Оскільки за нинішніх умов аграрний сектор не готовий до переходу на бюджетну підтримку шляхом надання дотацій. Причина криється у фактичній відсутності довіри з боку сільгоспвиробників до бюджетної підтримки (адже аграрії мають негативний досвід їхнього отримання в минулому), а також у невиконанні зобов'язань подібного типу, йдеться про автоматичне відшкодування ПДВ аграріям. Понад те, механізм надання дотацій аграріям криє в собі величезні корупційні ризики. А, зважаючи на те, що в найближчому майбутньому бюджет України буде і надалі хронічно дефіцитним, перехід на механізм дотацій фактично означатиме ліквідацію будь-якої реальної підтримки аграріям. Крім того, впровадження дотацій знизить конкурентоспроможність аграрних компаній, зокрема, на зовнішніх ринках.

Тож ми маємо шукати компроміс у вирішенні питання оподаткування аграріїв, без якого може виникнути соціальне напруження. Запропонований нами варіант створить можливість, з одного боку, зберегти зрозумілий аграріям механізм державної підтримки, а з іншого – значно збільшити надходження до бюджету, чого і вимагає МВФ.

2. Ринок земель сільськогосподарського призначення: відкривати чи ні?

Основна цінність, яка наразі залишилася в Україні, – це земля сільськогосподарського призначення. І цей актив вимагає ефективного управління та організації процесу. Тому я переконаний, що настав час відкрити ринок землі. Перш ніж дозволити продавати землю, необхідно визначити для України чітку, продуману, покрокову стратегію реформування, позаяк скасування мораторію – це насамперед юридичне питання. Така стратегія має бути комплексною, оскільки скасування мораторію можливе після схвалення лише одного закону, але для повноцінного запуску ринку земель сільськогосподарського

призначення потрібно внести зміни до понад 100 нормативно-правових актів. Саме в цих актах має бути врахований баланс інтересів усіх учасників ринку. Зокрема, власникам землі необхідно забезпечити чесний ринок і справедливі ціни на землю, для місцевих громад важливо, щоб гроші, отримані в результаті реформи, надходили до місцевих бюджетів і були витрачені на розвиток села, держава зацікавлена в максимальних надходженнях до бюджету від продажу землі, яка перебуває в державній власності, приватний бізнес – у володінні землею як інструментом ринку, щоб була можливість укласти угоди, забезпечувати нею позики для отримання додаткового фінансування тощо.

Щоб мінімізувати ризики можливих негативних наслідків скасування мораторію, слід розглянути варіанти з поетапним відкриттям ринку землі: розпочати з земель держвласності, а відтак перейти до земель приватної власності. Поза сумнівом, розробка подібної комплексної стратегії реформування ринку землі та її впровадження вимагає дуже серйозної юридичної роботи, яка має відбуватися з

урахуванням балансу інтересів усіх зацікавлених сторін.

3. Скільки грошей аграріїв зникає всередині їхніх компаній?

Нині й у найближчому майбутньому аграрний сектор України матиме справу зі зростанням податкового навантаження, з посиленням конкуренції на ринках. Тому на перше місце виходить ефективність ведення бізнесу і пошук внутрішніх резервів компанії для збільшення прибутковості бізнесу.

Одним із основних таких резервів є боротьба з внутрішньокорпоративним шахрайством, яке найчастіше проявляється як завищення закупівельних чи заниження відпускних цін, привласнення продукції безпосередньо з поля, або з місць її зберігання, завищення витрат на посівний та паливно-мастильний матеріали. Внутрішньокорпоративне шахрайство, за різними оцінками, спричиняє втрати в розмірі від 5% до 12% доходу підприємства, все залежить від розмірів компанії та оборотності бізнесу. У компаніях, що належать до аграрного сектору, шахрайство проявляється в масштабніших формах, що пояс-

нюється об'єктивними складнощами предметно-кількісного обліку сільськогосподарської продукції.

Аграрні компанії мають розробити ефективну систему контролю та протидії шахрайству, яка включатиме як технічну складову, так і організаційно-юридичну. В її рамках має бути створений цілий комплекс внутрішніх регламентів і політики з управління протидії внутрішньокорпоративному шахрайству, а саме: кодекс ділової етики, політику боротьби з шахрайством і корупцією, методологію проведення перевірок та розслідувань, механізм реагування на прояви шахрайства, реєстр основних видів шахрайства і санкцій за ним.

Інвестиція коштів саме в цю сферу забезпечить чималі вигоди, оскільки саме шахрайство працівників компанії може завдати значно більшої шкоди, ніж зовнішні загрози в особі конкурентів.

Можна з упевненістю стверджувати, що від оперативності прийняття рішення із зазначених вище питань залежатиме не лише швидкість розвитку аграрного сектору та конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, а й майбутнє всієї економіки України.

Особливості національного консалтингу в сфері антимонопольного права

ТІМУР БОНДАРЄВ, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР
АО ARZINGER, КЕРІВНИК ПРАКТИКИ
КОНКУРЕНТНОГО ТА АНТИМОНОПОЛЬНОГО ПРАВА

ЛАНА СІНІЧКІНА, ПАРТНЕР АО ARZINGER,
КЕРІВНИК ПРАКТИКИ КОНКУРЕНТНОГО
ТА АНТИМОНОПОЛЬНОГО ПРАВА

Коли маєш розмову з колегами із Західної Європи та США про практику антимонопольного права та досвід роботи і підходи, вони, певно втішаючи, кажуть, що, мовляв, у вас конкурентному законодавству лишень 20 років виповнилося, а ми з ним намагаємося порозумітися вже понад століття. Вони, певна річ, мають рацію, позаяк у нас цілком різні історії. У них тривала боротьба за умови для ефективної конкуренції, натомість у нас відбувалося повне знищення будь-яких проявів конкурентної ініціативності.

Чи можна зараз, після 20 років виховання конкурентного середовища, вести мову про суттєву зміну ставлення до вимог конкурентного права, якості аналітики і, зрештою, про оформлення окремого самостійного напрямку юридичного консалтингу, який дістав би своє почесне місце поряд із податковими та корпоративними практиками?

Відповідь на поставлене запитання передбачає усвідомлення двох взаємозалежних аспектів: а) усвідомлення потреби в антитраст комплаєнс (і його

го похідних) у клієнтів; б) можливості консультантів надавати якісні послуги й інтегрувати їх у бізнес-процеси. Отже, давайте з'ясуємо, чи працює ринок послуг консалтингу в сфері конкурентного права системно і чи розвивається в потрібному напрямі.

Як визначається попит і формується пропозиція?

Насамперед слід уточнити, що для того, щоби ринок антитраст консалтингу існував, необов'язково, щоб відповідні послуги надавали чимало фірм. За національних умов така тенденція була б протиприродною з огляду на низку причин. По-перше, формування належного рівня компетенції юристів вимагає додаткових, окрім класичної юридичної освіти, зусиль: самоосвіти, участі у конференціях, здобуття освіти за кордоном. По-друге, досвід накопичується пропорційно кількості проектів, а також чималу роль відіграє добре розуміння економічних особливостей функціонування індустрії клієнта.

Не остання роль у стимулюванні як попиту, так і пропозиції на антитраст комплаєнс належить Антимонопольному комітетові України. Останнім часом АМК ініціював кілька великих розслідувань, які начебто могли дати поштовх для нового витка розвитку ринку послуг цього напрямку. Коли ми ведемо мову про розвиток ринку, маємо на увазі поглиблення експертизи, краще розуміння вимог регулятора, його політики, і, як результат, надання послуг якісно нового рівня. Від такого підходу виграли б усі: клієнти, консультанти і насамперед держава і сам АМК.

Що цьому завадило? Небажання чи невміння слухати аргументи іншої сторони, екстремальна форма якого була проявлена Антимонопольним комітетом, на нашу думку, у справі ритейлерів. Внаслідок цього виникло зобов'язання і штраф, які не підкріплені достатньою аргументацією. Навіть якщо припустити, що АМК був не згоден із доводами відповідачів, очікувалося, що обґрунтування позиції АМК у фінальному рішенні матиме детальну контраргументацію до позиції відповідачів і, відповідно, буде більш переконливим. У сухому залишку склалося враження, що хай там якими мотивованими були аргументи відповідачів, однак АМК їх може проігнорувати і не дати їм належної оцінки. Така ситуація дуже небезпечна з двох причин. По-перше, це може знизити мотивацію в роботі антимонопольних юристів, а по-друге, може спонукати клієнтів обрати інший шлях.

Тому якщо ми говоримо про ринок консалтингових послуг у сфері антитрасту, то його формування і стан залежать саме від реальної готовності протистояти і протидіяти таким враженням і, звісно ж, від якості професійного діалогу з регулятором.

Щодо самого АМК, то сподіваємося, що новий його склад застосовуватиме кардинально інший підхід, спрямований на професійний розвиток

конкурентного права і, як результат, отримання позитивного економічного ефекту від виконання Комітетом своїх функцій із захисту добросовісної конкуренції.

Як знайти правду про конкуренцію в суді?

Подальший розвиток ринку в напрямі впровадження кращих підходів залежить від оптимістично налаштованих ентузіастів, до яких ми зараховуємо і себе. Адже, навіть якщо Антимонопольний комітет не зважав на доводи сторони, які цілком можуть вважатися виправданими, є ще можливість знайти порозуміння в суді. Звичайно, можна міркувати про те, що національні суди не мають достатнього досвіду з розгляду конкурентних спорів. Справді, в наших суддів досвіду бракує, порівняно із зарубіжними колегами. Тим не менш, можемо сказати, що фаховий суддя володіє всіма якостями, властивими звичайним людям: цікавістю, схильністю до справедливості, почуттям власної гідності. Складні економіко-юридичні спори, до яких можна сміливо зарахувати справи в сфері конкурентного права, не просто становлять професійний інтерес для судді, що прагне кар'єрного зростання, а й позитивно впливають на репутацію, оскільки за відсутності напруженої судової практики з цієї категорії справ будь-яке якісно прописане рішення за фактом стає судовим прецедентом для подальших справ.

З цього можна зробити висновок, що національний антитраст консалтинг має розвиватися одночасно зі спеціалізованою судовою практикою, відповідно, фірми, яким вдається якісно поєднати обидва напрями, почуватимуться впевненіше.

Проте варто чесно зізнатися, що розвитку судової практики в конкурентних спорах не відбудеться без реалізації двох чинників. По-перше, необхідно змінювати законодавство про накладення Антимонопольним комітетом санкцій. Нагадаємо, нині, відповідно до норм Закону України «Про захист економічної конкуренції», АМК має практично повну монополію і повну дискрецію у визначенні розміру штрафів, причому суди не мають повноважень переглядати розмір такого штрафу. Єдине, що судді можуть зробити, це відправити рішення знову на перегляд

до самого Комітету, а це означає, що відповідача змушують повторно йти на діалог із АМК. Другий чинник якраз пов'язаний із таким діалогом. Допомоги бізнесу і консультанти обиратимуть можливість домовлятися з Комітетом про розміри санкцій і не наполягатимуть на своїй позиції в суді, годі сподіватися на розвиток конкурентного права. Важливо розуміти, що конкурентне право має свою особливість – завдяки своїй оціночній природі воно може розвиватися виключно через правозастосування шляхом професійної оцінки рі-

шень АМК незалежним компетентним органом, яким і є суд.

Що потрібно ринку для повного щастя?

Ще один аспект, який важливо враховувати при оцінюванні стану ринку та прогнозуванні тенденцій його розвитку, криється в самому предметі послуг. Отже, конкурентне право, крім процедурної частини, складається з низки векторів, які дозволяють оцінити правомірність поведінки. Однак на відміну, наприклад, від цивільного права, де

**Бондарев
Тімур**

АО Arzinger

**Іванов
Олексій**

АК «Коннов
і Созановський»

**Ільченко
Оксана**

ЮБ «Єгоров, Пугінський,
Афанасьєв і Партнери»
Україна

**Кот
Олексій**

ЮФ «Антика»

**Мельниченко
Олександр**

голова Експертної
Ради Фонду розвитку
конкуренції, партнер
ЮФ MT Partners

**Ніжнік
Марія**

ЮФ Aequo,
з 29.06.2015 – державний
уповноважений
Антимонопольного
комітету України

**Пустовіт
Олексій**

ЮФ «Астерс»

**Сасенко
Володимир**

ЮФ Sayenko Kharenko

**Свечкар
Ігор**

ЮФ «Астерс»

**Синічкіна
Лана**

АО Arzinger

**Ягольник
Антоніна**

ЮФ CLACIS

наявна чітка система заборон, конкурентне право діє завжди з посиланням на певні умови й ефекти. Інакше кажучи, застосування конкурентного законодавства в чистому вигляді неможливе, і в більшості випадків необхідне розуміння економічних наслідків, структури ринку, особливостей його функціонування. У зв'язку з цим виникає потреба в субринку

послуг економічного аналізу для регулювання конкуренції. А він наразі на національних теренах відсутній, принаймні щодо питань економічної конкуренції. Тому при роботі над проектами, які вимагають економічного аналізу, залучаються, як правило, зарубіжні фахівці, внаслідок чого ціна на відповідні послуги стає значно вищою.

Що визначить подальший розвиток ринку?

Не можна оминати увагою і те, що з підписанням Угоди про асоціацію з ЄС з'явилися нові можливості для вдосконалення підходів до регулювання економічної конкуренції. Ми це оцінюємо, безперечно, з великим оптимізмом. Відомо, що антимонопольне регулювання ЄС більшою мірою засноване на підході економічного раціоналізму, який забезпечує баланс регуляторного ефекту й підприємницької ініціативи. Для бізнесу це, звісно, краще, а от для юридичних консультантів навпаки, оскільки передбачає здобуття другої освіти – економічної. Безумовно, конкурентне відомство також має відповідати таким підходам і переглянути багато чого у своїй практиці. Нині дуже сприятливий і цікавий період у розвитку ринку: ініціатива професійної громадськості щодо реформування ключових питань може дістати винагороду за умови спільних зусиль та підтримки. Адже без цих змін ринок тупцюватиме на місці і з заздрістю спостерігатиме, як прогресивне законодавство працює в країнах Західної та Центральної Європи.

- Податкові спори (консультації з питань оподаткування, супровід платників податків під час перевірки контролюючими органами, адміністративне та судове оскарження податкових повідомлень-рішень за наслідками перевірок, оптимізація оподаткування відповідно до вимог діючого законодавства, тощо)
- Захист у кримінальному провадженні
- Представництво інтересів клієнтів у судах
- Організація та супровід проведення економічної експертизи або економічного дослідження
- Банківські спори, проблемні кредити та депозит, претензійна робота
- Юридичний аудит діяльності компанії або організації, а також конкретних документів або окремих ділянок цієї діяльності
- Земельне право та нерухомість
- Корпоративне право
- Трудове право, пенсії та пільги
- Сімейне право та спадкування

Адреса: 02458 Україна, м. Київ, вул. Олесь Гончара, б. 26, оф. 86
Телефон: +380 (44) 545-81-16, **факс:** +380 (44) 545-81-12
E-mail: office@yarval.kiev.ua, **сайт:** www.yarval.kiev.ua

**Адвокатське об'єднання
"Ситнюк та Партнери"**

Адвокатське об'єднання «Ситнюк та партнери» є однією з найавторитетніших юридичних компаній в Україні. Об'єднання надає повний спектр юридичних послуг як українському, так й іноземному бізнесу і міжнародним організаціям. Ми обираємо індивідуальну і персональну роботу з кожним нашим клієнтом та завжди створюємо ефективні шляхи подолання будь-яких конфліктних ситуацій за їх участю, використовуючи наші знання та досвід, отримані в результаті індивідуальної спеціалізації та наявності розгалуженої мережі закордонних партнерів.

Основними практиками Адвокатського об'єднання «Ситнюк та партнери» є:

- ✓ корпоративне право та M&A;
- ✓ судова практика та міжнародний комерційний арбітраж;
- ✓ банківські та корпоративні фінанси;
- ✓ податкове планування та оптимізація;
- ✓ нерухомість та будівництво;
- ✓ супроводження реструктуризації та банкрутства;
- ✓ супроводження бізнес-проектів;
- ✓ антимонопольне та конкурентне право.

Адреса: 01004, м. Київ, вул. Пушкінська, 20-А, офіс 39

Тел./факс: +38 (044) 496-08-09

www.sytniuk.com

Ринок надання юридичних послуг у сфері банківського та фінансового права

ІРИНА МАРУШКО,
ПАРТНЕР ЮФ «ЛАВРИНОВИЧ І ПАРТНЕРИ»

Політичні, економічні та військові негаразди минулого року не могли не позначитися на економічній ситуації в Україні загалом та на її банківському та фінансовому секторах зокрема. Характерними для цього періоду стали відтік депозитів, впровадження жорстких обмежень на валютному ринку та відсутність іноземного інвестування. Такі зміни призвели до зменшення кількості великих транзакцій, до роботи над якими раніше активно залучались зовнішні юридичні радники. Це, своєю чергою, відобразилось і на ринку юридичних послуг. Змінились основні напрями роботи: скоротилася кількість M&A транзакцій в банківському секторі та кількість великих кредитних угод, менш активним стало впровадження нових послуг на банківському ринку. Водночас більшої актуальності набуває консультування клієнтів та кредиторів неплатоспроможних банків та юридичний супровід реструктуризації заборгованості.

Нині однією з найбільш важливих тенденцій на банківському ринку є його масштабне очищення від неплато-

спроможних банків. За інформацією Національного банку України, за останній рік було прийнято понад 50 рішень про віднесення банків до категорії неплатоспроможних. Крім того, протягом 2014-2015 років були винесені рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію більше 40 банків. Лише цього року НБУ ухвалив рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію ПАТ КБ «Стандарт», ПАТ «КБ «Надра», ПАТ «Кредитпромбанк», ПАТ «ПРОФІН БАНК», ПАТ «ВіЕйБі Банк», ПАТ «АКБ «КІІВ» тощо. У зв'язку з цим кількість звернень вкладників та кредиторів банків по юридичну допомогу в стягненні належних їм коштів з банків у процесі їхньої ліквідації постійно зростає, тож вони становлять окремий важливий напрям юридичної роботи.

Ще одним доволі актуальним напрямом, обумовленим кризовими явищами на ринку, є юридичний супровід реструктуризації кредитів та випущених єврооблігацій, зокрема, зміна графіку або кінцевої дати їхнього погашення. При цьому, слід зазначити, що кількість нових транзакцій із залучення фінансування суттєво зменшилась.

цуський Societe Generale, німецький Commerzbank, австрійський Erste Group та грецька група Alpha Bank Group. За даними НБУ, частка іноземного капіталу в статутному капіталі українських банків станом на 01 серпня 2015 року знизилась до 30,9% порівняно з 41,9% станом на 01 січня 2012-го та 39,5% станом на 01 січня 2013 року. При цьому, навряд чи слід очікувати масового виходу іноземних інвесторів на український ринок до того, як ситуація в країні стабілізується. В той же час не можна повністю виключати перспективи банківського M&A на внутрішньому ринку у зв'язку зі змінами контролю або злиттям українських банків з метою консолідації активів та продовження діяльності як більш крупний гравець. Однак за законодавством України злиття банків є доволі складним процесом, тому такі транзакції відбуваються рідко. Крім цього, можна очікувати на корпоративні реструктуризації всередині вже існуючих груп, які можуть бути спричинені змінами в законодавстві та необхідністю приведення структур власності банків у відповідність до встановлених НБУ вимог.

Доволі актуальним напрямом
є юридичний супровід
реструктуризації кредитів
та випущених єврооблігацій

Водночас значно скоротилась кількість M&A транзакцій в банківському секторі. У зв'язку з ситуацією, що склалась в країні, іноземний бізнес загалом вважає вихід на український ринок ризикованим та неприбутковим, внаслідок чого потік іноземних інвестицій майже повністю призупинився. Низка іноземних банків пішла з українського ринку. Ще в 2012–2013 роках припинили свою діяльність в Україні фран-

Певна активність спостерігається на ринку платіжних систем та переказу коштів, що загалом зумовлено інтересом споживачів до такого виду послуг. За даними НБУ, опублікованими наприкінці червня цього року, з метою внесення до Реєстру платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної системи (далі – *Реєстр*) на розгляд в НБУ перебували документи десяти міжнародних платіжних

**Бондар
Гліб**

ЮФ «Авеллум
Партнерс»

**Місечко
Володимир**

ЮФ «Місечко
та Партнери»

**Харенко
Михайло**

ЮФ Sayenko Kharenko

**Боярчуков
Сергій**

ЮК «Алексеев,
Боярчуков та Партнери»

**Нікітін
Андрій**

ЮК FCLEX

**Хачатурян
Армен**

ЮФ «Астерс»

**Кирпа
Юлія**

ЮФ Aequo

**Плотніков
Олександр**

АО Arzinger

**Цвєтков
Андрій**

АО Gestors

**Кравець
Ростислав**

АК «Кравець
і партнери»

**Поканай
Ірина**

ЮФ «Астерс»

**Чернявський
Назар**

ЮФ Sayenko Kharenko

**Марушко
Ірина**

ЮФ «Лавринович
і Партнери»

**Сошенко
Олексій**

МЮК Clifford Chance

**Чорний
Сергій**

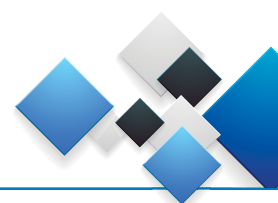
МЮФ Baker & McKenzie

**Мегеря
Артур**

ЮК L.I.Group

**Степаненко
Роман**

ЮБ «Єгоров, Пугінскій,
Афанасьєв і партнери»
Україна

систем, платіжними організаціями яких є нерезиденти. Щоправда, за деякими винятками, всі вони є резидентами Російської Федерації.

Також значно активізувались дискусії щодо внесення змін до законодавства, що регулює діяльність платіжних систем, у яких беруть участь як представники регулятора і бізнесу, так і практикуючі юристи. Такі зміни спрямовані, зокрема, на забезпечення можливості виходу великих міжнародних гравців, таких як PayPal та аналогічні системи, на український ринок. До ро-

боти над виходом PayPal на ринок України долучилось також і Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Разом з НБУ Мінекономрозвитку була створена спеціальна робоча група з цього питання. В червні цього року Мінекономрозвитку звернулось до PayPal з офіційним листом щодо виходу на український ринок, а в липні були внесені перші зміни до нормативно-правових актів НБУ для забезпечення можливості роботи системи в Україні.

Не можна оминати увагою велику кількість змін у законодавстві, що ре-

гулює діяльність банків, які відбулись останнім часом. Цього року значно змінились правила погодження набуття істотної участі в українських банках. Було детально врегульовано право НБУ самотійно визначати наявність у особи значного або вирішального впливу на управління або діяльність банку та у зв'язку з цим визнавати особу власником істотної участі в банку. Таке рішення ухвалюватиме Комісія НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайта) платіжних систем. Комісія насамперед керуватиметься такими

чинниками, як: здатність особи будь-яким чином впливати на призначення керівників банку та наявність представників у наглядовій раді або правлінні банку, можливість брати участь у прийнятті рішень з основних напрямів діяльності банку тощо. Навіть за відсутності значної M&A активності в банківському секторі ми припускаємо, що такі зміни можуть сприяти активнішому залученню консультантів для аналізу питань побудови структури власності та корпоративного управління в банках.

Також нещодавно НБУ запровадив більш жорсткі вимоги до розкриття відомостей про структуру власності банку. Положенням про порядок подання відомостей

про структуру власності банку, затвердженим постановою Правління НБУ № 328 від 21 травня 2015 р. (далі – *Положення*), були встановлені нові вимоги до прозорості структури власності банку, що передбачають, зокрема, розкриття інформації про його власників до фізичних осіб – ключових учасників. Також регулятор визначив, що структура власності банку, в якій неможливо визначити всіх власників істотної участі банку внаслідок наявності в ній трастових конструкцій, є непрозорою. Під трастовою конструкцією (трастом) в Положенні мається на увазі заснований на правочині (наприклад, відповідному трастовому договору) режим володіння/управління майном, який передбачає розщеплення права власності на юридичне право власності (право юридичного володіння, користування, розпорядження майном на користь та в інтересах бенефіціарів), яке передається довірчому керуючому, та бенефіціарне право власності (право одержання вигоди), яке передається вигодоодержувачам (бенефіціарам). Структура власності банку також може бути визнана непрозорою, зокрема, у разі встановлення НБУ незадовільного фінансового/майнового стану принаймні двох осіб, які входять до складу десяти найбільших остаточних ключових учасників у структурі власності банку та сукупно володіють не менш ніж п'ятьма відсотками участі в банку. В такий спосіб регулятор, вочевидь, намагається вирішити питання поділу участі між різними учасниками банку, жоден із яких не володіє істотною участю, і контролю за ними.

Визнання структури власності банку непрозорою може мати суттєві негативні наслідки для банку. Зокрема, НБУ може відмовити в наданні банку кредиту рефінансування.

Проте до визнання структури власності такою, що не відповідає вимогам Положення, НБУ пропонує банку привести свою структуру власності у відповідність до встановлених вимог. Припускаємо, що для планування і проведення таких дій активно залучатимуть зовнішніх юридичних консультантів.

Орієнтиром щодо подальших реформ у банківському і фінансовому секторах може стати Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року (далі – *Програма*), затверджена Правлінням НБУ в червні цього року.

Згідно з Програмою, з метою створення фінансової системи, здатної забезпечувати сталий економічний розвиток, планується провести реформування фінансового сектору в три етапи, що включатимуть: 1) очищення фінансового сектору, 2) його перезавантаження, що передбачає, зокрема, скасування адміністративних обмежень, введення яких було зумовлено кризою, підвищення капіталізації учасників ринку, та 3) створення передумов для довгострокового сталого розвитку сектору.

Водночас найближчим часом також слід очікувати додаткових змін у законодавстві у сфері банківських та фінансових послуг у зв'язку з наближенням законодавства України до законодавства Європейського Союзу, як передбачено Угодою про асоціацію. Змін зазнає як безпосередньо банківська сфера, так і небанківські фінансові установи. Зокрема, чимало дискусій точиться з приводу змін у регулюванні випуску електронних грошей. Хоча нещодавно НБУ передбачив можливість використовувати в міжнародних системах інтернет-розрахунків, внесених до його Реєстру, електронні гроші, випущені нерезидентом, право здійснювати випуск електронних грошей саме в Україні зараз належить виключно банкам. В той же час Директивою 2009/110/EU, яка регулює питання випуску електронних грошей в ЄС, передбачено ширше коло осіб, які можуть виступати емітентами електронних грошей, зокрема, так звані *electronic money institutions*, тобто спеціальні установи (за аналогією до українських небанківських фінустанов), що здійснюють випуск електронних грошей. Регулювання діяльності таких установ в багатьох аспектах подібне до банківського, хоча загалом до них застосовуються менш жорсткі вимоги, ніж до банків.

У зв'язку з цим юридичних радників часто залучають для проведення аналізу відповідних норм законодавства Європейського Союзу, до яких здійснюватиметься наближення законодавства України. Крім цього, юридичні консультанти часто беруть активну участь у розробленні проектів нормативно-правових актів, а зі внесенням змін до законодавства ми презюмуємо їх активніше залучення для здійснення юридичного супроводу роботи учасників банківського та фінансового секторів у реаліях нового законодавчого регулювання.

Посилення відповідальності власників банків

Андрій НІКІТІН, ПАРТНЕР ЮК FCLEX

Ринок банківських послуг в Україні переживає, вочевидь, найскладніший етап у своїй історії. З початку 2014 року Національний банк України визнав неплатоспроможними понад 50 зі 178 банків. Фінансова криза, безумовно, є однією з ключових причин падіння фінустанов. Водночас доволі часто неплатоспроможність настає внаслідок неправомірних дій менеджерів та власників банку.

З метою посилення відповідальності вищезазначених осіб 2 березня 2015 року Верховна Рада України схвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб» (далі – Закон).

Відповідно до Закону запроваджується та зазнає змін низка понять, що використовуються у банківському законодавстві. Основну увагу приділено поняттю «пов'язані з банком особи», яких законодавець визначає через перелік осіб і ознак пов'язаності (ст. 52 ЗУ «Про банки і банківську діяльність»). Зазначений підхід Законом збережений,

однак сам перелік значно розширений. Для прикладу, тепер до пов'язаних із банком належать не лише особи, які мають істотну участь у банку, а і суб'єкти, через яких ці особи здійснюють опосередковане володіння істотною участю. Понад те, в переліку законодавець вжив доволі оціночне формулювання: «будь-яка особа, через яку проводиться операція в інтересах осіб, зазначених у цій частині, та на яку здійснюють вплив під час проведення такої операції особи, зазначені в цій частині, через трудові, цивільні та інші відносини». При цьому, виключну компетенцію щодо визначення особи пов'язаною із банком надано НБУ, який відтепер уповноважений ухвалювати відповідні рішення про визначення особи пов'язаною з банком (які, проте, можуть бути оскаржені як банком, так і особою, яку визнано пов'язаною із банком). Слід наголосити на важливості такого статусу, адже саме він є передумовою покладення на особу посиленої Законом відповідальності.

Варто звернути увагу, в Законі йде мова про посилення не лише ретроспективної, а й так званої позитивної відповідальності. Для прикладу, особа, яка має намір провадити банківську діяльність, вже на етапі погодження статуту фінустанови в НБУ, зобов'язана подати відомості про пов'язаних із банком осіб. А банк, що вже провадить свою діяльність, зобов'язаний затвердити спеціальний порядок здійснення операцій із пов'язаними особами. Крім цього, банкам заборонено здійснювати опосередковані кредитні операції з пов'язаними з банком особами, а також надавати кредити на придбання акцій інших фінустанов.

Щодо посилення відповідальності в її класичному розумінні, то відбулися такі зміни:

1) збільшення розміру штрафів, які можуть бути вжиті НБУ як заходи впливу на керівника банку – з 1700 до 2000 грн (ст. 73 ЗУ «Про банки і банківську діяльність»);

2) збільшення розміру штрафів за порушення банківського законодав-

ства – з 1700-17 000 грн до 34 000-85 000 грн; при цьому, суб'єктом відповідальності тепер є пов'язана із банком особа, а не лише керівник банку (ст. 166-5 КУпАП);

3) введення кримінальної відповідальності пов'язаних із банком осіб за доведення банку до стану неплатоспроможності – у вигляді обмеження/позбавлення волі на строк від одного до п'яти років, з накладенням штрафу від 85 000 до 100 000 грн та позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років (ст. 218-1 КК України).

Більше того, в Законі закріплене право Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, у разі якщо оціночна вартість ліквідаційної маси банку є меншою, ніж акцептовані вимоги кредиторів, звертатися до пов'язаної з банком особи, дії/бездіяльності якої призвели до завдання банку з її вини шкоди, або яка внаслідок таких дій/бездіяльності прямо або опосередковано отримала майнову вигоду, з вимогою про відшкодування шкоди, завданої банку. У разі відмови або їхнього невиконання вимог у строк, установлений Фондом, він звертається з такими вимогами до суду.

Закон справді є революційним для України прикладом пруденційного регулювання. Водночас не варто надто сподіватися на ефективне застосування заходів посиленої відповідальності, адже відповідальність власників істотної участі та керівників банків за фіктивне банкрутство, доведення до банкрутства чи приховування неспроможності банку була передбачена в законодавстві і раніше. Суд міг встановити вину відповідних осіб і за загальною статтею КК України – доведення до банкрутства. Аналогічно за рішенням суду на цих осіб могла бути покладена відповідальність за зобов'язаннями банку в разі визнання банку з їхньої вини неплатоспроможним. Попри це, приклади притягнення осіб до відповідальності за вищезазначені правопорушення українській практиці невідомі.

Що? Де? Коли?

Огляд ринку природного газу в Україні

ДЕНИС ЛИСЕНКО, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР ЮФ AEQUO

МИРОСЛАВА САВЧУК, СТАРШИЙ ЮРИСТ ЮФ AEQUO

Останній рік ознаменувався значними змінами в різних галузях економіки в рамках загальнодержавного курсу на реформи.

Не став винятком і ринок природного газу, де протягом останнього часу відбуваються значні зміни на законодавчому рівні, спрямовані на його реформування та лібералізацію.

Поточний стан ринку та тенденції розвитку

Ринок природного газу нині є монополістичним. Монопольне становище наразі має державне ПАТ «НАК «Нафтогаз України», яке (зокрема, через дочірні підприємства ПАТ «Укртрансгаз» та ПАТ «Укргазвидобування») здійснює

®

AEQUO

✿ LAW FIRM. AND MORE

www.aequo.com.ua

видобування, переробку, транспортування та зберігання нафти та газу, переробку конденсату. Крім контрольованих державою компаній видобування природного газу здійснюють і приватні компанії, зокрема: ПАТ «Нафтогазвидобування», Burisma Holdings, спільне підприємство «Полтавська газонафтова компанія» тощо.

Основною тенденцією законодавчого регулювання є схвалення актів, спрямованих на лібералізацію ринку (див. нижче).

Оскільки газ власного видобутку не надає змоги покрити навіть потреби населення, ринок залишається залежним від імпорту. Зважаючи на це, наявна тенденція до пошуків джерел диверсифікації поставок, а також підвищення обсягів власного видобутку.

В частині диверсифікації джерел постачання з очевидних причин спостерігається тенденція до зменшення обсягу імпорту природного газу з Російської Федерації та зростання обсягів імпорту з Європи за рахунок реверсних поставок. Зокрема, з січня по червень 2015 року, за даними Публічного акціонерного товариства «Укртрансгаз», для потреб України були імпортовані 6,3 млрд куб. м (більша частина яких здійснювалася зі Словаччини), а з Російської Федерації – лише 3,7 млрд куб. м природного газу. Натомість 2013-го та 2014-го, за даними ПАТ «НАК «Нафтогаз України», з території Російської Федерації були імпортовані відповідно 25,8 млрд куб. м і 14,5 млрд куб. м природного газу, а з Європи – 2,1 млрд куб. м та 5 млрд куб. м блакитного палива відповідно.

Щодо власного видобутку, він також залишається одним із пріоритетних завдань. Приміром, 2020 року обсяг видобутку природного газу планується збільшити до 23,7 млрд куб. м, 2025-го – до 29,8 млрд куб. м, а 2030 року – до 44,4 млрд куб. м.

Законодавство

З 27 червня 2014 року – дати підписання економічної частини Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони – Україна зобов'язалася виконати низку вимог, зокрема, брати участь у взаємному спів-

	Бондарєв Тімур АО Arzinger		Оніка Ярослава ЮФ «Кібенко, Оніка і партнери»
	Лисенко Денис ЮФ Aequo		Паліашвілі Ірина RULG-Ukrainian Legal Group
	Мартиненко Олександр CMS Cameron McKenna		Петров Ярослав ЮФ «Астерс»
	Мицик Адам МІОФ Dentons		Рабій Мирон МІОФ Dentons
	Оберкович Сергій ЮФ «Гвоздй та Оберкович»		Радченко Віталій CMS Cameron McKenna

робітництві з розвитку конкурентоспроможних, прозорих і недискримінаційних енергетичних ринків на основі правил і стандартів ЄС; здійснювати співробітництво в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства 2005 року тощо (ст. 338).

Україна стала членом Енергетичного Співтовариства 01 лютого 2011 року і нині вживає заходів, спрямованих на імплементацію вимог так званого Третього енергетичного пакету, впровадження якого є однією з вимог до всіх держав-членів. Кінцевою метою такого впровадження є інтеграція енергетичних ринків держав-членів у внутрішній ринок ЄС шляхом надання споживачам реальної можливості вибору на ринку природного газу, створення нових можливостей для розвитку бізнесу та збільшення транскордонної торгівлі.

З метою виконання вимог Третього енергетичного пакету 09 квітня 2015 року на заміну Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу» Верховна Рада України ухвалила ЗУ «Про ринок природного газу». Наразі цей документ (більшість положень якого набирає чинності в жовтні 2015 року) є ключовим нормативно-правовим актом у сфері регулювання ринку блакитного палива, відповідно до якого передбачається створення нової моделі ринку природного газу, побудованої на засадах конкуренції та спрямованої на ефективний захист прав та інтересів всіх гравців ринку незалежно від форми власності.

В цьому документі, зокрема, передбачене забезпечення недискримінаційного доступу третіх осіб до

газотранспортних і газорозподільних систем, газосховищ, установки LNG; відокремлення оператора газотранспортної системи, тобто встановлення заборони на провадження діяльності з видобутку, розподілу або постачання природного газу; забезпечення прозорості діяльності оператора газотранспортної системи, зокрема, встановлення обов'язку розміщувати на своєму веб-сайті інформацію про перелік послуг, що надаються таким оператором, методологію визначення тарифів на послуги транспортування природного газу для точок входу і точок виходу та методологію визначення плати за приєднання до газотранспортної системи.

Регулятор

На сьогодні в Україні державне регулювання ринку природного газу здійснює Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), створена Указом Президента України від 27.08.2014 року №694/2014 на заміну Національної комісії, що здійснювала державне регулювання в сфері енергетики й отримала нові функції щодо регулювання сфери комунальних послуг.

Відповідно до ЗУ «Про ринок природного газу» до основних повноважень НКРЕКП належать: ліцензування діяльності на ринку природного газу, сертифікація операторів газотранспортних систем, затвердження та оприлюднен-

ня у встановленому порядку методології визначення тарифів на послуги транспортування природного газу для точок входу і точок виходу; встановлення плати за приєднання до газотранспортних і газорозподільних систем.

Одним із першочергових завдань НКРЕКП нині є затвердження кодексів газотранспортних систем, кодексу газорозподільних систем, кодексів газосховищ та кодексу установки LNG, що забезпечать можливість впровадження на практиці принципів, задекларовані в ухваленому ЗУ «Про ринок природного газу».

Тарифи

Суттєво змінені тарифи. Тарифи на ринок блакитного палива встановлює НКРЕКП. До них, зокрема, належать: (1) тариф на транспортування природного газу магістральними та розподільними трубопроводами, (2) тариф на постачання природного газу за регульованим тарифом, (3) тариф на закачування, зберігання та відбір природного газу. НКРЕКП також встановлює роздрібні ціни на природний газ, що використовується для потреб населення, які обчислюються з урахуванням, зокрема, загального тарифу на транспортування природного газу.

В структуру нової роздрібною ціни на природний газ, за даними НКРЕКП, входять: ціна природного газу із урахуванням витрат НАК «Нафтогаз України»; цільова надбавка; тариф на тран-

спортування магістральними та розподільними трубопроводами.

Наразі на ринку природного газу спостерігається тенденція до зміни розміру тарифів та роздрібною ціни на газ в бік їхнього підвищення. Приміром, якщо 2014 року розмір середньозваженого тарифу на транспортування природного газу магістральними трубопроводами (розрахунковий середній тариф на транспортування магістральними трубопроводами) становив 138,40 грн за 1000 куб. м, то станом на 01 липня 2015 року він сягнув 275,70 грн за 1000 куб. м.

Змінюється і роздрібна ціна на блакитне паливо для потреб населення, яка торік становила (для приготування їжі та/або підігріву води у багатоквартирних будинках за відсутності газових лічильників) 1,299 грн за 1 куб.м, а з 01 квітня 2015 року – 7,188 грн за 1 куб. м.

Такі зміни роздрібною ціни на природний газ для потреб населення НКРЕКП пояснює, зокрема, необхідністю збільшення цін на товарний природний газ для газодобувних підприємств, які підпадають під вимоги ст. 10 ЗУ «Про засади функціонування ринку природного газу» та здійснюють продаж газу власного видобутку для потреб населення, у зв'язку зі збільшенням ставки рентної плати за користування надрами та з метою збільшення капітальних інвестицій у газодобувну галузь; необхідністю перегляду тарифів на транспортування природного газу магістральними та розподільними трубопроводами тощо.

Наразі не впроваджена модель встановлення тарифу окремо для точок входу та точок виходу, що передбачена новим ЗУ «Про ринок природного газу».

Оподаткування

У п. 252.20 Податкового кодексу України в редакції ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014 року №71-VIII встановлено, що з 01 липня 2015 року «ставки рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин устатковуються у відсотках вартості товарної продукції гірничого підприємства – видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) у таких розмірах: [...] природний

газ, видобутий під час виконання договорів про спільну діяльність – 70».

Розмір ставки рентної плати для інших учасників господарювання, не за договорами спільної діяльності, залежить від глибини покладів: до 5000 метрів – 55% (раніше становив 28%) та понад 5000 метрів – 28%.

Такі зміни були доволі негативно сприйняті приватними компаніями, що здійснюють видобування газу. Британська нафтогазова компанія JKH Oil & Gas заявила про рішення призупинити свої планові капіталовкладення в Україну у 2015 році через поточні обмеження з продажу свого газу промисловим споживачам та значне підвищення податкових тарифів на видобування.

Очікувані зміни

Попри негативну реакцію приватних компаній на нововведення в оподаткуванні видобування газу, очевидними є позитивні зрушення в правовому регулюванні ринку блакитного палива (його видобування, транспортування, постачання та зберігання). Основною з таких позитивних змін, безперечно, є схвалення ЗУ «Про ринок природного газу», яким, зокрема, передбачене запровадження конкурентних засад провадження діяльності суб'єктів ринку природного газу, впровадження принципів прозорості, недискримінаційного доступу до єдиної газотранспортної системи.

Водночас засоби правового регулювання ринку природного газу все ще потребують суттєвих доопрацювань, зокрема, в частині підзаконних нормативно-правових актів, які мають бути схвалені на виконання ЗУ «Про ринок природного газу».

Для ефективної імплементації позитивних законодавчих змін на практиці очікується, що основними напрямками роботи стануть: (1) розробка НКРЕКП та прийняття кодексів газотранспортної системи, газорозподільної системи, газосховищ/установки LNG та затвердження правил балансування як частини кодексу відповідної газотранспортної системи; (2) прийняття НКРЕКП методології визначення тарифів на послуги транспортування природного газу для точок входу і виходу, методології визначення тарифів на послуги розподілу, зберігання (закачування, відбору) блакитного палива та послуги установки LNG.

M&A в Україні: ринок в очікуванні

ТЕТЯНА ПАШКОВСЬКА,
журналіст «Юридичної газети»

Завдяки поєднанню низьких процентних ставок і пошуків нових способів зростання нині активність злиття і поглинань у США сягнула безпрецедентного рівня. Вартість угод, укладених в Америці з початку року, зросла на 60%, до \$987,7 млрд. Експерти зауважують, що це найсильніший результат за весь час збору даних, починаючи з 1980 року. При цьому, світовий ринок M&A збільшився в першому півріччі на 38%, до \$2,18 трлн, сягнувши максимуму з 2007 року.

Натомість в Україні цей процес розвивається в діаметрально протилежному напрямку: ринок злиття і поглинань впав до рівня, якого не досягав навіть під час глобальної фінансової кризи і спаду української економіки в 2009-2010 роках. Чимало проектів, навіть тих, де переговори про купівлю за-

йшли досить далеко, були відтерміновані. Паузу взяли насамперед іноземні компанії.

У 2013 році вітчизняний ринок M&A ще не відставав від світового. Тоді обсяг угод з українською участю, після трирічного падіння, продемонстрував зростання більш ніж удвічі. Переважно це були угоди з українськими активами, продаж яких поживався у зв'язку із заміною іноземних власників місцевих активів українськими, а також через укрупнення вітчизняного бізнесу. Але вже 2014-го ринок M&A в Україні ледь тримався на плаву. Нині ж великі угоди M&A з українськими активами можна перерахувати по пальцях. Інвестори, налякані обвалом гривні і війною на Сході країни, не готові вкладати гроші в придбання бізнесу в Україні. Не можна говорити про повну відсутність трансакцій,

AVELLUM PARTNERS

• Internationally Ukrainian •

... Першокласні юридичні послуги
у бездоганному виконанні...

Отримання дозволу на концентрацію у зв'язку з запланованим злиттям сторін
40 млрд. євро
Юридичний радник Lafarge і Holcim

Обмін активами та створення спільного підприємства з GlaxoSmithKline
20 млрд. дол. США
Юридичний радник Novartis

Пропозиція обміну Єврооблігацій в рамках MTN програми
500 млн. дол. США
Юридичний радник дилер-менеджерів

Обмін активами з групою Агрокультура
Юридичний радник групи МХП

www.avellum.com

але більшість із них стартували ще до активної фази протистоянь.

Найбільший інтерес для інвесторів в Україні наразі становлять роздрібний бізнес та агропромисловий сектор. При цьому, діапазон потенційних угод доволі широкий – від \$5 млн до \$50 млн. Інтерес до агросектору з боку інвесторів цілком зрозумілий. Як свідчать дані Державної служби статистики, 2014 року сільськогосподарські компанії були єдиними, хто сумарно продемонстрував позитивний фінансовий результат до оподаткування – 33,8 млрд грн прибутку за 20,8 млрд грн збитків. Крім того, кількість збиткових підприємств у сільському господарстві найменша серед усіх галузей.

Утім, попри більш-менш позитивну динаміку ринку M&A у агропромисловій сфері, більшість інвесторів все ж таки очікують стабілізації політичної ситуації в Україні, перш ніж вкладати кошти. Угоди, які були укладені, – це угоди, переговори за якими стартували раніше і які просто були доведені до логічного завершення, або вимушені угоди.

За даними Держстату, іноземні інвестори в І кварталі вклали в українську економіку \$346 млн, вилучивши при цьому \$223 млн. Зрозуміло, що ризики зросли у зв'язку з війною на Сході країни і політичною нестабільністю, а прибутковість знизилася втричі через курс долара США. Утім, не варто списувати з рахунків і ті проблеми, що були й до цього, зокрема, корупцію, низький рівень захисту інвестицій та штучні перешкоди. Якщо до осені 2014 року ринок M&A з українськими активами скорочувався через ринкові чинники, то у вересні 2014-го до них додалися ще й адміністративні обмеження. З 23 вересня Національний банк наклав табу на повернення за кордон коштів в іновалюті, отриманих іноземними інвесторами в результаті продажу цінних паперів українських емітентів за межами фондових бірж (за винятком держоблігацій), а також корпоративних прав юридичних осіб, не оформлених акціями. Це було зроблено, щоб зупинити відтік валюти з країни, спричинений виходом зарубіжних інвесторів. За попередній рік з України вивели \$2,6 млрд раніше вкладених іноземних інвестицій. Здебільшого це сталося внаслідок відходу європейських банківських груп – австрійської Erste Group, швед-

	Бабич Анна ЮФ Aequo		Саєнко Володимир ЮФ Sayenko Kharenko
	Дідковський Олексій ЮФ «Астерс»		Свечкар Ігор ЮФ «Астерс»
	Ільченко Оксана ЮБ «Єгоров, Пугінський, Афанасьєв і Партнери» Україна		Стеценко Микола ЮФ «Авеллум Партнерс»
	Кисіль Василь ЮФ «Василь Кисіль і Партнери»		Цекелі Ілона ЮБ «Єгоров, Пугінський, Афанасьєв і Партнери» Україна
	Мальський Олег МЮФ AstapovLawyers		Якимчук Вячеслав МЮФ Baker & McKenzie

ської Swedbank, французького Societe Generale, грецького Alpha Bank, а також кіпрських Fintest Holding Ltd і Kalouma Holdings Ltd, що володіли Кредитпромбанком. Ще \$6,8 млрд, або 90% прямих іноземних інвестицій, які надійшли в країну протягом попередніх двох років, українська економіка недорахувалася за перше півріччя поточного року.

Отже, в результаті обмежень НБУ зупинилися ті нечисленні угоди, які перебували в процесі укладання. Крім того, таке обмеження на рух капіталу в валюті ускладнило процес входження на український ринок і виходу з нього.

Перспективи злиття і поглинання компаній в Україні цього року доволі ілюзорні, але експерти припускають, що до кінця року ще відбудеться невелике зростання кількості та обсягів таких оборудок. При цьому, варто зважати на

те, що такі операції реалізуються довго. Наприклад, від початку переговорів щодо злиття до остаточних підписів на документах може минути не один рік. Тобто переговори, котрі відбуваються нині, можуть дати результат не раніше наступного року.

На думку експертів, сприяти реанімації ринку M&A в Україні, можуть три чинники: продаж компаній у зв'язку з неможливістю здійснення їхнього контролю внаслідок зміни політичних еліт; готовність купувати українські активи на економічному дні і брати їх на баланс з урахуванням перспективи подальшого зростання; здатність стабільних українських компаній отримувати додаткове фінансування і використовувати його як бюджет для укладання угод злиття і поглинання та подальшого органічного зростання.

Перспективні інвестиції в енергетику

АЛЕКСІЯ ОВДІЄНКО,
АДВОКАТ «СОФОКЛЕУС І ПАРТНЕРИ КОНСАЛТИНГ»

В умовах сьогодення більшість країн світу приділяють особливу увагу запровадженню енергозберігаючих технологій та розвитку альтернативної енергетики, адже використання джерел альтернативної енергетики сприяє досягненню енергетичної незалежності, стимулює розвиток економіки та зменшує шкідливий вплив на довкілля.

Водночас наша країна має велику необхідність у зменшенні залежності від імпорту природного газу та диверсифікації джерел енергопостачання, чого можна досягти, створивши та забезпечивши інвестиційно сприятливі умови для розвитку альтернативної енергетики. Зокрема, такими умовами є державні гарантії здійснення та захисту інвестицій, встановлення «зеленого» тарифу на електроенергію, надання податкових та митних пільг, і найголовніше – усунення бюрократичних перешкод для інвесторів. Важливим є також створення прозорих, рівних та чесних правил гри на ринку енергетики, налагодження міжнародного співробітництва та викорінення корупції в Україні.

Наша держава вже зробила перші кроки для створення сприятливих умов для інвесторів та, однак, залишається чимало завдань, які потрібно виконати.

З метою врегулювання правочини у сфері альтернативної енергетики ухвалена низка важливих та необхідних нормативно-правових актів, зокрема, Закон України «Про електроенергетику», ЗУ «Про альтернативні джерела енергії», ЗУ «Про альтернативні види палива», постанови Кабінету Міністрів України та інші відомчі нормативні акти.

Альтернативна енергетика є сферою енергетики, що забезпечує вироблення електричної, теплової та механічної енергії з альтернативних джерел енергії. Відповідно до ЗУ «Про альтернативні джерела енергії» альтернативними джерелами енергії вважаються відновлювані джерела енергії, до яких належать: енергія сонячна, вітрова, геотермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний газ, газ метан

введених в експлуатацію чергах будівництва електричних станцій (пускових комплексів), з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – вироблена лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями). Запровадження «зеленого» тарифу та порядок його визначення передбачений ЗУ «Про електроенергетику».

Відповідно до ЗУ «Про електроенергетику» «зелений» тариф встановлюється національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, на електричну енергію, вироблену на об'єктах електроенергетики, зокрема, на введених в експлуатацію чергах будівництва електричних станцій (пускових комплексів) з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – вироблену лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями).

Необхідно зауважити, що встановлення «зеленого» тарифу для кожного суб'єкта господарювання, який виробляє електричну енергію з альтернативних джерел енергії, передбачений за кожним видом альтернативної

Україна здійснює кроки до налагодження міжнародного співробітництва та поступової інтеграції в європейські та трансатлантичні структури

дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів.

Однією з найважливіших умов стимулювання розвитку альтернативної енергетики є запровадження «зеленого» тарифу – спеціального тарифу, встановленого для державної закупівлі електроенергії, виробленої на об'єктах електроенергетики, зокрема, на

енергії та для кожного об'єкта електроенергетики (або для кожної черги будівництва електростанції (пускового комплексу)).

Важливим кроком у врегулюванні особливостей встановлення «зеленого» тарифу стало схвалення 4 червня 2015 року ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва

електроенергії з альтернативних джерел енергії» (далі – Закон), яким були внесені зміни до ЗУ «Про альтернативні види палива», «Про електроенергетику» та «Про засади функціонування ринку електричної енергії України».

Схвалення цього Закону надало змогу наблизити рівень «зеленого» тарифу на електроенергію, що виробляється з використанням альтернативних джерел енергії, до середньосвітових рівнів.

Не менш важливим є те, що в Законі конкретизовані гарантії викупу електроенергії в суб'єктів господарювання, яким наданий «зелений» тариф, та здійснення повної оплати вартості електроенергії, виробленої на об'єктах електроенергетики з альтернативних джерел енергії за «зеленим» тарифом з урахуванням надбавки до нього.

Крім того, скасовані пільги на приєднання об'єктів електроенергетики, які здійснюють виробництво електричної енергії з альтернативних джерел, а також вимоги до місцевої складової як такої, що суперечить вимогам міжнародних договорів, ратифікованих Україною.

Позитивним є те, що нововведення спрямовані на стимулювання приватних домогосподарств до запровадження енергоефективних технологій виробництва електроенергії з енергії сонця та вітру. Зокрема, побутовому споживачеві надане право на встановлення у своєму приватному домогосподарстві генеруючої установки, призначеної для виробництва електричної енергії з енергії сонця та/або енергії вітру, величина встановленої потужності якої не перевищує 30 кВт, але не більше потужності, дозволеної до споживання за договором про користування електричною енергією. При цьому, слід зауважити, що «зелений» тариф на електричну енергію, вироблену генеруючими установками приватних домогосподарств, встановлюється єдиним для кожного виду альтернативного джерела енергії.

Варто зауважити, що фіксований мінімальний розмір «зеленого» тарифу для суб'єктів господарювання та приватних домогосподарств встановлюється шляхом перерахування у євро «зеленого» тарифу, визначеного за правилами цього Закону, станом

	Альошин Олег ЮФ «Василь Кісіль і Партнери»		Карпенко Маргарита МЮФ DLA Piper
	Гавриш Тетяна ЮФ ILF		Лавринович Максим ЮФ «Лавринович і Партнери»
	Грамацький Ернест АФ «Грамацький і партнери»		Свириба Сергій ЮБ «Єгоров, Пугінський, Афанасьєв і партнери» Україна
	Дідковський Олексій ЮФ «Астерс»		Хачатурян Армен ЮФ «Астерс»
	Загарія Валентин ЮФ «Спенсер і Кауфманн»		Цірат Геннадій ЮФ «Юрзовнішсервіс»

на 1 січня 2009 року за офіційним валютним курсом Національного банку України на зазначену дату.

Серед цікавих нововведень варто зауважити також встановлення розмірів винагороди – надбавки до «зеленого» тарифу за використання складових українського виробництва при проектуванні та будівництві об'єктів енергетики на альтернативних джерелах енергії.

Також Законом було суттєво зменшено стимулювання розвитку виробництва електричної енергії з енергії сонця. Однак зміна умов тарифної політики у сфері виробництва електроенергії з енергії сонця може негативно позначитися на настроях інвесторів, які вирішили інвестувати кошти в цю сферу, оскільки вони розраховували на інші умови. Це пов'язано з тим, що

гарантії держави встановлюються лише для суб'єктів господарювання, які виробляють електроенергію з альтернативних джерел енергії на введених в експлуатацію об'єктах електроенергетики – до них застосовуватиметься порядок стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії на дату введення в експлуатацію об'єктів електроенергетики, зокрема, введених в експлуатацію черг будівництва електричних станцій (пускових комплексів), які виробляють електроенергію з альтернативних джерел енергії. У разі внесення змін до законодавства, що регулює порядок стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії, такі суб'єкти господарювання можуть обрати новий порядок стимулювання за власним бажанням.

Найголовнішим і суттєвим є те, що держава гарантує чинність «зеленого» тарифу до 1 січня 2030 року, а також те, що незалежно від змін у законодавстві, яке визначає суттєві умови застосування «зеленого» тарифу, до суб'єкта господарювання, який користується таким тарифом, застосовуватиметься те законодавство, яке діяло на момент уведення в експлуатацію об'єкта альтернативної енергетики, чи нове на вибір такого суб'єкта господарювання.

На стимулювання розвитку альтернативної енергетики впливає наявність податкових та митних пільг для суб'єкта господарювання, що працюють у сфері використання відновлюваних джерел енергії. Такі пільги передбачені Податковим та Митним кодексами України.

Відповідно до п. 197.16. ст. 197 ПК України звільняються від оподаткування операції із ввезення на митну територію України:

- устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаючого обладнання і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії;

- матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва: устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії; матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які використовуватимуться у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії; енергозберігаючого обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів; засобів вимірювання, контролю й управління витратами паливно-енергетичних ресурсів.

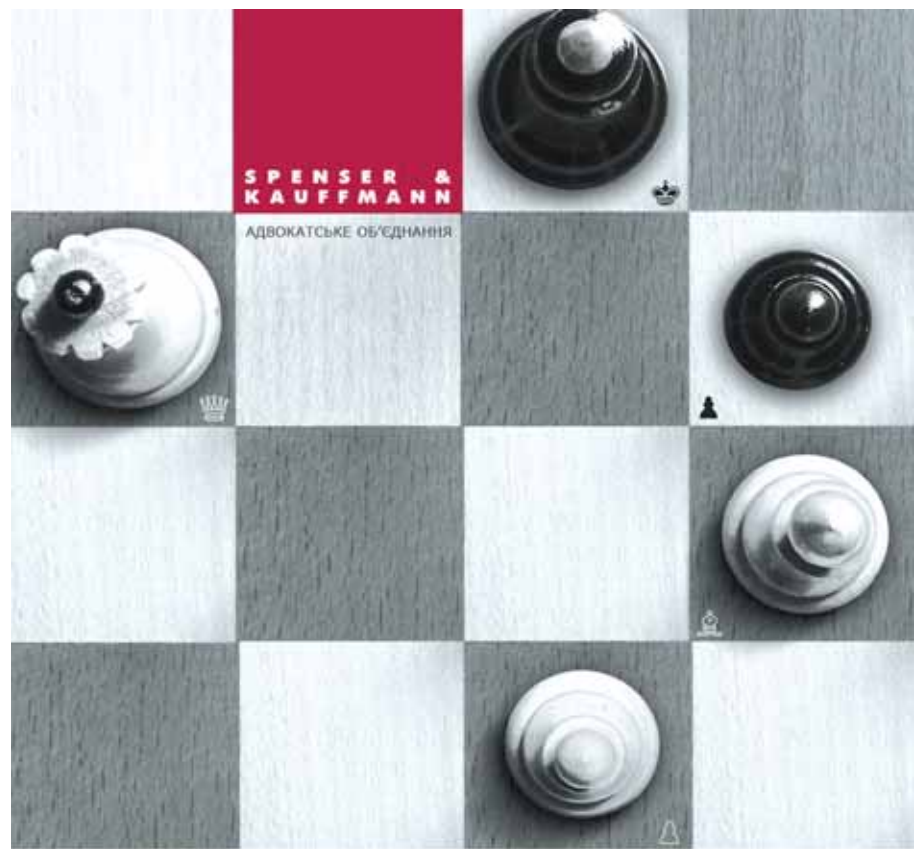
Операції з увезення на митну територію України зазначених товарів звільняються від оподаткування, якщо ці товари застосовуються платником податку для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні.

Водночас у ПК України передбачено, що реалізація електричної енергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками та/або з відновлюваних джерел енергії, не підлягає акцизному збору (п.п. 213.2.8 п. 213.2 ст. 213 ПК України).

Також податковим законодавством визначені випадки звільнення від оподаткування податком на додану вартість. Згідно з п. 2 підрозділу 2 Розділу XX Податкового кодексу України на строк до 1 січня 2019 року звільняються від сплати ПДВ операції з: постачання техніки, обладнання, устаткування, визначених ст. 7 ЗУ «Про альтернативні види палива», на території України; імпорту за кодами УКТ ЗЕД, визначеними у ст. 7 ЗУ «Про альтернативні види палива», техніки, обладнання, устаткування, що використовуються для реконструкції

наявних і будівництва нових підприємств з виробництва біопалива і для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів з метою споживання біопалива, якщо такі товари не виробляються та не мають аналогів в Україні, а також технічних і транспортних засобів, зокрема, самохідних сільськогосподарських машин, що працюють на біопаливі, якщо такі товари не виробляються в Україні.

Митним законодавством, а саме пп. 17 п. 1 ст. 282 МК України передбачене звільнення від оподаткування митом, при ввезенні на митну територію України або вивезенні за її межі, технічних і транспортних засобів, зокрема, самохідних сільськогосподарських машин, що працюють на біопаливі та класифікуються за кодами згідно з УКТ ЗЕД, визначеними у ст. 7 ЗУ «Про альтернативні види палива»,

Білі починають і виграють

**ВАША
ПЕРЕМОЖНА
ПОЗИЦІЯ**

Україна, 01021, м. Київ
Кловський узвіз, 7, 14 поверх

Тел./Факс: +380 44 288-83-83

E-mail: office@sklaw.com.ua
www.sklaw.com.ua

якщо такі товари не виробляються в Україні.

Митним законодавством також передбачено звільнення від оподаткування ввезним митом при ввезенні на митну територію України та поміщенні в митний режим імпорту техніки, обладнання, устаткування, що використовуються для реконструкції наявних і будівництва нових підприємств з виробництва біопалив і для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів з метою споживання біопалив, які класифікуються за кодами УКТ ЗЕД, визначеними у ст. 7 ЗУ «Про альтернативні види палива», якщо такі товари не виробляються та не мають аналогів в Україні на строк до 1 січня 2019 року.

Зважаючи на необхідність стимулювання розвитку альтернативної енергетики, Україна здійснює кроки до налагодження міжнародної співпраці та поступової інтеграції в європейські та трансатлантичні структури з метою входження до європейського економічного простору. Налагодження і підтримка міжнародного співробітництва потребує необхідних дій, спрямованих на виконання зобов'язань у рамках членства України в Європейській економічній комісії ООН, Енергетичному Співтоваристві та в рамках приєднання до Договору до Енергетичної хартії.

В лютому 2011 року Україна приєдналася до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, головною метою якого є налагодження зв'язків між сторонами договору й створенні правової та економічної бази щодо енергопродуктів і матеріалів, яка забезпечила підвищення енергетичної безпеки та енергоефективності.

В рамках виконання Рішення Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства «Про впровадження Директиви 2009/28/ЕС і внесення змін до статті 20 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства», що спрямоване на заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії та забезпечення гарантій інвесторам, Україна зобов'язалася до 2020 року досягти досить високого рівня енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії в загальному кінцевому енергоспоживанні країни. З метою досягнення

поставлених цілей Кабінет Міністрів України затвердив План заходів з імплементації Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЕС (розпорядження від 03.09.14 року №791-р) та Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року (розпорядження від 01.10.2014 року №902-р). Слід зауважити, що реалізація заходів, передбачених зазначеними документами, надасть змогу досягнути диверсифікації джерел енергопостачання в Україні і підвищити рівень енергетичної безпеки держави.

Проте на розвиток альтернативної енергетики та досягнення запланованих показників в Україні впливають певні негативні обставини, серед яких напружена ситуація на Сході України, девальвація гривні, ціни на енергоресурси, брак достатнього фінансування енергетичних проєктів від українських банків, бюрократія та корупція. Сподіваємося, що представники влади матимуть бажання та змогу подолати зазначені обставини, схваливши необхідні рішення та здійснивши кроки, які забезпечать енергетичну незалежність України.

Інвестиційні сподівання за сучасних умов

Володимир БОЙКО, ЕКСПЕРТ

У пропонованій статті розглянемо деякі питання, пов'язані з прямими іноземними інвестиціями акціонерного капіталу (далі – ПІІ), а також найближчі інвестиційні перспективи в Україні.

Структура ПІІ в економіці України наразі є такою, що з 28% загального обсягу першу сходинку посідає Кіпр. До першої трійки також увійшли Німеччина – 13% та Нідерланди – 12%.

Децю зі статистики

ПІІ в період з 01.01.2014 до 01.07.2015 (далі – обліковий період) зменшилися на 24% з \$56,4 млрд до \$42,9 млрд майже половина різниці припала на Кіпр – обсяги скоротилися з \$18,5 млрд до \$12,3 млрд. Зокрема, майже на третину скоротила свою присутність Росія, що цілком зрозуміло. Зменшення портфельів інших країн-інвесторів не такі значні.

Варто зауважити три цікаві моменти:

- основні економічні показники та промислові індекси за обліковий період зменшилися також приблизно на чверть;

- значне зростання ПІІ з 2010 року до 2013-го відбувалося за рахунок інвестицій з Кіпру. З жодної країни таких обсягів не надходило та не спостерігалось такої бурхливої динаміки;

- вперше за обліковий період, у II кварталі 2015 року, спостерігалася позитивна динаміка зміни ПІІ – вони зросли на \$1,7 млрд.

Офіційною версією і найбільш очевидною причиною як тривалого зменшення, так і збільшення ПІІ в II кварталі 2015 року вважається зміна курсу гривні. Проте це не пояснює того, що за умови загального скорочення ПІІ за обліковий період на 24% ПІІ Кіпру впали на 34%, Німеччини – на 11%, а Нідерландів – лише на 6%. Не кажучи вже про те, що за той самий час гривня девальвувала майже втричі. Значна відмінність.

Можна зробити висновок про те, що є й інші причини відтоку іноземного капіталу, віднесеного до Кіпру. Наприклад, виведення коштів вітчизняними інвесторами, присутніми в країні через фірми, зареєстровані на Кіпрі, які з певних причин вирішили скоротити присутність на ринку.

Розглянемо структуру ПІІ за галузями

\$13,5 млрд, або 31,5% усіх прямих інвестицій зосереджені на промислових підприємствах. У переробній промисловості – \$11,5 млрд (металургія – \$5,4 млрд, виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – \$2,5 млрд), в добувній промисловості і розробці кар'єрів – \$1,3 млрд.

\$11,1 млрд, або 26% іноземного капіталу інвестовано до установ фінансової та страхової діяльності. З них: у підприємства оптової і роздрібною торгівлі – \$5,7 млрд; організації, що здійснюють операції з нерухомістю, – \$3,4; професійну, наукову і технічну діяльність – \$2,4 млрд.

Окрім того, проаналізувавши освоєння капітальних інвестицій за видами економічної діяльності (в цілому по країні) за січень – червень 2015 року і порівнявши його з аналогічним періодом 2014 року, можна зауважити, що значно скоротився інтерес до добувної промисловості (на 33%), переробної промисловості (на 23%), до будівельної галузі (на 20%). Проте значно зросли темпи освоєння капітальних інвестицій в телекомунікаційній сфері (майже вп'ятеро). Для порівняння: в промисловості в цілому освоєно 33,7 млрд грн; у сфері телекомунікацій (електрозв'язку) – 13,1 млрд грн.

Яскраво простежується тенденція скорочення інвестування в «довгі» гроші та зростання інтересу до «коротких» – якнайшвидше отримання прибутку за мінімальних витрат.

Причини ситуації, що склалася, очевидні: політична й економічна нестабільність, слабкість національної валюти, прогалини в законодавстві.

Розвиток цілком залежатиме від заходів, які вживатиме уряд для захисту інтересів інвесторів, стабілізації курсу гривні.

Деякі можливі заходи

Створення державних комісій за посередництва незалежних спостерігачів відповідних європейських організацій для супроводу великих інвестиційних проєктів за участю як іноземного, так і вітчизняного капіталу.

Остаточне визнання результатів усіх попередніх приватизацій після детального розгляду умов їхнього проведення та законності з подальшим закріпленням підсумкового документа на законодавчому рівні. Певна річ, необхідне посередництво незалежних організацій для забезпечення правильності і законності процедури.

Вжиття заходів на законодавчому рівні для захисту великих інвесторів і мажоритарних акціонерів від блокуючих дій міноритаріїв, недобросовісного персоналу, що управляє, можливо-го свавілля судових і правоохоронних органів.

Для залучення справді іноземного, а не кіпрського капіталу, необхідно надати гарантії захисту таких інвестицій на державному рівні.

Найбільш перспективні напрями

Попри те, що в Угоді про асоціацію між Україною і ЄС та під час перемовин з профільними компаніями під час візиту Яценюка до США в липні йшлося про інвестиції, на нашу думку, будь-які капіталовкладення в енергетику України в короткій перспективі малоймовірні.

Найбільш перспективними найближчим часом вважаємо:

- телекомунікаційну галузь, а саме ІТ-технології;
- сільське господарство у галузі поставок та обслуговування сільгосптехніки;
- дорожнє будівництво, зважаючи на обмеження повноважень Укравтодору.

Nano | by **SOCAR**

ЯКІСТЬ ПЕРЕВІРЕНА

MASERATI

Корпоративні зміни

ЗНИЖЕНО КВОРУМ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ АТ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ІНВЕСТИТОРІВ

ХРИСТИНА ВЕНГРИНЯК,
ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР «ЮРИДИЧНОЇ ГАЗЕТИ»

Зміни, які останнім часом відбулися в корпоративному законодавстві, спрямовані на полегшення роботи акціонерних товариств. Нижче зауважимо найважливіші з них, внесені протягом останнього року.

Знижений кворум загальних зборів акціонерних товариств

27 березня 2015 року набув чинності Закон №272-VIII «Про внесення змін до Закону «Про акціонерні товариства». Відповідно до нього був знижений кворум загальних зборів до 50% + 1 акція для всіх акціонерних товариств. Також Закон вдосконалює механізм обрання та діяльності органів АТ, забезпечує дієвий механізм виконання рішень товариства з виплати дивідендів.

Зокрема, передбачене право загальних зборів ухвалювати рішення про строк виплати дивідендів. У разі невиконання дивідендів вчасно акціонер набуває право на звернення до нотаріуса щодо вчинення виконавчого напису нотаріуса на документах, за якими

стягнення заборгованості здійснюється у безспірному порядку.

Крім того, встановлено, що права акціонерів щодо внесення пропозицій стосовно питань, включених до порядку денного загальних зборів АТ, а також щодо нових кандидатів до складу органів товариства та порядок їхнього внесення не може змінюватися статутом акціонерного товариства. У разі дострокового припинення повноважень одного або кількох членів наглядової ради і до обрання всього її складу засідання наглядової ради є правомочними за умови, що кількість чинних членів наглядової ради становить більше половини її складу.

Вищезгадані зміни були схвалені в Україні з метою запобігання блокування роботи АТ акціонерами, які володіють 40% + 1 акція через те, що не з'являються на загальних зборах акціонерів, тим самим блокують роботу вищого органу управління АТ. Зокрема, внаслідок такого блокування не вирішувалось питання про виплату дивідендів акціонерам.

Особливо гостро це питання стояло на державних підприємствах. Деякі бізнес-групи, які володіли пакетом акцій в акціонерних товариствах, 50% яких належить державі, не з'являлися на загальні збори. В такий спосіб прийняття рішення про виплату дивідендів, зокрема державі, звільнення неефективних (для підприємства і держави) менеджерів ставало неможливим і блокувалося вирішення низки інших питань.

З ухваленням Закону №272-VIII, очікується, що ситуація зміниться.

Діє Положення Фонду держмайна про корпоративного секретаря

Фонд держмайна наказом від 19 березня 2015 року №356 затвердив «Примірне положення про корпоративного

секретаря акціонерного товариства, в статутному капіталі якого корпоративні права держави перевищують 50 відсотків». Документ визначає статус, повноваження, процедуру обрання, припинення повноважень і порядок роботи корпоративного секретаря.

Корпоративний секретар є посадовою особою акціонерного товариства, здійснює інформаційне та організаційне забезпечення діяльності органів управління та контролю акціонерного товариства, а також обмін інформацією між органами управління та контролю акціонерного товариства, його акціонерами, іншими зацікавленими у діяльності акціонерного товариства особами та громадськістю.

Обрання та припинення повноважень корпоративного секретаря здійснює Наглядова рада акціонерного товариства. Одна й та сама особа може бути обрана корпоративним секретарем необмежену кількість разів. Кандидати на посаду повинні мати повну вищу освіту, відповідну кваліфікацію у сфері корпоративного управління, мають володіти управлінськими навичками та вміннями, комунікаційними та особистісними якостями, що дозволяють обіймати посаду корпоративного секретаря, а також бездоганну репутацію. Корпоративним секретарем не може бути особа, афілійована з акціонерним товариством та її посадовими особами.

Вносити пропозиції щодо кандидатур на посаду корпоративного секретаря може кожен акціонер АТ незалежно від кількості, типу і категорії акцій, що йому належать, а також голова та члени спостережної ради. З корпоративним секретарем укладається договір: трудовий (у разі введення відповідної посади в акціонерному товаристві) або цивільно-правовий.

**Бабич
Анна**

ЮФ Aequo

**Зоря
Анна**

АО Arzinger

**Самохвалов
Вячеслав**

ПФ «Самохвалов
та партнери»

**Барсук
Віктор**

ЮК FCLEX

**Кібенко
Олена**

ЮФ «Кібенко,
Онїка та партнери»

**Стеценко
Микола**

ЮФ «Авеллум
Партнерс»

**Батюк
Олег**

МЮФ Dentons

**Ковальчук
Микола**

ЮК L.I. Group

**Томс
Бейт**

ЮФ «Бі.Сі.Томс енд Ко»

**Бондар
Олег**

ЮБ ECOVIS Bondar
& Bondar

**Ляхов
Андрій**

ЮФ Sayenko Kharenko

**Тюрін
Сергій**

АО «С.Т. Партнерс»

**Вишневський
Андрій**

АО ENGARDE

**Павленко
Олександра**

Перший заступник
міністра охорони
здоров'я (раніше –
Pavlenko Legal Group)

**Цвєтков
Андрій**

АО Gestors

**Дем'яненко
Олексій**

ЮФ «Астерс»

**Побережнюк
Лариса**

ПГ «Побережнюк
і Партнери»

**Черкасенко
Максим**

АО Arzinger

**Дідковський
Олексій**

ЮФ «Астерс»

**Саєнко
Володимир**

ЮФ Sayenko Kharenko

**Дмитрієва
Ольга**

ЮФ «Дмитрієва
та Партнери»

**Самойленко
Вадим**

ЮФ «Астерс»

Для забезпечення виконання функцій корпоративного секретаря в акціонерному товаристві може бути створений апарат корпоративного секретаря, штатний розклад і функціональні обов'язки працівників якого затверджує наглядова рада за поданням корпоративного секретаря. Діяльність секретаря та його апарату (в разі його створення) фінансується за рахунок АТ. У документі також детально прописані компетенції корпоративного секретаря, його права та обов'язки, обов'язкові умови договору, порядок організації роботи, звітність і відповідальність.

хист прав міноритарних інвесторів в Україні та сприятимуть виконанню Україною вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Зокрема, внесені зміни до Господарського процесуального кодексу України, відповідно до яких передбачене посилення відповідальності посадових осіб господарських товариств, через запровадження вимог щодо оприлюднення ухвал про порушення провадження у справі, інформації про оголошення перерви в засіданні, а також заяв учасників (акціонерів) про призначення представників позивача

ціонерним товариствам можливість сплачувати дивіденди не лише через депозитарну систему України, а й безпосередньо акціонерам. Такий спосіб вимагає ухвалення відповідного рішення загальними зборами акціонерів, однак є простішим і менш затратним.

Значні зміни стосуються наглядової ради АТ – зокрема, членів наглядової ради публічного акціонерного товариства обирають акціонери під час проведення загальних зборів товариства на строк до наступних річних зборів і, якщо річні збори публічного акціонерного товариства не були проведені у встановлені строки, повноваження членів наглядової ради припиняються за винятком повноважень з підготовки, скликання і проведення річних зборів товариства.

Ціна викупу акцій та ціна продажу викуплених акцій не може бути меншою за належно визначену ринкову вартість і оплата акцій, що викуповуються, здійснюється у грошовій формі.

Викладена в новій редакції стаття, яка регулює правочини, щодо вчинення яких є заінтересованість, передбачає, що рішення про надання згоди на вчинення правочину, щодо вчинення якого є заінтересованість, ухвалюється лише в тому разі, якщо ринкова вартість майна чи послуг або сума коштів, що є предметом правочину із заінтересованістю, перевищує поріг у 100 мінімальних заробітних плат, виходячи зі ставки мінімальної заробітної плати, що діє станом на 1 січня поточного року, визначає коло осіб, які можуть вважатися особами, заінтересованими у вчиненні акціонерним товариством правочину, і передбачає, що статутом акціонерного товариства може встановлюватися нижчий поріг та додаткові випадки віднесення правочину до правочину із заінтересованістю.

Цей Закон набере чинності 1 травня 2016 року, крім пунктів 4 (ч. 5 ст. 245 Цивільного кодексу України щодо посвідчення довіреності на право участі та голосування на загальних зборах) і 5 (виключення «та місцезнаходження» з ч. 2 ст. 4 ЗУ «Про господарські товариства») розділу I, які набирають чинності з дня наступного за днем опублікування.

Захист прав інвесторів акціонерних товариств

7 квітня 2015 року Верховна Рада України ухвалила ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» (далі – Закон), спрямований на дерегуляцію господарської діяльності акціонерних товариств та запровадження більш жорстких вимог для публічних акціонерних товариств, акції яких включені до біржового реєстру. Метою зазначених змін є підвищення привабливості акціонерних товариств для інвестування. Такі більш жорсткі вимоги до публічних акціонерних товариств мають забезпечити кращий за-

на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України у спорах про відшкодування збитків, завданих господарському товариству посадовою особою та можливості відмови від позову, зменшення розміру позовних вимог, зміна предмета або підстави позову, укладення мирової угоди, відмова від апеляційної або касаційної скарги у таких справах лише за письмовою згодою всіх представників цього товариства. Також передбачені дії (бездіяльність), за які товариство може вимагати відшкодування збитків від посадової особи.

До ЗУ «Про акціонерні товариства» внесені зміни, які повертають ак-

Вся інтелектуальна власність захищена!

Asters

www.asterslaw.com

«Законодавство не готове до такої кількості банків, що ліквідовуються», – Сергій Боярчуков

Керуючий партнер ЮК «Алексєєв, Боярчуков та партнери» **СЕРГІЙ БОЯРЧУКОВ** розповів «Юридичній газеті» про те, наскільки готова наша держава до повальної ліквідації вітчизняних банків, а також про старі та нові проблеми проведення процедури банкрутства в Україні

– Пане Сергію, які основні тенденції нині панують на ринку юридичних послуг у сфері банкрутства?

– Глобально нічого не змінилося. Єдине, що варто зазначити: щороку банкрутств у нас стає більше. Причини цих банкрутств різні, як і завдання, які ставляться перед учасниками справи про банкрутство. Деякий час тому це були спроби перерозподілити власність за рахунок банкрутства, потім були проблемні кредити, нині – через нестабільність політичної та економічної ситуації в країні та падіння бізнесу, який не витримує сучасних економічних реалій. Як правило, до банкрутства вдавалися підприємства, які були добре підготовлені до цього. Вони виводили активи, створювали собі якісь заборгованості, тобто готувалися до процедури банкрутства. Натомість нині просто об'єктивно склалася ситуація, до якої ніхто не готувався.

– Чи наявні певні особливості у процесі ліквідації банків в Україні? Чи готове українське законодавство до проведення банкрутства у банківській сфері?

– Законодавство не готове до такої кількості банків, що ліквідовуються. Слід зазначити, що ця процедура кар-

СЕРГІЙ БОЯРЧУКОВ, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР ЮК «АЛЕКСЄЄВ, БОЯРЧУКОВ ТА ПАРТНЕРИ»

динально відрізняється від процедури банкрутства підприємств та інших господарських товариств. Ліквідацію фінустанов регулює спеціальний Закон України «Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб». Однак у цьому законі не визначені спеціальні інститути, які могли б застосовувати ліквідатори, тимчасові адміністра-

тори для посилення ефективності своєї роботи. Найчастіше, якщо чесно підійти до цього питання, це люди, які стежать один за одним, щоб хтось щось не вкрав. Зберегти майно, звісно, важливо, але ним необхідно ще й ефективно управляти для того, щоб отримати максимальну кількість грошової маси для задоволення

вкладників. От саме з ефективністю наразі є серйозні проблеми, оскільки все спрямоване виключно на збереження цього майна.

Серед основних тенденцій можна виокремити також, що до банків додалися ще й банкрутства страхових компаній, будівельних компаній, банкрутства гірничо-металургійних підприємств, які були пов'язані з цією сферою. Причини зрозумілі: економічна нестабільність, війна.

– Кілька років тому були запроваджені нововведення до Закону України «Про банкрутство». Чи можна їх назвати успішними? Ще очікуються зміни?

– Вочевидь, ми очікуємо велику тотальну реформу законодавства про банкрутство. Новий закон, ухвалений кілька років тому, нині засвідчив свою повну неефективність і цілковиту неспроможність. Судова практика найчастіше не відповідає вимогам цього документа тому, що його неможливо виконувати. Зокрема, він містить абсолютно мертві норми, такі як: передача не проданого майна на некомісійну організацію, несправедлива норма про неможливість голосування заставним кредиторам у комітеті кредиторів. Таких мертвих норм у ньому чимало.

– Які зміни у клієнтській базі сталися останнім часом?

– Банки вже традиційно кілька років поспіль є основним замовником на ринку юридичних послуг, зокрема, й щодо банкрутства. Але, якщо раніше банкрутство часто використовувалося як спосіб ухилення від сплати банківського кредиту, то наразі, зважаючи на падіння бізнесу, це об'єктивний процес діяльності підприємства, в якому бере участь фінустанова.

– Які основні законодавчі нововведення Ви очікуєте?

– По-перше, ми очікуємо змін до закону про банкрутство підприємств та господарських товариств загалом. У Мін'юсті навіть створена комісія Doing Business, що залучає спеціалістів – арбітражних керуючих. До складу комісії також входять самі працівники Мін'юсту, вчені, практики.

Вони намагаються розробити список нововведень, які необхідно врахувати у новому законі. Крім того, ми сподіваємося на певну новелу, – це закон про банкрутство фізичних осіб. Його актуальність та необхідність не викликає жодних сумнівів. Усі говорять про те, що це дуже потрібно та важливо. Я знаю, що деякі депутати у Верховній Раді розробляють проекти цього закону. Напевно, найближчим часом ми побачимо якісь внесені законопроекти.

Ще як нововведення до парламенту внесений законопроект щодо посилення кримінальної відповідальності за доведення підприємства до банкрутства. Цілком зрозуміла тенденція, позаяк нині відповідальності власники, директори, менеджмент підприємств не несуть жодної. Після банкрутства підприємства вони йдуть далі – створюють таке саме підприємство, в цій самій сфері. Вдруге збанкрутувало – пішли далі. Відповідальності наразі немає, тому, очевидно, що посилювати її в цьому напрямі необхідно.

– Повернемося до ліквідації банків та роботи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Тобто передусім захищені фізичні особи. Наскільки захищені підприємства? Наскільки реальним може бути повернення їхніх грошей?

– У тім-то і річ, що у цьому і полягає, на мою думку, недосконалість законодавчого поля, що регулює ліквідацію банків. Усе спрямовано на захист фізичних осіб-вкладників, які мають депозитні рахунки. Там стоїть абсолютно чіткий ценз – 200 тис. грн. Тобто держава через Фонд гарантує повернення 200 тис. грн вкладу. Саме на це все спрямовано. Але ви правильно зазначили, що є ще підприємства, які внесли депозити. Від них, мабуть, нижчий соціальний ефект у суспільстві. Тим не менше, вони вклали свої гроші. Там також наявний соціальний ефект, його видно не відразу, він не такий, який веде до Фінансового майдану, але це гроші, це право власності, і його потрібно захищати. Сучасний закон про фонд гарантування, на жаль, не спрямований на це. На мою думку, він не вирішує актуальних завдань.

– Які тенденції наявні у судовій практиці?

– Суди, які розглядають справи про банкрутство, опинилися у складній ситуації. Вони змушені застосовувати недосконалий закон. Але тут спостерігається певна єдність судової практики. Всі якось випрацювали, як вони застосовуватимуть цей недосконалий закон, і за якими правилами це роблять. Щодо судів із тимчасовими адміністраторами, із ліквідаторами банків, то тут абсолютно чітко виражена тенденція, – суди тотально стоять на боці Фонду гарантування вкладів. Безумовно, Фонд не завжди виграє процеси, оскільки ситуації різні, але глобально суди захищають саме його інтереси.

– Чи виправдали себе нововведення щодо класів арбітражних керуючих?

– Гадаю, що ні, оскільки сама ідея є спірною. Частина арбітражних керуючих категорично не сприймає розбивку на класи, іншій частині така ідея здається справедливою. Оскільки я арбітражний керуючий п'ятої категорії, найвищої, вона мені, звісно, здається справедливою. Одна людина більш досвідчена, інша має меншу кваліфікацію. Напевно, зрівняти всіх воедино – це неправильно. Водночас об'єктивного критерію, який арбітражний керуючий кращий чи досвідченіший, немає. Я би дещо вдосконалив категорійність арбітражних керуючих, однак залишив її. А ось комп'ютерний розподіл себе не виправдав взагалі. В мене, на жаль, немає статистичних даних, але переважно людина, яку визначає комп'ютерний розподіл, пише заяву про відмову, а це дає змогу призначати в ручному режимі будь-кого. Але спостерігається цікава тенденція. Загалом сучасний закон про банкрутство практично не дає змоги заробити арбітражному керуючому грошей. Він отримує ці гроші лише наприкінці процедури, коли вже задовольнили практично всіх кредиторів. Але несподівано відкрився такий шлях заробітку, як комп'ютерний розподіл. Арбітражний керуючий із задоволенням приймає пропозицію, чи пише заяву про відмову. Зацікавлені особи оплачують їм подібні заяви про відмову участі у справі.

– *Наскільки ефективною є саморегульована арбітражна організація?*

– Повне фіаско саморегульованих організацій, на жаль. Можливо, це пов'язано з конкретними людьми, які очолювали ці організації. Сенсація полягала в тому, що це є шлях до професії: якщо ти не є членом якоїсь саморегульованої організації, то не можеш бути призначений на справи про банкрутство. Насправді частина арбітражних керуючих є членами саморегульованих організацій, решта – ні, тож і не платить членських внесків. Права у всіх однакові, преференцій членство в таких організаціях не дає. Вони були, коли саморегульовані організації пропонували своїх представників у дисциплінарну комісію арбітражних керуючих, яка займається притягненням їх до відповідальності та розглядом скарг на арбітражних керуючих. Якщо в цій дисциплінарній комісії справді були представники саморегульованих організацій і намагалися якось захищати арбітражників, то нині комісію розпустили, створили нову і, як мені відомо, всі пропозиції саморегульованих

організацій щодо кадрових призначень були проігноровані.

– *Як Ви оцінюєте ринок електронних торгів конфіскованим майном?*

– Він більш-менш працює. Інша річ, нелегко наразі визначити якісь тенденції щодо продажу майна, оскільки нічого не продається на вільному ринку, а ринок банкрутства завжди був складнішим, ніж звичайний, як, скажімо, ринок нерухомості. Тим не менше, є торговельні організації, в них є сайти, за допомогою яких створюються електронні торги. Звісно, страждає ефективність, але це відбувається з об'єктивних причин в Україні.

Це теж проблема, оскільки закон про банкрутство свідчить про те, що керуючий зобов'язаний продати майно протягом року. Максимальний термін дії процедури банкрутства – півтора року. Закон регламентує три етапи торгів і чіткий строк продажу, який неможливо продовжити. Внаслідок об'єктивної відсутності будь-яких покупців (зважаючи на те, що закон вимагає перші торги проводити за ціною всієї кредиторської заборгова-

ності: тобто перші торги ми проводимо просто так, для виконання букви закону, до того ж, зазнаючи витрат), багато хто має проблему тоді, коли зрештою процедура завершена, торги проводити більше не можна, а майно не продане. Закон каже передавати на якусь комісійну організацію, якої немає. Це те, про що я казав щодо уніфікації судової практики. Тобто суди, попри те, що термін спливає, продовжують строки торгів, що не передбачено законом. Ми застосовуємо ті самі вимоги, які закон висуває до всіх торгів, поки не знайдемо покупця.

– *Як Угода про асоціацію вплине на процеси банкрутства в Україні?*

– Робота комісії Doing Business, про яку я згадував раніше, спрямована на вироблення та впровадження в наше законодавче поле європейських вимог. Наразі це не має жодного відображення в конкретних законопроектах, але надалі має бути імплементоване в наше законодавство.

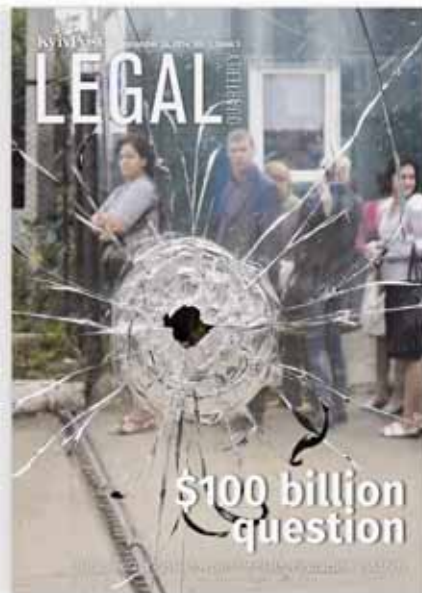
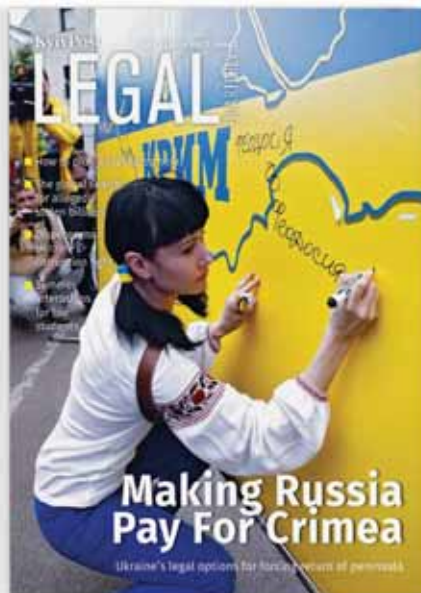
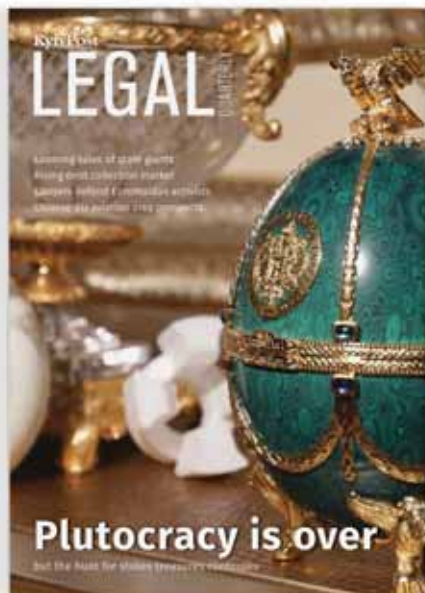
Розмову вела **ХРИСТИНА ВЕНГРИНЯК**,
головний редактор «Юридичної газети»

KyivPost

LEGAL QUARTERLY

Your legal snapshot
of the great political
and business
issues of the day

Interested in placing your advertisement in the Legal Quarterly?

Next issues: October 2, 2015 | December 2015

Contact us at advertising@kyivpost.com or +38044 591 77 88

Кримінальне переслідування за шахрайство в міжнародних комерційних операціях

МАКСИМ ТХОРІВСЬКИЙ,
ЮРИСТ «ТІСІЕМ ГРУП УКРАЇНА»

Часто з питанням, як бути, іноземні компанії стикаються, коли боржник в Україні ухиляється від виконання майнових зобов'язань у повному обсязі або ж взагалі не має наміру виконувати їх. Проблеми виникають також із переказом коштів через недбалість банківських працівників чи у випадку непроведення розрахунків безвідповідальними контрагентами. І це на тлі складної економічної ситуації в країні зокрема та у світі загалом. Випадки, коли український боржник не лише не повертає коштів, відверто ігноруючи кредитора (при цьому, спостерігається стрімкий розвиток його економічної діяльності), а ще й зникає, сподіваючись, що його шахрайство залишиться непокараним, трапляються вкрай часто.

Пропонована стаття присвячена саме таким складним питанням, а також способам їхнього подолання.

Не всім іноземним компаніям відомо про широкі можливості учасників кримінального процесу в Україні, якими вдало можна скористатися як вагомим аргументом для

примусу боржника до виконання майнових зобов'язань. Зауважимо, що дуже низький відсоток компаній такими можливостями користується.

Процес переслідування боржника розпочинається з повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, що надходить до правоохоронних органів. Воно має бути зареєстрованим протягом 24 годин. Варто зазначити, що разом з повідомленням необхідними як додатки є належно засвідчені копії документів, які підтверджують факт надання послуг чи товарів кредитором боржнику.

На цьому етапі потрібно звернути увагу, щоб не було порушення вимог ст. 55 КПК України з боку слідчого, коли потерпілий залишається як свідок, що фактично його позбавляє можливості реалізовувати широкий спектр прав.

Саме завдяки інституту потерпілого (тобто представника потерпілого, оскільки інтереси іноземної фірми представлені поза межами її країни) під час кримінального провадження відкриваються значні можливості для здійснення контролю за процесом досудового розслідування та збирання інформації шляхом реалізації відповідних прав, надання доказів правоохоронним та судовим органам, а також заявлення відповідних клопотань у порядку, передбаченому ст. 93 КПК України.

Збирання доказів здійснюється шляхом вимагання інформації з державних, муніципальних та приватних установ. Зокрема, так можна здобути відомості про майно боржника (транспортні засоби, об'єкти нерухомості, земельні ділянки, доходи із зазначенням джерел їхнього походження), а також особисті дані (сімейний стан, міс-

це реєстрації, місце роботи, склад сім'ї тощо).

Враховуючи, що здебільшого переміщення товарів відбувається через державний кордон України, можна отримати всю інформацію про товар, починаючи з перетину державного кордону України і завершуючи митним оформленням та його подальшою видачею уповноваженим особам. Також важливу інформацію можна дістати від підприємств, які беруть участь у вказаних процесах, наприклад, адміністрації морських портів чи компаній-перевізників.

На окрему увагу заслуговує також ініціювання проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, що здійснюються шляхом подання клопотань, за результатами

розгляду яких слідчий, прокурор можуть звернутися до слідчого судді в порядку, передбаченому статтями 159, 162, 163 КПК України з клопотанням про отримання тимчасового доступу до речей і документів із можливістю їхнього вилучення (фінансових та бухгалтерських документів, інформації про зв'язання засобів стільникового зв'язку боржника із зазначенням місцевості тощо), враховуючи й ті, що містять таємницю, яка охороняється законом (інформація про рух коштів банківськими рахунками боржника).

Окрім цього, досить ефективною слідчою дією, яка проводиться на підставі ухвали слідчого судді, є обшук, який, як правило, спонукає боржника до більш активних дій, спрямованих на встановлення контактів із кредитором та пошуку найшвидшого вирішення фінансових питань.

Також можливе ініціювання проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які можуть полягати у прослуховуванні засобів зв'язку, спостереженні за особою або речю, обстеженні публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, зняття інформації з електронних інформаційних систем тощо.

Слід звернути увагу, що потерпілий та його представник мають право ознайомлюватися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, тобто отримати здобуті результати/інформацію під час слідства, а також зафіксувати її, знявши копії чи використавши інші технічні засоби. Отже, можна володіти ситуацією з кримінального провадження і, спираючись на отримані дані, вдатися до подальших дій для відшкодування збитків, завданих злочинними діями боржника.

Окрім цього, у КПК України є цілий розділ, присвячений міжнародному співробітництву під час кримінального провадження, який передбачає різні способи та види взаємодії між правоохоронними органами держав.

Як бачимо, факт надання повідомлення та внесення відомостей

	Бойко Петро АФ «Петро Бойко та Партнери»		Пошиванюк Тарас ЮК FCLEX
	Бояров Віктор адвокат		Сердюк Віталій АО AVER LEX
	Бугай Денис ЮК VBPartners		Сидоренко Андрій АО «Скляренко, Сидоренко та Партнери»
	Головань Ігор АО «Головань і Партнери»		Сірий Микола АО «С.Т. Партнерс»
	Гребенюк Сергій ЮБ «Єгоров, Пугінській, Афанасьєв і партнери» Україна		Солодко Євгеній АГ «Солодко і партнери»
	Зейкан Ярослав адвокат		Тхорівський Максим «ТіСіЕм Груп Україна»
	Клочков Володимир АО «Клочков та партнери»		Фомін Ігор АО «Українська правнича компанія»

на його підставі до ЄРДР тільки з одночасним контролем діяльності слідчих органів надасть вам неоціненну перевагу в залученні до переговорів боржника та притягненні його до виконання майнових зобов'язань.

**TCM
GROUP
UKRAINE**

Кошмар на вулиці бізнесу

ДЕНИС ОВЧАРОВ, АДВОКАТ, ПАРТНЕР ПРАКТИКИ ПРАВОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ АО «ЮСКУТУМ»

У правоохоронних органів є можливість вибору «батога» за нормами КПК України. Ним може бути арешт на рахунки, акції та грошові кошти компанії. На практиці мета слідчих дій жодним чином не включає в себе збір доказів. Справжня мета – паралізувати діяльність компанії. Гірше за все почуває себе бізнес без грошей, а отже, арешт рахунків лишатиметься популярним серед правоохоронців. Тут головне – визначитися, яку стратегію сповідувати. І арешт зняти, і слідчого не злити – не вдасться.

Арешт в рамках кримінального провадження може бути накладений на розрахунковий рахунок та на грошові засоби в рамках визначеної суми.

Ст. 170 КПК України, хоч як це не прикро для правоохоронців, визначає, що та у кого можна арештовувати:

- майно підозрюваного, обвинуваченого;
- майно особи, яка несе цивільну відповідальність за дії підозрюваної, обвинуваченої чи неосудної особи;
- майно юридичної особи, відносно якої здійснюється кримінальне провадження за статтею, яка передбачає конфіскацію.

Проте, прокуратура та слідство завжди вміли порушувати порядок, тому й накладають арешти в рамках фактових

справ всупереч закону. Вони полюбляють посилалися на ч. 3 ст. 170 КПК, яка дозволяє накладати арешт на майно особи, що вчинила злочин, навіть якщо фактично майно перебуває у інших осіб. Як дотримати тонку межу між «перебуває» та «належить» іншим особам? З точки зору слідства тут діє презумпція вини: це проблеми власника-невдахи доводити, що його майно волею фатуму опинилося у «злочинця». В даному випадку у провадженні вже має бути підозрюваний. І не просто хтось, а особа, зв'язок якої із майном, нібито здобутим злочинним шляхом, вже доведений слідством. Тобто, наявність обґрунтованої підозри та зв'язку між суб'єктами. Оскільки посилання на практику Європейського суду для наших прокурорів та слідчих залишається порожнім звуком, дана норма дублюється у ч. 3 ст. 132 КПК.

Проте, облишимо лірику. Що ж робити, коли арешт вже накладено? Ви можете піти двома шляхами: до суду першої інстанції та до апеляційної інстанції. Вибір залежить від конкретної ситуації. Потрібно враховувати, що у випадку програшу в апеляції ваші шанси виграти в першій інстанції дуже близькі до нуля. Прокурор на кожному засіданні буде розмахувати цим рішенням та говорити, що все вже вирішили та арешт було накладено законно.

1. Відсутність обґрунтованої підозри. Особі має бути пред'явлено підозру в порядку ст. 276-278 КПК України. Відповідно до розділу 2.6 п. 2 Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження від 07.02.2014 року визначено, що навіть якщо у слідчого судді є достатні підстави вважати, що певна особа вчинила кримінальне правопорушення, він не має повноважень накладати арешт на її майно, якщо вона не є підозрюваним.

2. Відсутність збитків. Зверніть увагу, чи встановлені майнові збитки та чи заявлений цивільний позов. Його відсутність позбавляє можливості встановити суму збитків та зв'язок між компанією та кримінальним правопорушенням (ч. 2 п. 1, 2 ст. 171 КПК України).

3. Грошові кошти мають бути ідентифіковані. Відповідно до вимог п. 1 ч. 5 ст. 173 КПК України у клопотанні про накладення арешту має бути чіткий перелік майна. Як правило, у клопотанні вказується загальне посилання на грошові кошти без їхньої ідентифікації. Гроші не є річчю, що має родові ознаки, тому слідчий не може визначити, що саме ці грошові кошти були предметом злочину. Гроші можна

На практиці збір доказів рідко є справжньою метою слідчих дій

Що і як говорити судді, щоб він почув? Говорити потрібно про правову позицію, проте не залишати без уваги обставини справи. Дуже часто слідчі судді приймають ті чи інші рішення, пов'язані з обмеженням прав, лише на підставі власного переконання та розповідей слідчих про брудні справи, якими нібито займається ваша компанія.

Що має бути покладено в основу вашої правової позиції?

ідентифікувати лише за наявністю номіналів купюр та їхніх номерів, що має бути вказано в клопотанні слідчого.

4. Рішення ще потрібно ефективно виконати. Для зняття арешту з рахунків вам необхідно буде комунікувати з банком та відправити рішення до нього безпосередньо з суду. Це значно пришвидшить процес. Інакше рішення так і залишиться лише папірцем, що свідчить про перемогу в суді.

Практичні аспекти угод у кримінальному провадженні

Володимир КЛОЧКОВ,
КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР АО «КЛОЧКОВ ТА ПАРТНЕРИ»,
ЧЛЕН РАДИ АДВОКАТІВ М. КИЄВА

Із ухваленням Кримінального процесуального кодексу України 2012 року в кримінальному судочинстві запроваджений новий для національного законодавства інститут, який ґрунтується на медіації – угоди в кримінальному провадженні. Досягнення консенсусу в процесі кримінального судочинства справді має важливе значення та відіграє значну соціальну роль. Кримінальний процес визначає дві форми угод – угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим та угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості. Угоди у кримінальному провадженні з практичного боку є доволі цікавими та здебільшого справді виконують своє призначення – врегульовують конфлікт і спрощують процедуру кримінального процесу. Однак відносна новизна цього поняття не забезпечує максимально можливого результату.

Як свідчить судова практика, з моменту введення інституту угод у кримінальному судочинстві суди розглянули більше ніж 15 тис. кримінальних справ, в яких учасники кримінального провадження ініціювали укладення угод про примирення потерпілого та підозрюваного чи обвинуваченого. Близько 95% із ініційованих угод були

судом затверджені, на їхній підставі були ухвалені відповідні вирoki. Причиною відмов у затвердженні угод переважно стало неналежне їхнє процесуальне оформлення.

Щодо угод про визнання винуватості, то обсяг кримінальних справ, в яких учасники ініціювали укладення угод, майже аналогічний кількості справ, завершених на підставі угод про примирення. Проте, як свідчить практика, сторона обвинувачення, тобто прокурор, не так активно готова домовлятися зі стороною захисту, ніж потерпілі, хоча для цього є всі правові підстави.

Зокрема, під час захисту адвокатами АО «Клочков та партнери» інтересів одного із клієнтів у кримінальному провадженні прокурору було запропоновано укласти угоду про визнання винуватості. Однак таку пропозицію прокурор відхилив, посилаючись на те, що укладення угоди «не відповідатиме інтересам суспільства», хоч насправді всі підстави для її укладення були. Справді, з одного боку, положення КПК України передбачає обов'язкове врахування прокурором наявності суспільного інтересу в запобіганні, виявленні чи припиненні кримінальних правопорушень. З іншого боку, швидке завершення кримінального провадження за наявності обов'язкових умов для укладення угоди вже забезпечує орган прокуратури можливість запобігання, виявлення чи припинення інших злочинів.

Тобто законодавець, хоч і наголошує на користі укладання угод, втім, залишає прокуророві можливість виносити рішення про укладення чи відмову в укладенні угоди, посилаючись на власну суб'єктивну думку.

Бувають й інші випадки, коли несподіване для учасників процесу рішення ухвалює суд. В одному з випадків із практики адвокатів АО «Клочков та партнери» сторона захисту дійшла згоди зі стороною обвинувачення про укладення угоди в кримінальному провадженні про визнання винуватості. Сторони угоди погодили всі її істотні умови, уклали угоду та подали її до суду для ухвалення відповідного вирoku.

Для сторін процесу було несподіванкою, коли головуючий суддя в затвердженні угоди відмовив, а обвинуваченого залишив під вартою ще на два місяці. З реакції прокурора чітко зрозуміло, що він був здивований рішенням суду не менше, ніж захисники. Позиція судді була досить цікавою: причиною відмови у затвердженні угоди стало, по-перше, різна кількість пом'якшувальних обставин в угоді та обвинувальному акті, по-друге, на думку суду, сторони угоди не вмотивували належно рішення про можливість звільнення клієнта від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК України. Насправді ж кримінальний процес не передбачає дублювання тексту угоди із текстом обвинувального акту, а питання звільнення від відбування покарання з випробуванням в угоді було вмотивованим. Ймовірно, справжньою причиною відмови у затвердженні угоди був факт перебування клієнта під вартою, а усталені з радянських часів принципи не дозволили судді випустити людину з-під варти в судовому засіданні. Найцікавішим стало те, що за результатом вирішення справи суд призначив таке саме покарання, як було визначене сторонами в угоді. Звідси постає запитання, чому не можна було затвердити угоду і завершити провадження у справі, натомість призначити справу до розгляду, провести кілька судових засідань і ухвалити рішення з таким самим результатом? Тобто замість того, щоб зайнятися важливими та соціально корисними справами, головуючий суддя своїм рішенням забезпечив всю машину правосуддя зайвою роботою, оплата якої здійснюється з кишень платників податків.

Завершуючи роздуми, хочеться зазначити, що запровадження інституту угод у системі кримінального судочинства загалом є позитивним. Проблеми в його практичному застосуванні, звісно, є, хоч і не такі суттєві. Варто лише сподіватися, що з часом всі учасники кримінального судочинства дадуть належну оцінку перевагам застосування угод у кримінальному провадженні та частіше до них вдаватимуться.

Фармацевтичний ринок в полі зору юристів: працювати не можна піти

НАТАЛІЯ ДУПНОВА, керівник відділу маркетингу ЮК «Правовий Альянс»

НАТАЛІЯ МОДЛЕНКО, юрист ЮК «Правовий Альянс»

Фармацевтичний бізнес із погляду наявності найрізноманітніших приводів для залучення юристів був і залишається цікавим полем діяльності. Певна річ, останні події в країні не минули й фармацевтику. Умови роботи на цьому ринку зазнали сут-

тєвих змін, але навіть за новими правилами гра триває й до того ж доволі активно.

У зв'язку з політичною та економічною ситуацією, що склалася нині, український фармацевтичний ринок цього року демонструє негативну ди-

наміку, але все одно є другим за обсягами продажів ринком регіону СНД. Очікувано вплинули на розвиток фармацевтичного ринку такі чинники, як політичні зміни, анексія Криму та антитерористична операція на Сході країни, більш ніж 100-відсоткова девальвація валюти, введення 7% ПДВ на товари фармацевтичної групи, втрата частки експорту, що генерувався через східний регіон, вимушена міграція населення (понад 1,3 млн тимчасово переселених осіб).

Якщо вести мову про тренди ринку, насамперед кардинально змінилася його географія, демонструє негативні тенденції ринок роздрібної торгівлі (-50% в доларах США, -21% в упаковках, +13% в гривні), спостерігається падіння на ринку тендерів (-38% в доларах США, -30% в упаковках, +64% в гривні). Частка закупівель, що охоплює держава, знизилася з 13% до 10% за рахунок споживання лікарських засобів. Через банкрутство одного з найбільших оптових торговців відбувається переділ часток ринку між дистриб'юторами. Можна спостерігати тенденції до заміщення дорогих імпортованих препаратів національними аналогами. Суттєво знизилася й купівельна спроможність пересічного українця, що може спричинити суттєве погіршення в сфері охорони здоров'я. Ринок залишається здебільшого фінансованим із власної кишені споживача.

До того ж у країні набирає обертів реформа системи охорони здоров'я, до якої, до речі, має безпосередній стосунок і команда «Правового альянсу», яка з весни 2014 року очолює розробку базового закону галузі – Закону України «Про лікарські засоби» в новій редакції.

Необхідність розробки нової редакції цього закону спричинена насамперед євроінтеграційним вектором зовнішньої політики України та

низкою зобов'язань, які наша держава взяла на себе відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом щодо гармонізації вітчизняного законодавства із законодавством європейської спільноти. Але кількість та характер змін, які передбачаються в новій редакції документа, зобов'язують ринок заздалегідь підготуватися до набрання чинності новими нормами.

З ухваленням нової редакції ЗУ «Про лікарські засоби», зокрема, очікується введення моделі дозволу на виведення лікарського засобу на ринок України замість реєстраційного посвідчення, введення європейської моделі захисту ексклюзивності даних при отриманні дозволу на виведення на ринок України генеричних препаратів, введення спрощеної моделі визнання сертифікатів GMP на виробничі ділянки в країнах – членах ЄС, ЄЕП, Австралії, США, Канаді, Японії без проведення повторної інспекції, спрощення процедури контролю якості окремих груп лікарських засобів під час їхнього імпорту, введення європейської моделі реклами та промоції лікарських засобів.

Окрім прогнозованих змін на законодавчому рівні в активній фазі реформування на підзаконному рівні перебуває питання здійснення державних закупівель лікарських засобів, а саме в аспекті реформування моделі декларування оптово-відпускних цін та моделі відбору препаратів, які можуть бути закуплені коштом державного та місцевих бюджетів. Мова йде про оновлення Національного переліку основних лікарських засобів на основі Базового переліку ВООЗ та відповідно до міжнародних процедур. Юридичний супровід обох цих процесів також здійснює наша компанія.

Іншими актуальними питаннями є: розробка нормативної бази у сфері реєстрації лікарських засобів, що пов'язано зі скасуванням їхньої повторної перереєстрації; перегляд моделі здійснення державного контролю якості лікарських засобів, що здійснюється при імпорті товарів; зміни у процедурі проведення підтвердження відповідності умов виробництва вимогам виробничої практики; дискусія навколо необхід-

**Даневич
Борис**

ЮФ Marchenko
Danevych

**Костін
Ілля**

ЮК «Правовий Альянс»

**Рачук
Олег**

АО «Нацина Рачук»

**Сінічкіна
Лана**

АО Arzinger

ності скасування обов'язкового мінімального асортименту лікарських засобів для аптечних закладів; продовження розробки настанови з нагляду за побічними реакціями лікарських засобів тощо. За показниками 2014 року 90% ринкового обігу припадало на ритейл, 4% – госпітальні продажі, 4% – тендери Міністерства охорони здоров'я, 2% – регіональні тендери.

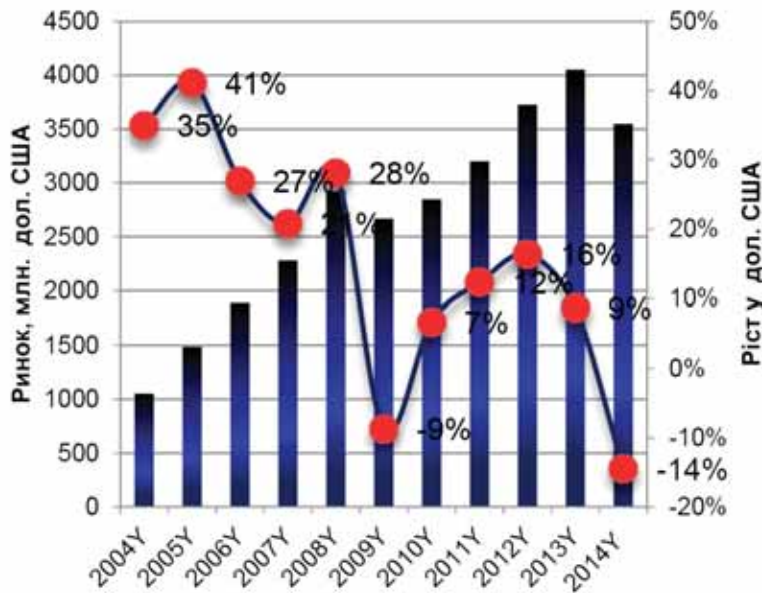
За даними маркетингової компанії SMD, перша четвірка корпорацій – лідерів ринку роздрібної торгівлі не змінилася порівняно з попереднім роком. «Фармак», Novartis, Menarini Group та Sanofi традиційно утриму-

ють близько 4-5% ринку. В госпітальному сегменті четвірка дещо змінилася. Цього року свої позиції покращили Baxter, Sanofi, Novo Nordisk та Roche. Щодо юридичного ринку ситуація залишається незмінною. Нові гравці не з'являються. В Україні є небагато компаній, що спеціалізуються на фармацевтичному праві. Ті, хто вже зайняв свою позицію на цьому ринку, продовжують розвивати та поглиблювати спеціалізацію, позаяк динамічна регуляторика саме цього ринку може дуже просто лишити за бортом юристів, що не відстежують її розвитку щоденно. Зважаючи на обмежену кількість потенційних

Результати 2014 року			
Населення, млн.	Країна	Об'єм ринку, млн. \$	Приріст, %\$
145	Росія*	23 520	-6%
45	Україна	2 931	-14%
17,2	Казахстан**	1743	-2%
29	Узбекистан	1054	0,90%
9,5	Білорусь	1004	12%
9,6	Азербайджан	686	16,30%
4,5	Грузія	500	8,23%
5	Туркменістан***	211	8%
5,7	Киргизстан	187	14,20%
3,5	Молдова	183	3%
3,3	Вірменія	164	14,80%
8	Таджикистан	110	8%
285	Всього ≈	35 000	
Джерело: SMD 2014, *DSM 2014, ** Vi Ortis, *** Оцінка SMD			

Джерело: SMD Роздрібна & Госпітальна База; що включає всі категорії (Rx, OTC, Харчові добавки, Товари медичного призначення, Засоби персональної гігієни)

Україна: Тренди ринку (USD)

Джерело: SMD Роздрібна & Госпітальна База; що включає всі категорії (Rx, OTC, Харчові добавки, Товари медичного призначення, Засоби персональної гігієни)

Y2014, Доля ринку у дол. США

клієнтів юридичних фірм, а також, враховуючи скорочення бюджетів на зовнішніх юристів, виокремилися три основні напрями роботи та розвитку практики: обслуговування хед-офісів іноземних компаній, супровід компаній, що розпочинають бізнес в Україні, та конкурентна боротьба за наявних клієнтів. Глобальні юридичні фірми відчули гостру конкуренцію з боку національних компаній. Деякі з них мають глобаль-

ні контракти із фармацевтичними компаніями, але програють на місцевому рівні, знову ж з огляду на цінову політику та більш глибоку спеціалізацію. Загальні послуги, пакети яких раніше надавалися великими компаніями, лишаються без попиту у зв'язку з посиленням позицій внутрішніх юридичних департаментів. На аутсорсинг дедалі більше віддаються проекти, що потребують спеціалізованої експертизи.

Серед таких проектів цього року на перший план виходять запити в сфері антимонопольного та конкурентного права. Зокрема, 2014-го одним із пріоритетів Антимонопольного комітету України став ринок послуг із організації роздрібної торгівлі лікарськими засобами. Активні дії щодо дослідження цього ринку були розпочаті Антимонопольним комітетом України у другому кварталі 2014-го. За результатами дослідження АМКУ було встановлено, що укладання договорів про надання маркетингових послуг між аптечними мережами й постачальниками лікарських засобів, організаціями, що здійснюють маркетингові дослідження, надає аптечним мережам можливість отримати додаткові кошти від безпосереднього провадження їхньої основної діяльності – роздрібної торгівлі ЛЗ, іншими товарами, здобути переваги щодо провадження основної господарської діяльності порівняно з поодинокими аптечними закладами та малими аптечними мережами, впливати на асортимент товарів шляхом звуження пропозиції в бік тих товарів, стосовно яких замовлені маркетингові послуги. Відповідними аптечними мережами, постачальниками ЛЗ нині здійснюються активні дії щодо перегляду характеру, складу та вартості маркетингових послуг, що надаються за укладеними договорами. У 2015 році Антимонопольний комітет України продовжує досліджувати вплив маркетингових послуг на стан конкуренції на ринках організації послуг роздрібної торгівлі лікарськими засобами та обґрунтованість ціноутворення на лікарські засоби. Реклама традиційно залишається в полі уваги АМКУ.

Також актуальними цього року були питання антикорупційного комплайенсу та бізнес-етики. Дотримання вимог чинного законодавства та одночасне збереження балансу між бізнес-інтересами й відповідними вимогами завжди належало до пріоритетних цілей діяльності фармацевтичних компаній. Наразі значне коло актуальних питань у сфері compliance обумовлене змінами антикорупційного законодавства України, кодексів поведінки профільних асоціацій, новими підходами до застосування вимог законодавства України у сфері

захисту персональних даних. Зокрема, цього року фармацевтична галузь була зосереджена на ухваленні Нового антикорупційного закону України, відповідно до якого були встановлені норми обов'язкової імплементації до внутрішніх процедур, політик, інструкцій та типових документів фармацевтичної компанії.

Чимало питань стосувалися практичного застосування Кодексу фармацевтичної маркетингової практики АПРАД, Кодексів EFPIA та IFPMA та їхніх вимог до розкриття інформації про передавання цінностей HCPs та HCOs. Серед інших регуляторних нововведень цього року, що забезпечували роботою юристів, варто відзначити тривалий процес внесення змін до законодавства щодо введення ПДВ на лікарські засоби та медичні вироби, запровадження додаткового імпортного

збору на операції з імпорту та першої поставки зазначених товарів.

Процес нормативного врегулювання цих питань і досі триває та тримає юристів у тонусі. У сфері клінічних випробувань (досліджень) актуальними залишаються договірне оформлен-

няшої країні, що зумовлено насамперед нижчою вартістю, хоча, на жаль, і має свої негативні для бізнес-процесів властивості. Окрім того, як і в інших сферах, цього року фармацевтичні компанії та їхні юристи стикнулися з питанням припинення діяльності на

«Фармак», Novartis, Menarini Group та Sanofi традиційно утримують близько 4–5% ринку

ня відносин між суб'єктами та регуляторні аспекти їхнього здійснення. Попри низький рівень інвестиційної привабливості України, деякі компанії і зараз приймають рішення про проведення клінічних досліджень в

території ВЕЗ Крим та в зоні АТО. Це чималий комплекс правовідносин, що включає питання трудового законодавства, оформлення договірних відносин, оплату за укладеними в мирний час контрактами тощо.

Бізнес у стилі ІТ

РЕАЛІЇ РИНКУ ТА ЗРОСТАННЯ ІНДУСТРІЇ

На запитання: «На скільки років Україна відстає від Сполучених Штатів?» деякі песимісти люблять відповісти: «Назавжди». Але є ті, хто замість подібних розмов про економічну кризу закрався в офісі та пише код. Українська індустрія інформаційних технологій, як може, чинить опір двом основним зовнішнім чинникам: ціновій конкуренції з боку Китаю, Індії та країн Південної Америки і негативній репутації у зв'язку з військовими діями. Є ще внутрішні чинники, назовемо їх умовно Міністерством інформаційних технологій. Але про все згодом.

На ринку ІТ немає кризи

Індустрія інформаційних технологій дуже неоднорідна. Тут і продаж готового ПО, ІТ-інтеграція, ринок hardware. Але найцікавіше наразі відбувається в ІТ-аутсорсингу (або офшорному програмуванні), Research & Development, електронній комерції, телекомунікаціях і розробці ПО (продуктові компанії). Тому обмежись оглядом лише цієї частини ринку. Зростання індустрії сповільнилось, але не зупинилось. Загальний обсяг ринку в 2015 році, за оптимістичними оцінками, сягатиме приблизно \$5-6 млрд.

Напевне, найбільше гальмування сталося в галузі ІТ-аутсорсингу і R&D центрів. Мало хто з великих компаній наважується розміщувати в Україні довгі проекти, і не всі спокійно ставляться до того, що їхні дослідницькі лабораторії в 15 хвилин льоту «Іскандеру».

Цього року деякі іноземні компанії закрили свої дослідницькі лабораторії: хтось перевіз українських програмістів поближче до себе (в Польщу, Іспанію тощо), а хтось просто розмістив замовлення в країнах Південної Америки.

АРТЕМ АФЯН, адвокат, керуючий партнер АО «Юскулум», та **ДМИТРО ГАДОМСЬКИЙ**, адвокат, партнер парткии ІТ і МЕДІА ПРАВА АО «Юскулум»

Але за рахунок того, що ринок далекий від насичення, на ньому не відбулось значного скорочення зарплат (в середньому, зарплати програмістів зменшились на \$100 за даними DOU.ua); компанії наразі конкурують за людей. Натомість в Україні з'явилися нові компанії, створилися венчурні фонди, бізнес-акселератори, а в ТОПх AppStore і GooglePlay з'явилися нові продукти made in Ukraine.

Міністерство інформаційних технологій

На жаль, в ТОПх AppStore та на інших онлайн-майданчиках ПО українського виробництва геть не ідентифікується як українське. Розробникам простіше створити компанію там, де можна без проблем укласти зі стратегічним інвестором акціонерний договір, де ранні інвестори можуть отримати convertible note, де працівників

можна стимулювати опціонами... Перелік всіх «але» проти структурування бізнесу в сфері ІТ через українські компанії, напевне, надто довгий, і скорочено я б назвав його «Міністерство інформаційних технологій».

На щастя, таке міністерство в Україні не створено і, сподіваємось, не буде. Але в нашій державі бажання чиновників врегулювати якомога більше економічних відносин домінує над ліберальними ідеями.

Індустрія інформаційних технологій є такою собі надбудовою над усіма індустріями економіки. Складно уявити собі розвинену агрокомпанію, яка не користується GPS-навігацією на своїх комбайнах; або топовий банк, в якому немає інтернет-банкінгу; не можна уявити собі ритейл без інтернет-торгівлі.

Відповідно, коли в Україні лібералізується законодавство в частині віртуальних валют і електронних грошей, відбуватиметься зростання й ІТ-проектів у фінансовій сфері. Коли буде схвалений новий закон у галузі електронної комерції, розвиватиметься й ритейл.

Водночас ІТ є дуже чутливим до загальної ситуації в економіці. Тільки-но ми імплементуємо кращі традиції корпоративного права в українське постсоціалістичне законодавство, одразу стане цікаво створити компанію в Україні, ніж у привабливих, але не досить комфортних для більшості українців Гонконзі чи Мальті. Коли в Україні будуть скасовані такі атавізми, як акти виконаних робіт, і натомість запрацює електронний документообіг, одразу відпадуть проблеми виведення грошей із AppStore, вільно зможуть дихати фрілансери, що працюють з oDesk.

З іншого боку, іноземних інвесторів і потенційних клієнтів нашого ІТ-ринку відверто розчаровують правоохоронні органи і судова система. Перші все ще є ворогами бізнесу: починаючи від перевірки документів у топів великих венчурних фондів ввечері на Хрещатику до обшуків в ІТ-компаніях на предмет фінансування тероризму. Другі неспроможні об'єктивно розглядати спори.

Необхідність створювати у трудових колективах «обстановку нетерпимості до порушень трудової дисципліни, суворой товариської вимогливості до працівників, які несумлінно виконують трудові обов'язки» і щорічний

**Афян
Артем**

АО «Юскутум»

**Гадомський
Дмитро**

АО «Юскутум»

**Коннов
Сергій**

АК «Коннов
і Созановський»

**Полатайко
Микита**

ЮФ Saenko Kharenko

півот податкового законодавства також не додає впевненості іноземному бізнесу.

Україна – місце для MVP і ФОПів

Але Україна, на диво, поряд із усіма проблемами в економіці та законодавстві створила умови для розвитку підприємництва у сфері ІТ. Звичайно, в країні, де придбати iPhone коштує кілька середніх заробітних плат, не слід розраховувати на розвиток технологічного продукту. Але як місце для тестування minimum valuable product ми дуже і дуже добра локація.

Цим часом у світі точиться боротьба між концепціями найманої праці і приватних підприємців. Ця боротьба розпочалася з кур'єрів – приватних підприємців FedEx і наразі триває із водіями – приватними підприємцями Uber.

Нерозвиненість українського законодавства завдяки значним зусиллям юристів дає змогу створити дієву і легальну бізнес-модель, яка після тестування в Україні буде масштабована на ринки Європи та Сполучених Штатів. Наприклад, в Україні відпрацьовуються бізнес-моделі онлайн-страхування, сучасні банківські продукти та інші фінансові послуги. Для їхнього тестування в Європі слід було б отримати фінансову ліцензію; в Україні ж подібні послуги під ліцензування не підпадають.

Юристи у business-casual

Розвиток ІТ відповідно змінює і класичні підходи до надання юридичних послуг. Звичайно, не слід драматизувати та порівнювати інформаційні технології з техногенною катастрофою для юриспруденції. Навряд назву книги пана П. Зюскінда The End

of Lawyers слід сприймати буквально. Але юристам слід зважати на нові тенденції.

Google зробив юриспруденцію доступною для більшості користувачів інтернету. Udemy, Coursera зробили доступною юридичну освіту. Symantec, IBM та інші працюють над удосконаленням систем штучного інтелекту в юриспруденції. Але це радше філософія та футуризм. Нехай і короткостроковий, однак футуризм.

Що вже відбувається, так це бажання клієнта бачити свого юриста в усіх доступних йому соціальних мережах, месенджерах. Клієнт бажає бачити статус роботи над проектом в онлайн-режимі за допомогою спільної project management system. Бажає бачити онлайн стан білінгу. Адвоката клієнт бажає викликати запрограмованою кнопкою на смартфоні.

При цьому, варто погодитись із паном Зюскіндом в тому, що юридичні фірми за останні роки розчарували клієнтів низькою якістю роботи за високі погодинні ставки. Звичайно, не всі фірми розчаровують; але ті, хто робить ставку на маркетинг, холодні дзвінки та дешеву робочу силу, принижують репутацію всього юридичного ринку. Відповідно, клієнти насамперед хочуть бачити фіксований бюджет, а не погодинну ставку.

До речі, 2014 рік відзначився у світі появою нових проектів в юридичній сфері. В юридичні стартапи були вкладені кілька сотень мільйонів доларів, і цей тренд вже дійшов і до України.

Клієнти можуть із легкістю найняти юриста-фрілансера на спеціалізованих майданчиках. Стандартний пакет договорів можна купити і навіть

підписати за допомогою сервісів на кшталт Clerky або DocuSign. А ринок юридичних кол-центрів взагалі є гіпернеоцінним. Звичайно, ми всі сприймаємо юридичну професію як мистецтво, тому нам важко перелаштуватись. Ті ж, хто перелаштує мислення з мистецтва в бік бізнесу, в довгостроковій перспективі виграють.

Контент, пірати й бабаї

Ринок ІТ нерозривно пов'язаний із ринком медіа. Інтернет – це лише засіб донесення контенту і, відповідно, майданчик для розміщення реклами. Не всі правовласники однаково зрозуміли, в чому сила інтернету, а в чому – його слабкість. Ті ж, хто зрозумів, користуються перевагами інтернету, а його слабкі боки є операційними ризиками.

Найбільше зорієнтувались рекламні агенції. Криза зменшила бюджети

ників. Рекламодавцям і рекламним агенціям ця ситуація не заважає, а от правовласники продовжують шукати свої шляхи монетизації контенту.

Цей і попередній рік вже відзначилися кількома ітераціями змін до закону про авторське право в інтернеті. Різні робочі групи по-різному перекладали то європейські директиви, то DMCA, то відповідні закони сусідніх держав. В результаті цими проектами були незадоволені то інтернет-провайдери, то правовласники, то представники торговельних місій США і європейські делегати. Цікаво, що змін до закону справді чекають всі гравці ринку, включаючи і тих, хто будує бізнес на недосконалому законодавстві. Але внаслідок бажання кожного зі стейкхолдерів створити закон, прописавши власні вигоди, і небажання досягати консенсусу з іншими вже довгі роки на ринку немає одна-

запрацюють. Боротьба з піратами та іншими бабаями в інтернеті лише імітує розвиток індустрії. Apple створив замкнену систему використання контенту, аналогічно діє Google. Альтернативні способи монетизації зробили Netflix, Spotify. В Україні ці сервіси не розвиваються, а подібні не створюються тому, що перешкоджають зовнішні та внутрішні чинники.

Наступний 2016 рік буде складнішим за 2015 за всіма аспектами. Але якщо не розпочнеться повномасштабна війна, то законсервований конфлікт лише сприятиме розвитку економіки, як це не парадоксально. Інформаційні технології вже зараз зайняті у військовій сфері, деякі з них вже готові до експорту. Наприклад, українські симулятори військових літаків або дистанційно керовані танки, або системи спостереження, встановлені на квадрокоптери (дрони).

компаній на маркетинг, а отже, зменшились ринки зовнішньої реклами, теле- і радіореклами. Одночасно з цим зменшились і бюджети на придбання контенту, і бюджети на створення нового контенту. Тож реклама поступово перейшла на різноманітні онлайн-майданчики. Однак тут виникла проблема. Виявилось, що не всі онлайн-майданчики однаково легальні з погляду іноземних і вітчизняних правовлас-

кових правил гри. Україна з нашими 20 мільйонами населення все ще збирає близько 3 мільйонів роялті, тобто кожен користувач інтернету в середньому витрачає на контент 15 копійок. Щоб не принижувати самих себе, навіть не порівнюватимемо зі зборами в більш розвинених країнах.

Наразі очевидним є одне: класичні моделі монетизації контенту – або плати, або міліція – не спрацювали і не

Перманентні збройні конфлікти не заважають розвитку ІТ-галузі в Ізраїлі. Звичайно, там дещо інша історія. Але все ж непоганий приклад для наслідування. Нині в уряді й парламенті чимало вихідців із ІТ. Всі юристи, які спеціалізуються в ІТ, наразі беруть участь у якихось робочих групах з розробки перелічених вище законопроектів. Тому маємо всі підстави для оптимізму.

Асоціація правників України

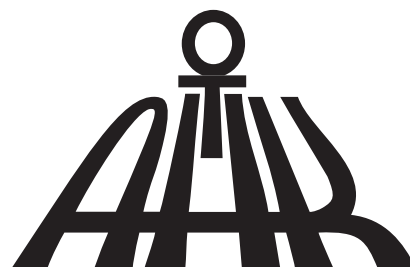
Всі грані юридичного ЖИТТЯ

Вул. Межигірська, 5, оф. 15, м. Київ, 04071
Тел./факс +380 (44) 492-88-48,
E-mail: info@uba.ua
www.uba.ua

Виконання рішень в іноземній валюті: про що слід пам'ятати іноземцям?

АРТЕМ ВОЛКОВ, КЕРІВНИК ПРАКТИКИ
МОРСЬКОГО ПРАВА ЮФ «АНК», АДВОКАТ

Останнім часом кількість позовів іноземних клієнтів до українських судів зростає. Інколи це позови про розірвання чи дострокове припинення договорів, пов'язані з невиконанням чи неналежним виконанням зобов'язань українськими партнерами, але дедалі більше стає позовів матеріального характеру про стягнення коштів. Як приклад можна навести позови про стягнення страхового відшкодування, де українські страховики з тих чи інших підстав відмовляють іноземним страхувальникам у виплаті страхового відшкодування, чи позови про стягнення заборгованості за кредитними договорами (позиками), позови про

стягнення коштів за виконані роботи (надані послуги). Всі ці позови об'єднує ціна позову, яка зазначається в іноземній валюті. Процесуальне законодавство (ст. 55 ГПК України) вимагає в таких випадках зазначати еквівалент ціни позову в національній валюті України за курсом НБУ на день подання позову. Втім, всім відомо, що курс гривні до іноземних валют змінюється щодня, тому дуже часто ціна позову, зазначена у гривнях на момент подання позову, суттєво відрізняється від суми, обчисленої на дату ухвалення рішення чи на дату відкриття виконавчого провадження. Отже, для юристів вкрай важливо правильно визначити резолютивну частину судового рішення, застосувавши актуальний курс гривні до іноземної валюти. Проте це не всі несподіванки для іноземців. Річ у тім, що Закон про виконавче провадження не дає чіткої відповіді на запитання, як державному виконавцю слід виконувати рішення про стягнення коштів в іноземній валюті на користь нерезидента. По-перше, Закон (ст. 53) виходить з того, що у державної виконавчої служби апіорі є валютні рахунки: «у разі обчислення боргу в іноземній валюті державний виконавець у результаті виявлення у боржника коштів у відповідній валюті стягує ці кошти на валютний рахунок органу державної виконавчої служби для їх подальшого перерахування стягувану». Насправді це не так. Як переконає нас досвід у кількох аналогічних справах, органи ДВС не мають валютних рахунків, а їхнє відкриття потребує управлінського рішення на рівні керівника обласного управління юстиції. По-друге, як бути, якщо у боржника немає валютних рахунків, натомість є гривневий? Адже боржник зазвичай намагається якнайшвидше перерахувати гривневий борг на рахунок ДВС у Державному казначействі та вимагати завершення виконавчого провадження (зі скасуванням арештів включно). За таких обставин валютні ризики, пов'язані з можливою зміною курсу, перекладаються на виконавчу служ-

бу, адже саме від неї залежить, як швидко державний виконавець зможе організувати купівлю валюти на міжбанківському валютному ринку, та її перерахування на рахунок стягувача за кордоном. А це часто означає здійснення фінансового моніторингу та оплату додаткових витрат, пов'язаних із купівлею валюти на міжбанку (збір до

щення процедур виконання судових рішень на користь іноземних стягувачів необхідно забезпечити відкриття валютних рахунків на ім'я органів ДВС та внести зміни до Закону про виконавче провадження та Інструкцію про проведення виконавчих дій, де визначити чіткий алгоритм дій державних виконавців у таких випадках.

Органи ДВС не мають валютних рахунків, а їхнє відкриття потребує управлінського рішення на рівні керівника обласного управління юстиції

Пенсійного фонду, воєнний збір, оплату банківських комісій тощо). Як визначити ці витрати та хто має їх зазнати? На нашу думку, вони підпадають під поняття витрат, пов'язаних із організацією та проведенням виконавчих дій (ст. 41 Закону) та мають бути стягнуті з боржника. Отже, для спро-

Наостанок додаю, що ця проблема актуальна не лише для господарських справ про стягнення коштів в іноземній валюті, а й для справ про визнання та звернення до виконання рішень іноземних судів в Україні, які розглядають районні (міські) суди згідно з розділом VIII ЦПК України.

**Барр'є
Бертран**

МЮФ Gide Loyrette
Nouel

**Голопапа
Дмитро**

«TiCiEm Груп Україна»

**Батюк
Олег**

МЮФ Dentons

**Кубко
Євген**

«Сквайр Паттон Богз –
Салком»

**Блінов
Євген**

МЮФ AstapovLawyers

**Мережко
Олександр**

ЮФ ENGARDE

**Волков
Артем**

ЮФ «АНК»

**Свириба
Сергій**

ЮБ «Єгоров, Пугінський,
Афанасьєв і партнери»
Україна

Міжнародні банкрутства

ДМИТРО ГОЛОПАПА,
ПАРТНЕР «ТіСіЕм Груп Україна»

В умовах розвинених ринкових відносин для більшості підприємств і компаній зовнішньоекономічна діяльність стає важливою і невід'ємною складовою їхньої комерційної активності. Найчастіше у компаній зростає інтерес до економічної, виробничої та науково-технічної співпраці з іноземними партнерами. З цією метою компанії укладають між собою різні зовнішньоекономічні договори, зокрема, купівлі-продажу чи поставки товарів. На жаль, на практиці контрагенти не завжди сумлінно виконують свої договірні зобов'язання. У випадках, коли борги компаній перед бізнес-партнерами перевищують сумарні розміри активів, нерідко керівництво таких компаній ухвалює рішення про добровільну ліквідацію внаслідок банкрутства як спосіб невиконання своїх зобов'язань. Кількість випадків, коли компанії-нерезиденти визнають себе неспроможними виконувати свої зобов'язання, зростає, а те, що кількість таких компаній постійно збільшується, свідчить про актуальність проблеми міжнародного банкрутства.

У тих випадках, коли неспроможні боржники та їхні кредитори мають різну національну належність чи

майно боржників, на яке звертається стягнення кредиторів, перебуває в інших країнах, постають певні труднощі, пов'язані з визнанням боржників банкрутами і задоволенням кредиторських вимог.

Зокрема, відмінності національних систем правового регулювання банкрутства, визначення права застосування, співпраця та координація виробництв у судах різних держав, визнання дійсності та правових наслідків відкриття процедури неспроможності за кордоном є серйозною перешкодою для позитивного врегулювання таких спорів.

Найважливішим завданням у справі про банкрутство з іноземним елементом є визначення належної юрисдикції. У цій ситуації можливі різні варіанти місцезнаходження компетентного суду чи іншого органу, який розглядає процедуру неспроможності компанії. Це може бути країна, у якій перебуває боржник, відповідач чи майно, а також інші варіанти, передбачені законодавством іноземних країн. Як правило, перевага віддається країні, у якій знаходиться основне місце діяльності боржника. Однак не завжди вдається його визначити, що й ускладнює ситуацію.

Слід звернути також увагу на те, що в комерційній діяльності підприємці та їхні об'єднання часто діють спільно в групі компаній, а кожен учасник, який входить до такої групи, діє як самостійна юридична особа. Це створює певні проблеми як для учасників групи, так і для кредиторів. Непрості юридичні зв'язки між учасниками таких груп ускладнюють розгляд судами справ про міжнародні банкрутства. Коли окремі підрозділи компанії стикаються з фінансовими проблемами, це зазвичай тягне за собою порушення провадження про визнання такого підрозділу неспроможним чи банкрутом у кожній країні, де ведеться економічна діяльність групи компаній.

Тісно з проблемами належної юрисдикції пов'язане і процесуальне

питання визнання та виконання актів суду, що розглядає справу про банкрутство. Причому, мова йде не лише про визнання рішення щодо банкрутства. У колізію може вступити право іноземної держави, у якій повинен діяти конкурсний керуючий або у якій перебуває майно боржника.

Варто відзначити, що стосовно іноземних кредиторів можуть все-таки виникати певні труднощі. Наприклад, коли їх (іноземних кредиторів) невчасно інформують про порушення процедури банкрутства з огляду на те, що вони перебувають поза межами території держави, де порушується провадження. Слід наголосити, що кредиторам потрібно більше часу й фінансових коштів для оформлення своїх вимог у належному порядку, наприклад, може знадобитися переклад та легалізація документів. У результаті цього нерезиденти можуть не вкластися в термін, який наданий для пред'явлення вимог до боржника.

Ми пишаємося тим, що «ТіСіЕм груп Україна», маючи доступ до ресурсів всієї міжнародної юридичної мережі компаній «ТіСіЕм груп інтернешнл», здобула унікальний досвід роботи над проектами з представлення інтересів груп іноземних кредиторів у міжнародних банкрутствах. Об'єднуючи зусилля з юристами місцевих офісів «ТіСіЕм груп інтернешнл», ми застосовуємо всі доступні юридичні інструменти та знання особливостей правового регулювання процедури банкрутства в 145 країнах світу, а також робимо все можливе, щоб кредиторські вимоги наших клієнтів були задоволені за рахунок наявних активів їхніх боржників.

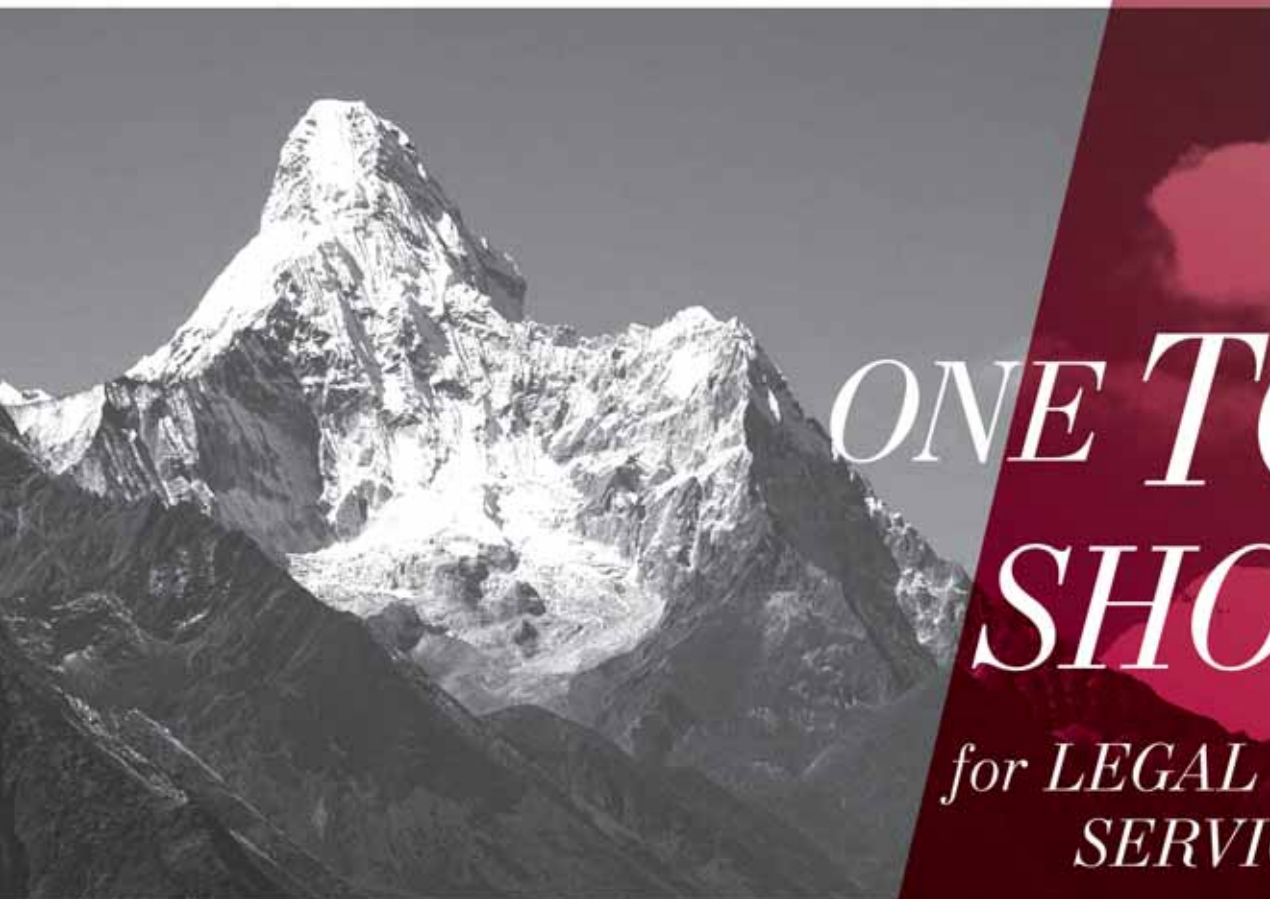

**TCM
GROUP
UKRAINE**

ЮРИДИЧНЕ
БЮРО

ЄГОРОВ
ПУГІНСЬКИЙ
АФАНАСЬЄВ
І ПАРТНЕРИ

ONE TOP SHOP

*for LEGAL
SERVICES*

**«ЮРИДИЧНА ФІРМА
РОКУ В ЄВРОПІ»**

The Lawyer European Awards 2014

Хто в арбітраж?

Огляд ПРАКТИКИ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

ДМИТРО ДОНЕНКО, СТАРШИЙ ЮРИСТ,
АДВОКАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ENGARDE

ХРИСТИНА КОСТЮШКО, ЮРИСТ, АДВОКАТСЬКЕ
ОБ'ЄДНАННЯ ENGARDE

В'ЯЧЕСЛАВ ГНАТЮК, МЕНЕДЖЕР ЗІ ЗВ'ЯЗКІВ
ІЗ ГРОМАДСЬКІСТЮ, АДВОКАТСЬКЕ
ОБ'ЄДНАННЯ ENGARDE

Нині держава Україна і кожен її громадянин, а також і весь демократичний світ, що бажає нашому народу зберегти державу і державність, мають подолати чималі випробування. За таких умов ринок міжнародного арбітражу та його гравці напевне зазнають впливу кризи. За таких складних умов найкращими орієнтирами є прості речі. Тож професійна етика, відданість справі клієнта та соціальна відповідальність набувають комерційного змісту. Адже гравці нашого щільного ринку, які не відповідають цим стандартам, ризикують як своєю репутацією, так і бізнесом.

Криза позначається на ринку міжнародного арбітражу передусім складністю роботи на ньому. Нестача робочих місць, обмежені фінансові можливості клієнтів та інші виклики фінансової кризи 2007–2009 років наразі вже не здаються такими нездоланими, якими ми їх нещодавно вважали. Крім проблем економічного характеру постали геополітичні, сві-

тоглядні й проблеми із особистим самовизначенням.

Криза й у інші способи впливає на гравців на ринку. Внаслідок поділу з'являються нові гравці, створюються нові фірми. Наприклад, AEQUO, молода юридична фірма амбітних вихідців з «Василь Кісіль і Партнери», напевне матиме потужну арбітражну практику, де значну роль відіграватиме Павло Белоусов. Однак і ВКП не вийшла з гри. Партнери, що залишаються в цій фірмі, передусім Олег Альошин та Олег Макаров, є не лише визнаними спеціалістами з міжнародного арбітражу, а й хорошими наставниками, що вміло знаходять і запалюють нові зірки на юридичному небосхилі України.

Це лише один випадок появи нових гравців. Втім, є типовим для нашого ринку нині.

Якщо вести мову про структурування ринку, то слід передусім відійти від його структурування за розміром гравців, як то великий, середній, малий. Адже загалом навіть у великих

(в українському масштабі) юридичних фірмах практики міжнародного арбітражу є незначними за кількістю спеціалістів проектів. Успішна арбітражна діяльність передбачає володіння знаннями, досвідом та здатністю до боротьби за права й інтереси клієнта. Додати слід уміння і бажання кооперувати з іншими юристами. Адже жодний значний арбітражний процес не ведеться з закритого кабінету однієї практики окремої юридичної фірми. Наша робота передбачає вміння кооперувати, заохочувати своїх колег з інших практик, фірм, юрисдикцій долучитись до команди й разом досягти результату для клієнта. В такий спосіб ми забезпечуємо професійний розвиток для нас самих.

Тож критерієм структурування ринку для клієнта, що вміє критично мислити, було б добре запропонувати кількість успішних проектів, вміння юристів співпрацювати та створювати команди, лідерські навички юристів (що можуть публічно проявлятися в здатності очолювати громадські

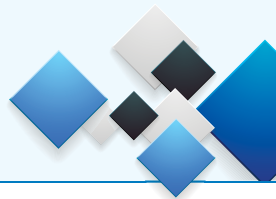
організації, спілки тощо) та участь юристів у процесі соціальних перетворень. Наприклад, чимало юристів наполегливо працюють у галузі розвитку професії – там ми теж перекоонуємо, як і в міжнародному арбітражі. Клієнту варто звернути увагу на ці аспекти діяльності юриста, адже левова частка нашої роботи є конфіденційною, тому й у рекламних матеріалах не може бути поданий весь досвід арбітражного юриста.

Отже, беручи до уваги ці критерії, легко визначити справжніх лідерів ринку. Це фірми та юристи, що є активними у своїй професії, мають усвідомлену громадянську позицію, і працюють на розвиток суспільства, і водночас ведуть активне професійне життя, захищаючи інтереси клієнтів в міжнародних арбітражних інституціях по всьому світу. Якщо ви як клієнт знайшли такого спеціаліста з міжнародного арбітражу, можете покластись на його компетентність і навіть порадити вашим бізнес-партнерам послуги цього фахівця.

Насправді вартість арбітражного процесу є чималою для українського клієнта. Для деяких клієнтів вона навіть діє як певна заборона до початку процесу. Економічні складнощі в країні та брак у клієнтів впевненості у завтрашньому дні лише збільшують частку тих, для кого міжнародний арбітраж є занадто дорогою стратегією захисту законних інтересів і прав. А це може призвести до перенасичення ринку гравцями та недостатньої кількості справ.

Тож наш ринок розвиватиметься паралельно і синхронізовано з українською економікою. Помилково є думка, що проблеми клієнтів є маною небесною для юристів. Це дуже ситуативна можливість. І якщо проблеми клієнтів є системними, то вони вирішуються, ледь почавшись. Справді, з нашого досвіду можемо констатувати появу спорів, що раніше не були актуальними. Зокрема, це стосується ліквідації певних підприємств клієнтів, наприклад, фінансових установ.

Саме той клієнт, бізнес якого розвивається, нехай і не бездоганно, та має потужний міжнародний компонент, є надійним джерелом роботи для спеціалістів з міжнародного арбітражу. Ми допомагаємо такому клієнту

	Белоусов Павло ЮФ Aequo		Кузьмук В'ячеслав ЮК «Юридичний радник»
	Войтович Сергій ЮФ «Грищенко та Партнери»		Мальський Маркіян АО Arzinger
	Гришко Сергій CMS Cameron McKenna		Назарова Ірина ЮФ ENGARGE
	Грищенко Дмитро ЮФ «Грищенко та Партнери»		Перепелинська Олена ЮФ Integrites
	Кисіль Василь ЮФ «Василь Кисіль і Партнери»		Свириба Сергій ЮБ «Єгоров, Пугінський, Афанасьєв і партнери» Україна
	Ключковський Маркіян ЮБ «Єгоров, Пугінський, Афанасьєв і партнери» Україна		Сліпачук Тетяна ЮФ Sayenko Kharenko
	Копій Денис «TiCiEm Груп Україна»		

вирішити проблеми за умов обмеженого бюджету (часового, фінансового, психологічного тощо). Подолавши одну проблему, ми намагаємось запобігти іншим. Оскільки всіх уникнути неможливо, з часом у клієнта виникають нові проблеми, що потребують

значної уваги саме в галузі міжнародного арбітражу. А це і є нашим новим завданням, що розпочинає новий цикл співпраці з клієнтом.

Отже, ринок послуг міжнародного арбітражу для свого розвитку передусім потребує розвитку своєї основи –

народного господарства України. Тут і питання про вплив підписання Угоди про асоціацію з ЄС отримує свою логічну відповідь. Саме підписання цього документа має символічне значення. З практичного боку значно важливішим є її ратифікація й те, який угода матиме вплив на розвиток всієї української економіки. Не зайвим буде вкотре наголосити, що головне – досягти сталого розвитку. Окремі інструменти не так важливі, якщо вони залишаться купою паперів.

боти в цих арбітражних установах не лише як представники сторін чи консультанти з українського права. Нині можемо стверджувати, що українські юристи представляють нашу країну в цих установах на рівні їхнього істеблшменту. Зокрема, Ірина Назарова, керуючий партнер Адвокатського об'єднання ENGARDE, є членом Міжнародного арбітражного суду Міжнародної торгової палати (ICC) у Парижі, де вона регулярно бере участь в сесіях суду. Під час сесій, зокрема,

конференція відбудеться вже вп'яте. Традиційно на конференції порушуватимуть дискусійні питання міжнародного арбітражу, до обговорення яких будуть залучені кращі арбітражні уми України та Європи.

Нещодавно була створена Українська арбітражна асоціація, президентом якої обрана Тетяна Сліпачук, партнер юридичної фірми Sayenko Kharenko. Асоціація займається популяризацією України та Києва як арбітражного центру, а також веде актив-

Наразі найпопулярнішими серед українських компаній є два форуми міжнародного арбітражу – Лондонський міжнародний арбітражний суд (The London Court of International Arbitration) та Міжнародний арбітражний суд Міжнародної комерційної палати у Парижі (ICC International Court of Arbitration). Також користується популярністю і Віденський міжнародний арбітражний центр (Vienna International Arbitral Centre), при чому, не лише завдяки ментальній та географічній близькості до Східної Європи, а й високим стандартам верховенства права в Австрії.

В зазначених установах українські юристи знані завдяки своїй високій кваліфікації. Вони залучені до ро-

вирішуються питання затвердження проектів арбітражних рішень. Також пані Ірина входить до складу Міжнародної експертної ради Віденського міжнародного арбітражного центру, що відіграє помітну роль у діяльності та розвитку центру.

Не буде перебільшенням зазначити, що вся українська арбітражна спільнота активно працює над розвитком ринку та, відповідно, розвитком економіки України. Асоціація правників України проводить щорічну арбітражну конференцію Kiev Arbitration Days, що вже набула визнання в Європі та світі. Конференція починалась з ініціативи та відбувається за підтримки її програмного координатора Ірини Назарової. У жовтні 2015 року

ну освітню роботу серед студентів-юристів, що мають бажання робити кар'єру в міжнародному арбітражі.

Наостанок варто згадати про ще один важливий компонент успіху. Ним є віра в майбутнє наших практик, фірм, бізнесу клієнтів та поступового демократичного і економічного розвитку країни. Без цього компонента ми не зрушимо з місця, адже не матимемо мотивів для цього. Маючи таку віру, ми зможемо побудувати довіру один до одного на ринку, де разом зможемо ставити перед собою цілі та досягати їх. Ця співпраця зробить наш арбітражний світ кращим та успішнішим. Якщо ми розвиватимемось так, то й роботи напевно не бракуватиме!

**Розум
стверджує:
є три шляхи
розвитку.**

**Інтуїція
підказує:
лише один
веде до успіху.**

У бізнесі майже не буває чорно-білих рішень. Динамічні організації приймають рішення, базуючись на розумі та інтуїції. Це саме те, що Грант Торнтон робить кожного дня для своїх клієнтів. Зверніться до нас, і ми допоможемо розкрити потенціал вашого зростання.

www.grantthornton.ua

©2012 Grant Thornton LLC. All rights reserved. Grant Thornton LLC is a member firm within Grant Thornton International Ltd. Grant Thornton International Ltd and the member firms are not a worldwide partnership. Services are delivered independently by member firms.

©2012 ТОВ «ГРАНТ ТОРНТОН». Усі авторські права захищені. ТОВ «ГРАНТ ТОРНТОН» є компанією-членом Grant Thornton International Ltd. Grant Thornton International Ltd та компанії-члени не є глобальним партнерством. Послуги надаються компаніями-членами незалежно.

*Інстинкт до зростання

Тренди судової практики 2014/2015 року щодо недійсності договорів оренди землі

ОЛЕКСІЙ ФЕЛІВ, Д-Р ПРАВА, LL.M.,
ПАРТНЕР МЮФ GIDE LOYRETTE NOUËL

Одним із чи не найвизначніших трендів розвитку судової практики у сфері нерухомості протягом 2014/2015 років є зміна підходів при вирішенні питань, пов'язаних із недійсністю договорів оренди землі.

Істотні умови договору оренди землі

Донедавна суди вищих інстанцій дотримувалися позиції, що відсутність у договорах оренди землі принаймні однієї з істотних умов, передбачених ч. 1 ст. 15 Закону «Про аренду землі», є підставою для визнання таких договорів оренди недійсними (п. 1 листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 27.09.2012 р. №10-1391/0/4-12 «Про практику застосування судами при розгляді справ окремих норм земельного права», п. 2.26 постанови Пленуму Вищого Господарського Суду України від 17.05.2011 р. №6 «Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин» – залишаються чинними).

Понад те, у своїй постанові №6 від 17.05.2011 р. Пленум ВСУ зауважує, що невід'ємними частинами договору оренди землі є також план чи схема земельної ділянки, яка передається в оренду; кадастровий план земельної ділянки з відображенням обмежень (обтяжень) у її використанні та встановлених земельних сервітутів; акт визначення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості); акт приймання-передачі об'єкта оренди; та проект відведення земельної ділянки у разі його розроблення згідно із законом. Тобто на дійсність договору оренди землі впливали не лише його істотні умови, а й наявність відповідних додатків як обов'язкових частин договору.

Починаючи з 2013 року в судовій практиці спостерігається певна лібералізація. Зокрема, Верховний Суд України в одному з рішень 2013 року вважав необґрунтованою позицію судів нижчих інстанцій, які дійшли висновку про недійсність договорів оренди земельних ділянок на підставі ст. 15 Закону, оскільки ці договори укладені без дотримання вимог цієї норми щодо узгодження таких істотних умов, як індексація орендної плати, умови передачі земельної ділянки орендарю, наявність обмежень (обтяжень) щодо використання земельної ділянки (відповідні пункти договорів із цих істотних умов викладені як альтернативні: з урахуванням (без урахування), з розробленням (без розроблення), із встановленням (без встановлення), а умова щодо передачі земельних ділянок у заставу чи внесення до статутного фонду права оренди земельних ділянок узагалі не включена до договорів.

За результатами розгляду вказаної справи ВСУ скасував ухвалу суду касаційної інстанції та направив справу на новий розгляд, а також сформулював правову позицію, відповідно до якої зобов'язав суди встановлювати, чи справді порушуються права орен-

давачів у зв'язку з відсутністю в договорах оренди умов, передбачених ст. 15 ЗУ «Про оренду землі», визначати істотність цих умов, а також з'ясовувати, в чому саме полягає порушення їхніх законних прав.

У 2015 році ВСУ поширив цю практику і на невід'ємні частини договору оренди. Зокрема, в постанові №6-215цс14 від 21.01.2015 р. Верховний Суд України не знайшов підстав для визнання недійсними відповідних договорів оренди землі та фактично визнав, що для визначення об'єкта оренди достатньо додати до договору оренди землі копії державних актів на землю, оскільки під час їхнього складання, видачі та реєстрації були виконані відповідні плани та схеми земельних ділянок, кадастрові плани з відображенням обмежень (обтяжень) їхнього використання та встановлених сервітутів, а також здійснений опис меж, де зазначені сусідні землекористувачі. Тож відсутність плану/схеми земельної ділянки й акта із зазначенням меж земельної ділянки не можуть слугувати в цьому випадку підставою для визнання недійсним договором оренди землі.

Необхідність нормативно-грошової оцінки при оренді комунальних або державних земель

Неочікуваною та, на нашу думку, негативною є практика Верховного Суду України про недійсність договорів оренди комунальних або державних земель, якщо укладення відповідного договору відбувалось без проведення нормативно-грошової оцінки земельної ділянки.

Приміром, у справі №3-41rc15 (постанова від 08.04.2015 р.) ВСУ щодо визнання недійсним договору оренди землі у зв'язку з відсутністю проведеної нормативно-грошової оцінки (на підставі якої визначається розмір орендної плати), вказав, що для визначення роз-

міру орендної плати за землі державної та комунальної власності нормативна грошова оцінка земель є обов'язковою.

Відповідно Вищий Господарський Суд України, зокрема, вказав, що обов'язок зі сплати орендної плати є нормативно регульованим і не може визначатися чи змінюватися та припинятися сторонами договору за власним волевиявленням з порушенням умов та порядку, передбачених чинним законодавством. Дотримання порядку визначення орендної плати, відповідно до проведеної нормативної грошової оцінки, є чинником економічного регулювання земельних відносин, визначення економічно обґрунтованих надходжень до місцевих бюджетів та можливості подальшої індексації відповідних надходжень, виконання вимог ст. 627 Цивільного кодексу України щодо справедливості укладеного договору шляхом забезпечення застосування рівного підходу при визначенні орендної плати незалежно від особи – учасника правовідносин; порушення цього порядку суперечить ч. 1 ст. 13 ЗУ «Про оцінку земель», ч. 1 п. 289.1 ст. 289 Податкового кодексу України.

Звісно, важко погодитись із таким підходом, оскільки Податковий кодекс України, як і ЗУ «Про плату за землю», який втратив чинність із прийняттям ПК України, донедавна визначав, що розмір орендної плати визначається сторонами, але не може бути менший для с/г земель, ніж розмір земельного податку, а для інших категорій має становити не менше, ніж трикратний розмір земельного податку. Крім цього, законодавство передбачало окремі правила для визначення податку на землю у випадку, коли нормативно-грошова оцінка землі відсутня.

Зміни до Закону України «Про оренду землі»

Лібералізація дійсності договорів оренди в частині дотримання істотних умов таких договорів помітна не лише в судовій практиці, а й у законодавстві. З 5 квітня 2015 року набрав чинності ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» №191-VIII від 12.02.2015 р., згідно з яким істотні умови договору оренди були суттєво скорочені. Тож до таких умов нині належать: об'єкт оренди (кадаст-

ровий номер, місце розташування та розмір земельної ділянки); строк дії договору оренди; орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату. При цьому, умови використання та цільове призначення земельної ділянки, яка передається в оренду; умови збереження стану об'єкта оренди; умови і строки передачі земельної ділянки орендарю; умови повернення земельної ділянки орендодавцеві; наявні обмеження (обтяження)

щодо використання земельної ділянки; визначення сторони, яка несе ризик випадкового пошкодження або знищення об'єкта оренди чи його частини; відповідальність сторін; умови передачі в заставу та внесення до статутного фонду права оренди земельної ділянки виключені з переліку істотних умов.

Такі законодавчі спрощення і лібералізація змістової частини договорів оренди є однозначно позитивним кроком до більш деформалізованої і орієнтованої на свободу договору правової системи.

**Білак
Даніель**

CMS Camerom McKenna

**Костенко
Роман**

ЮФ «Астерс»

**Бондарєв
Тімур**

АО Arzinger

**Кочергіна
Наталія**

МЮФ DLA Piper

**Доценко-Білоус
Наталія**

ЮФ «Василь Кісіль
і Партнери»

**Піонтковський
Сергій**

МЮФ Baker & McKenzie

**Думич
Тарас**

МЮФ Wolf Theiss

**Слободніченко
Марина**

ЮК Jurimex

**Кисіль
Владислав**

ЮК «КПД Консалтинг»

**Фелів
Олексій**

МЮФ Gide Loyrette
Nouvel

**Копейчиков
Максим**

ЮФ «Ілляшев
та Партнери»

Перспективи юридичної практики в галузі податкового та митного права

ІВАН ШИНКАРЕНКО,
К.Е.Н., ПАРТНЕР WTS CONSULTING

Структура послуг у галузі податкового та митного права є своєрідним лакмусовим папірцем, що демонструє, наскільки здоровими є взаємовідносини держави і бізнесу. Якщо переважають послуги із супроводу спорів, то такі відносини вкрай важко назвати партнерськими. Однак це водночас є показником перспектив розвитку економіки у найближчому майбутньому, адже податкове та митне консультування є необхідним під час планування нових проектів, розвитку бізнесу. Якщо такої роботи мало, то позитивних зрушень для економіки ближчим часом годі й очікувати.

Аналіз структури послуг із цих практик, на жаль, дає змогу зробити невтішні висновки. Зокрема, порівняно з попередніми роками змінилося небагато, а якщо щось і змінилося, то зміни радше є негативними.

Як і за попередньої влади, нині вкрай мало проектів, спрямованих на створення чогось нового – бізнес-проектів, інвестицій тощо. Настрої бізнесу можна охарактеризувати як «аби втриматись».

Зрозуміло, що все це позначилося і на обсязі ринку юридичних послуг у сфері митного і податкового права, який значно скоротився. Особливо відчутна вкрай важка ситуація, з якою наразі стикнулися імпортери. Адже треба розуміти, що останнім перемогам у статистиці зовнішньої торгівлі маємо завдячувати не так зростанню експорту, як катастрофічному скороченню імпорту.

Втім, практика податкового і митного права все ще жива і генерує порівняно непоганий обсяг робіт. І тут маємо подякувати не в останню чергу «мудрим» реформаторським починанням наших урядовців та незмінно хижацьким підходам фіскальних органів.

Як і раніше, у сфері оподаткування переважний обсяг послуг припадає на захист суб'єктів господарювання у справах із фіскалами. В податковій практиці традиційними залишаються спори, що стосуються дійсності правочинів. В судах превалює старий підхід – для підтвердження дійсності операцій слід надати томи документів та ще й бажано залучити свідків.

Значна частка консультативної роботи у сфері податкового права стосувалася питань, пов'язаних із відображенням авансів із податку на прибуток, а також нововведень, що стосувалися ПДВ. Також чимало питань виникало під час практичного застосування податкового компромісу.

Окремим блоком податкової роботи стала допомога підприємствам під час дотримання вимог нової системи контролю трансфертного ціноутворення. Така підтримка включала консультування з приводу нових норм, заповнення нової звітності та підготовку документації з трансфертного ціноутворення. Зазначена практика принципово відрізняється від будь-яких проектів, з якими учасники ринку мали справи раніше. Успішна робота в цій сфері потре-

бує знань і навичок у юриспруденції, економіці, володіння базовими знаннями з фінансів і статистичного аналізу. Більше того, переваги в цій сфері були у фірм, які можуть розраховувати на підтримку іноземних фірм-партнерів, адже справді складні проекти потребують міжнародної кооперації фахівців з трансфертного ціноутворення. Саме це і стало однією з причин, чому наша фірма почала працювати під брендом WTS, який об'єднує мережу податкових фірм з центром у Німеччині. Цей чинник і приваблює співвідношення «ціна/якість» дозволили нам перемогти у низці тендерів, в яких ми конкурували з великими міжнародними компаніями.

Робота у сфері митного права здебільшого полягала у захисті інтересів суб'єктів господарювання у відносинах з митними органами. Поряд із традиційними справами з питань митної вартості та класифікації з'явилися нові тенденції. Зокрема, митниці активно працюють у напрямі оспорування походження товарів з країн, з якими укладені і є чинними угоди про зону вільної торгівлі. Очікувано, значну увагу митниці приділяють товарам, що походять з РФ, адже вони звільняються від обкладення митом на підставі Договору про зону вільної торгівлі від 18.10.2011 р. При цьому, митники не переймаються тим фактом, що санкції та донарахування митних платежів застосовуються до українських суб'єктів господарювання, які діяли цілковито в межах законодавства та загальноприйнятої ділової практики.

Також варто згадати історії з імпортом товарів медичного призначення в період дії Постанови КМУ №216 від 01.07.2014, відповідно до якої був затверджений «перелік» виробів медичного призначення, операції з якими оподатковувалися за зниженою ставкою 7%. Насправді власне переліку як

**Бучинський
Йосип**

АО «Яр.ВАЛ»

**Михайленко
Дмитро**

ЮФ «ОМП»

**Стельмашук
Андрій**

 ЮФ «Василь Кісіль
і Партнери»

**Гвоздій
Валентин**

 ЮФ «Гвоздій
і Оберкович»

**Мілютін
Арсеній**

 ЮБ «Єгоров, Пугінський,
Афанасьєв і партнери»
Україна

**Фоміна
Олена**

ЮК «НОБІЛІ»

**Гетманцев
Данило**

ЮК Jurimex

**Мінін
Олександр**

WTS Consulting

**Ходаковський
Павло**

АО Arzinger

**Гупало
Катерина**

АО Arzinger

**Пронченко
Андрій**

PWC

**Чуєв
Сергій**

ЮК FCLEX

**Котенко
Володимир**

EY

**Романчук
Ярослав**

МПЦ EUCON

**Шемяткін
Олександр**

WTS Consulting

**Кочкаров
Владислав**

ЮК Prove Group

**Соколовський
Владислав**

 АК «Соколовський
і партнери»

такого постанову не містила, а вказувала на те, що товари мають бути належно зареєстровані як медичні вироби. При цьому, митниці розтлумачили Постанову (а саме посилання в ній на визначення виробів медичного призначення) так, що тепер вони мають вирішувати, чи належить товар до виробів медпризначення. Закономірним наслідком такого підходу стало розмитнення товарів, належно зареєстрованих як вироби медпризначення, з переплатою ПДВ за ставкою 20%. Тому чимало імпортерів відповідних

товарів вирішили звертатися до митниць із вимогою про внесення змін у митні декларації та повернути переплачені суми ПДВ. Отримавши відмову, імпортери змушені відстоювати свої інтереси в судах.

Щодо впливу, який справила Угода про асоціацію з ЄС на послуги в цих практиках, то він був незначним, оскільки механізмів, що справді працюють, в рамках цієї Угоди наразі не так багато. В цьому контексті варто зауважити блок робіт, пов'язаний із проблемними питаннями під час за-

стосування українськими експортерами Односторонніх торговельних преференцій ЄС. Зокрема, організація, яка відповідає за видачу сертифікатів EUR.1, що підтверджують право на застосування згаданих преференцій, виявилася певною мірою неготовою до виконання цих функцій. В багатьох випадках необхідно було переконувати у тому, що товари відповідають вимогам Правил визначення країни походження, що застосовуються в ЄС для цілей автономних преференцій.

Зважаючи на вищезазначене, можна стверджувати, що станом на сьогодні ставлення фіскальних органів до бізнесу не покращилося. Бачимо той самий пробюджетний підхід, що і раніше.

Зміни ж до законодавства вносяться дещо хаотично і говорити про справжні реформи, які б вплинули на структуру ринку юридичних послуг в практиках митного та податкового права, передчасно.

На ринку є сподівання, що нова система електронного адміністрування ПДВ, зрештою, зменшить кількість податкових донарахувань з посиланням на нереальність правочинів. А це б означало суттєву зміну принаймні у сфері податкових спорів з боку їхнього предмета. Але, на нашу думку, такі очікування є занадто оптимістичними, адже докорінної зміни у відносинах між державою та бізнесом у фіскальній сфері наразі не спостерігається, а нереальність правочинів потребує найменших зусиль з боку фіскальних

органів для забезпечення надходжень до бюджету принаймні на папері.

Щодо податку на прибуток, то нова редакція Податкового кодексу України вже не просто наближає податковий облік до бухгалтерського, а передбачає, що розрахунок податкових зобов'язань безпосередньо ґрунтується на показниках бухгалтерського обліку. Тобто відтепер податковому

ноутворення, що є глобальною тенденцією, характерною для ринку податкових послуг по всьому світу.

Підбиваючи підсумки викладеного вище, глобальних змін у структурі практик митного та податкового права годі сподіватися. Якщо конструктиву у відносинах фіскалів з бізнесом не побільшає, то, як і раніше, більшість послуг стосуватиметься спорів

Є сподівання, що нова система електронного адміністрування ПДВ зменшить кількість податкових донарахувань з посиланням на нереальність правочинів

юристу, що збирається консультувати з питань, пов'язаних із податком на прибуток, необхідно буде мати добрі знання з бухгалтерського обліку.

Також очікуємо зростання значення послуг у сфері трансфертного ці-

з контролюючими органами. Можливо, найближчим часом ситуація зміниться, тож ми побачимо справжню реформу передусім принципів, на яких побудовані взаємовідносини держави і бізнесу.

wts TAX LEGAL CONSULTING

100 країн світу

www.kmp.ua

www.wts.ua

Податкові спори: як збудувати місток партнерських відносин бізнесу та держави

Владислав КОЧКАРОВ,
КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР ЮК PROVE GROUP

16 червня 2015 року Державна фіскальна служба запропонувала до обговорення процедуру адміністративного оскарження рішень контролюючих органів. Відповідний проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо мінімізації впливу на адміністрування надходжень бюджету» розміщений на сайті ДФС. Це є доброю новиною, оскільки ЮК Prove Group неодноразово наголошувала на необхідності внесення змін, які забезпечать прозорість, зрозумілість та ефективність згаданої процедури.

Нагадаємо, що нині процедура адміністративного оскарження передбачає подання скарги спочатку до фіскаль-

них органів обласного рівня, а відтак до центрального апарату ДФС. В обох випадках скаргу можуть розглядати до 60 днів, плюс ще по 10 днів на подання скарг. Тож процес оскарження може тривати приблизно 120 днів (до 4,5 місяців), а його ефективність, згідно зі статистикою, є дуже низькою (задовольняється не більше 10% скарг).

Цьому є пояснення. Обласні управління ДФС не завжди зацікавлені в скасуванні податкових повідомлень-рішень, прийнятих підпорядкованими їй територіальними органами. Більшість із незадоволених на обласному рівні скарг направляються на розгляд до центрального апарату ДФС та потім

Важливим аспектом є те, що рішення про скорочення однієї ланки оскарження є додатковим засобом подолання корупції на обласному рівні. Проте, поряд із цими змінами, ми рекомендуємо зробити ще один крок, спрямований на підвищення ефективності, та забезпечити вихід із конфлікту «платники vs ДФС», запровадивши процедуру медіації та забезпечення більш об'єктивного розгляду справ через передачу повноважень розгляду скарг до Мінфіну як органу, що здійснює формування податкової та митної політики. Тим більше, що нині питання про необхідність запровадження процедури медіації розглядається не лише у податковій сфері.

Нині питання про необхідність запровадження процедури медіації розглядається не лише у податковій сфері

надходять до адміністративних судів, де відсоток позитивних для платників податків рішень зростає вп'ятеро – вшестеро. Крім того, така низька ефективність результатів процедури адміністративного оскарження призводить до заморожування активів приблизно на 90 млрд грн щороку. Скористатися до ухвалення остаточного судового рішення цими фінансами не може ані бізнес, ані держава.

Вносячи зміни до законодавства, з метою скасування однієї ланки оскарження зрушуються з мертвої точки питання про покращення ситуації з вирішенням спорів у адміністративному порядку та здійснюється крок до світового досвіду. Зокрема, в США та Грузії в процесі досудового оскарження задовольняється 90% та 70% скарг відповідно. В таких країнах, як Нідерланди, Велика Британія та Німеччина, до суду доходить лише близько 10% податкових спорів.

Отже, скорочення ланки оскарження та запровадження процедури медіації, забезпечення об'єктивного розгляду є вкрай необхідними кроками держави для втілення реформ, які будуть корисними у спорах щодо неоднозначного тлумачення окремих правових норм; у спорах, в яких платник податків посилається на процесуальні порушення, яких припустився податковий орган; з приводу фактів та обставин щодо реальності вчинених операцій, місцезнаходження майна тощо. В рамках реформи процедури досудового урегулювання спорів також бажано передати Мінфіну повноваження, які стосуються надання узагальнювальних консультацій з питань оподаткування та митної справи.

Резюмуючи, зазначимо, що лише системний підхід та вжиття всіх згаданих кроків забезпечить прозорість роботи фіскальних органів та надасть змогу налагодити партнерські відносини між бізнесом і державою.

Коли корабель «СІМ'Я» натикається на рифи

НЮАНСИ ПРОЦЕСУ РОЗЛУЧЕННЯ

КАТЕРИНА ВЛАСЮК, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР
ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ AVG GROUP

Юридична компанія «AVG Group» є багатопрофільною компанією, але суттєву частину справ становить сімейна практика. Для нас це особливі справи, оскільки вони стосуються людей, які були надзвичайно близькими один для одного. До сімейних справ ми відносимо стосунки між подружжям, родичами та дітьми. Така категорія справ покладає на адвоката додаткову відповідальність, оскільки навіть після розлучення взаємовідносини сторін часто тривають. В таких справах найважливішим є чи подружжя жило у зареєстрованому шлюбі, чи був укладений шлюбний контракт, чи є діти та яким є їхній стан здоров'я, хто вирішив розлучитись, чи мають сторони представників і який рівень комунікації у них між собою.

Також на кількість розлучень в Україні неабияк впливає те, що цінність сім'ї в суспільстві зменшується, і хоча шлюб є добровільним союзом та часто подружжя навіть не намагається налагодити стосунки, розуміючи, що можна створити нову сім'ю, або бути вільним від зобов'язань.

Не всі процеси розірвання шлюбів потребують участі адвокатів, адже є

поодинокі випадки, коли сторони можуть самотійно домовитись, укласти мирові або нотаріальні угоди, за допомогою яких урегулювати всі взаємовідносини.

Але дуже часто шлюбборозлучний процес може затягнутись та ускладнитись внаслідок невчасного звернення до адвоката, оскільки на момент такого звернення стосунки між сторонами можуть зайти у глухий кут і сторони не будуть налаштовані на мирне врегулювання розлучення. Тож такі справи можуть тривати роками та супроводжуватися подачею позовів про поділ майна, визначення місця проживання дитини, визначення розміру аліментів, надання дозволу на виїзд дитини за кордон та встановлення режиму побачення з дитиною. Хоча непоодинокими є випадки, коли сторони, уклавши нотаріальні договори, з часом перестають їх виконувати та намагаються визнати їх недійсними повністю чи частково.

Особливо важко працювати у процесах, де головною метою однієї зі сторін є помста або самоствердження, це психологічні аспекти, які обов'язково наявні тією чи іншою мірою в будь-якому розлученні.

Якщо сторони прожили разом тривалий час, мають дітей та спільне майно, то такі розлучення слід здійснювати комплексно, враховуючи всі обставини і в тому числі вплив на сторони родичів, членів родини та нових обранців.

Варто зазначити, що в Україні стає популярною процедура медіації, як альтернативного способу досудового врегулювання, яку я вважаю актуальною в сімейних справах. Адже медіація надасть змогу сторонам домовитись,

Вронська Анна

заступник Міністра екології та природних ресурсів (раніше – ЮФ «Вронський, Вронська та Партнери»)

Власюк Катерина

ЮК AVG Group

Калінська Ірина

адвокат

Кравцова Таліна

ЮБ «Єгоров, Пугінський, Афанасьєв і партнери» Україна

Трофімчук Світлана

АО «С.Т. Партнерс»

На мою думку, в розлученні подружжя, яке має спільних дітей головними та визначальними є інтереси дитини, оскільки саме діти є найбільш вразливими та психологічно не захищеними. Поки батьки намагаються з'ясувати стосунки доступними для них методами, дитячий світ руйнується і діти, на жаль, хоч як це не прикро, відходять на другий план і залишаються наодинці зі своїми потребами. Натомість, якщо подружжя справді керується інтересами дитини і дбає про неї, процес є менш болючим та більш цивілізованим.

У своїй практиці я намагаюсь досягти порозуміння з адвокатом іншої сторони, а не збільшувати емоційне напруження. Хоча насамперед дбаю про максимальний захист інтересів

го довірителя, а навпаки має виважено дивитись на розлучення в цілому. Інколи довірителю потрібно, щоб адвокат його вислухав та розділив його біль і допоміг визначити коло питань, які потребують юридичного врегулювання. Траплялись випадки, коли сторони після отримання рішення про розірвання шлюбу та визначення розміру аліментів примирились та відновили сім'ю.

На моє переконання, адвокат не має морального права давати оцінку стосункам подружжя чи посилювати емоційність довірителя, чи наполягати на агресивному веденні справи і звичайно питання «адвокатської таємниці» особливо актуальні у таких справах.

Інколи стереотипність судової практики змушує адвоката докладати титанічних зусиль, щоб у суді розкрити істинні мотиви протилежної сторони чи переконати суд у нетиповості ситуації та необхідності особливого ставлення до неї. Слова Л. Толстого про те, що всі щасливі сім'ї подібні одна до одної, а кожна нещаслива сім'я – нещасна по-своєму, з кожним процесом стають дедалі актуальнішими.

І хоча зараз ми всі переживаємо непрості часи, але це не привід не миритись, не розуміти та не йти на компроміс з людьми, які ще вчора так багато важили у нашому житті, адже образити близьку людину надзвичайно просто, а зберегти та підтримувати стосунки – це мистецтво і не проста робота.

Представник сторони не може дозволити собі перейматися емоціями свого довірителя

швидко вийти з процесу розлучення та розпочати нове життя і зберегти нові стосунки.

Наша компанія супроводжувала всі види розлучень і можливих позовів, а також переговорів, і ми маємо значну кількість сімейних спорів, що були вирішені в досудовому порядку.

свого довірителя, усвідомлюючи всю специфіку сімейних справ і того, що у стосунках беруть участь обидва з подружжя. Адже у розлученні немає переможців, це завжди стрес і напруження для обох сторін.

Представник сторони не може дозволити собі перейматися емоціями сво-

Спортивне право: галузь, яка ні на що не схожа

ЛІДЕР ПРАКТИКИ

МАРКІЯНО КЛЮЧКОВСЬКИЙ,
ПАРТНЕР ЮБ «ЄГОРОВ, ПУГІНСЬКИЙ, АФАНАСЬЄВ
І ПАРТНЕРИ» УКРАЇНА

У футболі не завжди успішним футболістам вдається після завершення кар'єри стати успішними тренерами. Ці два заняття – гравця та тренера, – хоч і дуже близькі візуально й організаційно, вимагають зовсім інших, а часто прямо протилежних якостей і підходів. Тому в футбольних колах часто кажуть: стати хорошим тренером можна лише після того, як вб'єш у собі футболіста.

Цей вислів часто спадає на думку, коли я аналізую особливості спортивного права чи коли запитують про те, що потрібно, щоби стати спортивним юристом.

Річ у тім, що спортивне право не є звичайною галуззю права, щонайменше в Україні. На юридичних факультетах студентам часто пояснюють, що визначити галузь права в цілому можна за наявністю профільного кодексу чи закону, який є основоположним, кореневим джерелом права для відповідної галузі. У спортивному праві це не зовсім так. В Україні справді є профільний закон «Про фізичну культуру

і спорт», але він не є основоположним та визначальним. Наявний величезний масив правовідносин у сфері спорту, які повноцінно функціонують безвідносно до цього закону, а деякою мірою навіть всупереч. Будь-який практикуючий український спортивний юрист скаже, що вкрай рідко посилається на норми цього закону у своїй роботі.

Все тому, що спорт автономний за своєю природою. Кожен вид спорту мав свої правила, і спочатку це були всього лише правила гри. І з розвитком спорту ці правила вдосконалювались і потроху виходили за межі регулювання лише того, що відбувається в межах спортивного майданчика – поля, корту, рингу, катка, татамі. Почали потрапляти під регулювання спортивних правил вимоги щодо спортивного обладнання, статус спортсменів, обмеження на методи та способи підготовки (допінг) тощо.

З одного боку, цей процес дуже подібний до того, як розвивається законодавство у будь-якій державі. Однак ключовою рисою, що відрізняє спорт від будь-якої іншої сфери, є те, що це регулювання не залежало від держави та її суверенної волі. З другого боку, сам спорт породжує відповідні норми автономно, а держави лише намагаються наздоганяти цей процес та приводити свої законодавчі норми у відповідність до вимог правовідносин, які саморегулюються.

Із цієї причини спортивне право в Україні відрізняється від законодавства, що регулює інші сфери життя. Якщо характерною рисою українського закону та правозастосування є домінування форми над суттю, то в спортивному житті це не так: формальна оболонка не завжди переважає над суттю, яку вона в собі містить.

Недаремно для багатьох випадків як приклад наводиться регулювання футболу – цей вид спорту, мабуть, є найбільш розвиненим з боку регулювання.

Українське футбольне законодавство – це насамперед регламенти й положення, розроблені на світовому (ФІФА) чи континентальному (УЄФА) рівні та імплементовані на місцях (в Україні – ФФУ) із відносно мінімальними змінами чи уточненнями. Одним із регламентів, що найчастіше застосовується в юридичній практиці, є Регламент про статус та трансфери футболістів, що регулює взаємовідносини між клубом як працедавцем та футболістом як працівником. Цей регламент дуже жорстко забороняє одностороннє розірвання контрактів – як клубами, так і футболістами. І практика склалась так, що хоч би як спроби розірвати контракт оформлювались, органи футбольного правосуддя завжди дивляться крізь цю формальну вуаль, оцінюючи саме зміст того, що відбулось, і вже тоді розглядають його законність чи незаконність.

Те саме стосується, наприклад, і так званих положень фінансового фейр-плей. Суворі система ліцензування футбольних клубів та вимоги щодо фінансових та економічних параметрів не зважає на те, як оформлені відносини клубів із компаніями-спонсорами, оцінюється лише сутність цих відносин. Відповідно до правил фінансового фейр-плей, клуб не може бути збитковим. Раніше для підтримання футбольного клубу багатий власник міг без обмежень надавати клубу кошти. Формально критерій беззбитковості в такий спосіб був би задоволений, однак чинна система вимагає оцінювати реальну справедливую вартість взаємовідносин між клубом та власником, що надає клубу фінанси: якщо розміщення логотипа спонсора на формі футбольної команди реально має комерційну вартість близьку, скажімо, до \$10 млн на рік, то навіть якщо за контрактом між клубом та власником це коштує \$50 млн, для цілей визначення критерію беззбитковості

враховуються лише \$10 млн, решта не є заробітком клубу, це лише результат доброї волі власника.

Що це означає для юристів-практиків? У таких правових системах, як українська, це означає докорінну зміну способу мислення як необхідний чинник для повноцінного усвідомлення того, як працює спортивне право. Не в останню чергу це стосується сфери трудових правовідносин. Відверто застаріле соціалістичне законодавство і без того не відповідає сучасним умовам гіперконкурентної ринкової економіки, годі й казати про його сумісність із трудовими відносинами у сфері футболу.

Для юристів, що практикують у спортивному праві, важливо зрозуміти, що органи спортивного правосуддя – це не українські суди. Там рішення ухвалюють люди, що все життя працюють у сфері спорту. Вони ставлять специфіку спорту на перше місце і їм дуже складно пояснити, що, відповідно до Кодексу законів про працю, працівник може звільнитись практично в будь-який момент, попередивши про це роботодавця за два тижні (або навіть без цього). У спорті діє принцип стабільності контракту, і хоча він може формально суперечити нормам законодавства, найімовірніше застосовуватиметься саме він.

У цьому полягає й інша особливість спортивного права. Його не завжди можна розглядати з боку формально-го законодавства. Інститути спортивного права часто називають юридичною фікцією, тобто такими, що зі строго юридичного боку не існують або є формально незаконними. Наприклад, вирішення трудових спорів в органах спортивного правосуддя. Фактично такі органи є арбітражами чи третейськими судами. Це впливає з організації, порядку діяльності та функцій таких органів. Водночас, згідно з українським законодавством, трудові спори не можуть вирішуватись в арбітражі – на арбітражний розгляд можуть переда-

ватись лише комерційні спори. Однак систему ніхто не оскаржує, оскільки формально таку скаргу має бути задоволено, але фактичним наслідком стане руйнування спортивної організації та виключення її зі світового спортивного товариства. Спорт, як вже згадувалось, любить автономію, і у випадку втручання держави чи права в якусь свою частину часто-густо просто її відрізає, неначе гангрену.

Спорт нічого не втрачає від відсутності державного регулювання. Це є третя важлива особливість спортивного права. І полягає вона в тому, що в спорті є фактично приватна система примусу до дотримання норм – «сис-

тема поліції», система судів на чолі зі Спортивним арбітражним судом. Якщо її максимально спростити, то вона зводиться до одного: якщо ти не згоден грати за нашими правилами, не гратимеш взагалі. Це наслідок фактичної монополії на організацію спорту, якою володіє складна система органів та установ під егідою Міжнародного олімпійського комітету.

Порушення правил гри зрештою призводить до виключення зі змагань або недопуску до них. Можна, звісно, пробувати організувати власні змагання, але в них майже ніхто не братиме участі. Ця система працює майже безвідмовно, не зважаючи на те, хто є бунтарем. Навіть така потужна організація, як ФІФА, не змогла перед нею встояти. Близько 15 років тому ФІФА відмовлялась ратифікувати вкрай жорсткі антидопінгові правила, відповідно до яких за перше порушення застосовувалась автоматична санкція на два роки дискваліфікації, а за друге – довічна дискваліфікація. В результаті тривалої боротьби МОК погрожував виключити футбол із програми Олімпійських ігор, і хоча для ФІФА олімпійський футбольний турнір не є головним (ним є Чемпіонат світу), у ФІФА не могли допустити такого виключення з олімпійської сім'ї, тож пішли на поступки.

В історії сучасного спорту одиниці тих, кому вдавалось суттєво вплинути на організацію спорту та правила гри (в широкому значенні цього терміна). Серед таких, наприклад, бельгійський футболіст Жан-Марк Босман, маловідомий гравець нижчих ліг чемпіонатів Бельгії та Франції, який пішов на принцип та домігся визнання такого статусу, як «вільний агент» – після завершення терміну контракту з клубом футболіст має право укладати контракт із будь-яким іншим клубом. Зараз європейські активісти намагаються послабити систему фінансового фейр-плей. Однак це радше винятки, що підтверджують основне правило.

Ці три ключові особливості визначають принципи функціонування спортивної системи. Вочевидь, ці принципи відмінні від тих, до яких звикли українські юристи. Тому, практикуючи у сфері спортивного права, потрібно перемикати спосіб мислення, часто навіть знищувати звички, вироблені роками роботи в українській правовій системі.

Contra spem spero в судовій системі України

ЕГОР ЖЕЛТУХІН, журналіст «Юридичної газети»

АННА РОДЮК, журналіст «Юридичної газети»

Юридичний бізнес, як і будь-який інший, затамував подих в очікуванні подальшого розвитку ситуації в державі, адже Україна перебуває у складному соціально-економічному становищі, з одного боку, та фактично у стані війни – з другого.

В той же час керівництво держави взяло курс на реформи, за результатами яких, зокрема, мало відбутися очищення влади, відновлення довіри до судової системи України, боротьба з корупцією та детінізація бізнесу. Відверто кажучи, зі всього вищезазначеного в Україні фактично не було зроблено нічого. За таких умов за ініціативи Президента України були розроблені конституційні зміни в двох напрямках:

1) щодо повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування (так звана децентралізація влади);

2) з питань правосуддя та суміжних правових інститутів (так звана конституційна судова реформа).

Судова реформа як данина часу

Юридична спільнота України як ніхто інший очікує на зміни до Конституції, особливо щодо правосуддя.

Відповідні зміни є дуже важливими для юристів. Опитування, проведене у межах Асоціації правників України, показало, що 86% членів Асоціації основним пріоритетом конституційних змін вважають саме сферу правосуддя. Як виявилось, цей розділ є найактуальнішим для роботи юриста.

На час підготовки публікації до друку, робоча група продовжувала працювати над текстом, з якого стане зрозуміло, які конкретно зміни будуть запропоновані, і який вигляд матимуть, коли Президент внесе до Верховної Ради України відповідний документ. Однак, незважаючи на наявність деяких погоджених позицій щодо майбутнього тексту Конституції між членами робочої групи, та схвалення їх європейським експертами, в юристів виникають деякі побоювання щодо ефективності реформи.

Зокрема, передусім про очищення судового корпусу, тобто заміну суддів, наприклад, за допомогою проведення кваліфікаційного оцінювання, розробкою якого наразі займається Вища кваліфікаційна комісія України. Водночас деякі політики пропагують ідею щодо повного перезаван-

таження суддівського корпусу через звільнення всіх суддів. Однак, як відзначили члени робочої групи, таку пропозицію вони розглядали, проте вона не дістала підтримки, оскільки, по-перше, на конституційному рівні немає правових підстав для її реалізації, по-друге, така практика не відповідає європейським стандартам, оскільки не враховує принципу індивідуальної відповідальності судді. За словами заступника Глави Адміністрації президента України Олексія Філатова, тоді як очищення та перезавантаження суддівського корпусу є однією із ключових цілей судової реформи, засоби досягнення цієї мети мають відповідати європейським стандартам, тому не можна просто так взяти і звільнити усіх суддів, яких в Україні 9 тисяч. Також було зазначено, що відповідно до правових позицій, висловлених ЄСПЛ, масове звільнення суддів без дотримання принципу індивідуальної відповідальності не відповідає стандартам і не призведе до бажаного результату, враховуючи прецеденти, що були в інших східноєвропейських країнах. Отже, очищення суддівського корпусу має відбуватися у межах процедур індивідуального оцінювання, за результатами якого буде визначено можливість перебування кожного конкретного судді на посаді. Ці процедури мають доповнюватися процедурами дисциплінарної та кримінальної відповідальності щодо конкретних суддів за наявності для цього підстав.

Власне, побоювання полягають у тому, що у випадку, якщо не відбудеться заміни суддівських кадрів, тоді немає сенсу формувати Вищу раду правосуддя (нова назва Вищої ради юстиції відповідно до пропонованих змін – *прим. ред.*), оскільки більшість її складу, сформована з суддів, обраних судьями, може вдатися до професійного лобізму, і отже, не дозволити притягнути до відповідальності колег. Щоправда, такого докорінного і серйозного

**Барсук
Віктор**

ЮК FCLEX

**Маліневський
Олег**

ЮК FCLEX

**Ситнюк
Костянтин**

АО «Ситнюк
та Партнери»

**Бебянович
Вадим**

Вища рада юстиції
(раніше – ЮФ «Василь
Кісіль і Партнери»)

**Мілютін
Арсеній**

ЮБ «Єгоров, Пугінський,
Афанасьєв і партнери»
Україна

**Скляренко
Олександр**

АО «Скляренко,
Сидоренко
та Партнери»

**Ілляшев
Михайло**

ЮФ «Ілляшев
та Партнери»

**Огречук
Анна**

ЮГ LCF

**Стельмашук
Андрій**

ЮФ «Василь Кісіль
і Партнери»

**Корчев
Вячеслав**

МЮФ Integrates

**Погребной
Сергій**

ЮФ Sayenko Kharenko

**Стоянов
Артем**

ЮГ LCF

**Макаров
Олег**

ЮФ «Василь Кісіль
і Партнери»

**Присянюк
Ольга**

АО AVER LEX

**Тищенко
Наталія**

ЮК «НОБІЛ»

**Максимов
Владислав**

АО «АКТІО»

**Селютін
Андрій**

АО Arzinger

очищення, кадрового оновлення мають зазнати всі суб'єкти формування Вищої ради правосуддя, а не лише З'їзд суддів України. Тому в цьому контексті інші побоювання – щодо позбавлення парламенту можливості брати участь у призначенні суддів – певною мірою виправдані, оскільки щоб довірити лише 21 особі (це запропонований чисельний склад ВРП) формувати суддівський корпус – членам Вищої ради правосуддя, вони повинні мати принаймні бездоганну репутацію і стовідсоткову довіру суспільства.

Щодо пропозиції про суто церемоніальну роль Глави держави при призначенні представників Феміди, то він має просто виконувати рішення ВРП, без права вето. Але як прописати цей механізм, щоб він працював, а не формально був закріплений на рівні Конституції чи законів, мабуть, доведеться подумати. Оскільки звичайна формальність, як, скажімо, підписання указу про призначення на посаду судді може затягуватися, а отже, певний претендент на посаду не матиме права чинити правосуддя. То-

му як варіант, деякі експерти пропонують, щоби у разі затягування цього питання главою держави, через певний строк такі кандидати вважалися призначеними автоматично.

Позитивним є і питання щодо притягнення суддів до відповідальності, зокрема, кримінальної. Суть полягає у тому, що затримання судді чи утримання його під вартою можливе буде лише за згодою Вищої ради правосуддя (за винятком затримання судді під час вчинення злочину або безпосередньо після його скоєння).

Також позитивною є пропозиція щодо неможливості притягнення судді до відповідальності за ухвалене ним судові рішення. Звичайно, не без винятків, тобто коли суддя вчинив злочин (прийняв завідомо неправосудне рішення) або вчинив дисциплінарний проступок. Зміни також передбачають звільнення судді з посади за вчинення дисциплінарного проступку, що є несумісним зі статусом судді. Щодо цієї пропозиції, експерти зазначають, щоб було б добре, якби ця норма мала диспозитивний, а не імперативний характер. Тобто, щоб на звільнення судді впливав не лише факт вчинення проступку, а й багато іншого, наприклад, професійні та людські якості, адже право на помилку мають всі.

Наразі незрозумілим залишається питання, який вигляд матиме судова система після того, як Президент внесе відповідний законопроект до парламенту, адже члени робочої групи не змогли дійти згоди у цьому питанні. Принаймні для юристів, що займаються судовою практикою, це питання є дуже актуальним, враховуючи те, що після конституційної реформи, швидше запанує адвокатська монополія. Водночас позитивними є два моменти. По-перше, змінами пропонується, що створення та ліквідація судів має визначатися на підставі та у порядку, визначених законом. По-друге, таке питання може порушувати лише Вища рада правосуддя, що однозначно унеможливить політичний тиск на суддів, оскільки депутати не зможуть вносити законопроекти щодо ліквідації того чи іншого суду, наприклад, під час виборів до Верховної Ради України.

На думку члена РГ, судді Львівського окружного адміністративного суду Володимира Кравчука, напрацьований проект є консенсусом. «І хоча в суспільстві є різні настрої, будь-який законодавчий процес у демократичній державі завжди є питанням компромісу», – зазначив він та додав, що, маючи досвід роботи суддею суду першої інстанції, вважає одними з найважливіших питань, які мають вирішуватися у межах конституційної реформи, питання незалежності та відповідальності судді. Згоду в цьому питанні висловили й інші експерти. Зокрема, за словами заступника керівника Проек-

ту USAID «Справедливе правосуддя» Наталії Петрової, незалежність суддів – то інструмент громадянського суспільства, а не привілей представників Феміди. «Незалежність суддів – це не їхній привілей, це кожному з нас гарантія і можливість отримати справедливий розгляд справи». Коментуючи відповідність проекту змін до Конституції європейським стандартам, пані Петрова зазначає, що «численні рекомендації Венеціанської комісії, які впродовж багатьох років «кочували» з одного висновку в інший, нарешті впроваджено. І це насправді прорив».

Однак одна річ – ухвалення законів, а інша – їхнє виконання, й правники, як ніхто, знають цю непрописану істину. Тому кожен пункт пропонованих змін має бути виписаний так, щоб взагалі унеможливити невиконання

положень нового Основного закону, водночас не втративши своєї первинної сутності – зробити незалежний і справедливий суд, в якому єдиним «тиском» на суддю буде професійність та грамотність представників сторін.

Судовий збір – платити по-новому

Резонансних змін з 01.09.2015 р. зазнав судовий збір. Так, Верховна Рада України 22.05.2015 р. ухвалила Закон №484-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» (далі – Закон №484-VIII), який підписав Президент 15.07.2015 р. та який набув чинності 01.09.2015 р. Цей Закон вносить суттєві зміни до положень Закону України «Про судовий збір» №3674-VI від

ДМИТРИЄВА ТА ПАРТНЕРИ
since 1994

- Антимонopolьне та конкурентне право
- Зовнішньоекономічна діяльність
- Земельні правовідносини
- Due diligence
- Інвестиції й валютне регулювання
- Інтелектуальна власність
- Корпоративне право та M&A
- Кримінальне право
- Міжнародне право та арбітраж
- Нерухомість
- Податкове право
- Сімейне право
- Судова практика
- Трудове право

ДОВІРА. МУДРІСТЬ. ПАРТНЕРСТВО

02098, м. Київ, вул. Дніпровська набережна, 3 | +38 (044) 553 76 60
+38 (067) 503 01 08 | office@dmp.com.ua | Skype: office_dmp

08.07.2011 р. про об'єкти справляння судового збору, ставок судового збору, пільг щодо сплати судового збору. Зазначені законодавчі новели зумовили неоднозначну реакцію юристів, які досі дискутують щодо переваг та недоліків цих нововведень.

Значно підвищено вищу межу ставки судового збору за подання позову у порядку будь-якого судочинства. Зокрема, підвищено максимальну межу ставки судового збору за подання позовної заяви у порядку господарського судочинства до 150 розмірів мінімальної заробітної плати (з 60 розмірів, передбачених раніше). Максимальний розмір судового збору за подання позовної заяви майнового характеру до господарського суду з 01.09.2015 становить 182 700 тис. грн (раніше було 73 080 тис. грн).

Згідно нововведень з переліку пільгових категорій осіб щодо сплати судового збору виключено позивачів

у спорах про дискримінацію, також позивачів з вимогами, що походять із трудових правовідносин (за винятком позовів про стягнення заробітної плати та поновлення на роботі), та позивачів – громадських організацій інвалідів, їхніх підприємств, установ, організацій.

Ще Закон №484-VII встановлює різні розміри ставок судового збору для юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та фізичних осіб, що пов'язані «запровадженням загальної системи диференціації ставок судового збору».

Також відповідно до зазначеного Закону органи державної влади, зокрема податкові органи, органи прокуратури, органи Антимонопольного комітету України зобов'язані будуть оплачувати судовий збір.

Зрозуміло, в контексті економічної кризи в нашій країні, коли зросли ціни майже на все, підвищення ставок судо-

вого збору є доволі логічним кроком. Але чи не буде така новація своєрідним економічним бар'єром доступу до гарантованого державою правосуддя?

В пояснювальній записці до законопроекту вказано, що його прийняття має забезпечити кращий доступ до правосуддя, а також збільшити надходження до Державного бюджету України від сплати судового збору за новими ставками, що створить передумови для покращення матеріально-технічного забезпечення судів, та відповідно їхньої фінансової незалежності.

Тим не менш, деякі експерти зазначають, що нові правила судового збору 2015 просто позбавлять частину українців права на захист своїх інтересів в суді. Натомість інші фахівці дотримуються думки, що підвищення ставок судового може допомогти розвантажити суди від неймовірно великої кількості справ, які нині розглядаються в українських судах.

«Важливим є щоденне належне правове забезпечення господарської діяльності»

Керуючий партнер ЮК «НОБІЛІ» **НАТАЛІЯ ТИЩЕНКО** та керівник практики податкового права компанії **ОЛЕНА ФОМІНА** поділились своїми поглядами на наболілу для українського суспільства тему – судову реформу, а також розповіли про перші підсумки нової податкової реформи та чому в Україні досі не схвалили закону про медіацію

– *Пані Наталіє, хочу розпочати з питання, яке вже тривалий час обговорюється громадськістю, і не тільки юридичною – судова реформа. Наскільки критичною, на Вашу думку, є ситуація з довірою громадян України до судів?*

Наталія Тищенко: Що таке довіра? Приміром, «Вікіпедія» визначає довіру як соціологічну та психологічну категорію для позначення відкритих, позитивних взаємовідносин між людьми (сторони довіри), що відображають впевненість у порядності й доброзичливості іншої сторони, з котрою довіряючий перебуває в тих чи інших відносинах, що ґрунтуються на його досвіді. Довіра не має потреби у включенні якоїсь дії, тож ви та протилежна сторона є взаємно втягнутими в неї. Довіра є всього лише сподіванням на якусь дію, яке ґрунтується на тому, що знає одна сторона про іншу.

потреб. Як правило, загальна маса людей не вірить у законослухняних суддів. А показові вистави в ЗМІ таку думку закріплюють. Рівень корупції в судах корелюється з рівнем корумпованості в інших органах та державі в цілому.

Відбувається лише презентація реформаторських рішень для цих самих людей, але насправді змін немає. Судова влада – одна з найпроблемніших гілок влади для реформування. Перезавантаження не може бути швидким. Сутність проблеми полягає в тому, що процесуальні дії чинять люди, до яких довіри ще менше. Нині в Україні доволі складна ситуація, триває протистояння між гілками влади, куди намагаються втягнути судову систему. Суддя не має бути інструментом у руках високопосадовців, а навпаки – сприяти зміцненню законності та її впровадженню на всіх рівнях соціального буття. Актуальним на сьогодні є питання під-

вокатського корпусу, та призводить до правового нігілізму.

– *Вже минуло півроку, як набула чинності нова податкова реформа. Можна підбити перші підсумки. Пані Олено, на Вашу думку, наскільки вдалою була ініціатива? Як відобразились зміни на судовій практиці в податкових спорах?*

Олена Фоміна: Перші підсумки реалізації анонсованої урядом податкової реформи на сьогодні, на жаль, є невтішними. Процес створення прозорої податкової системи та спрощення адміністрування податків завершився, навіть не розпочавшись. Попри те, що Верховна Рада ухвалила закони, які нібито були спрямовані на зменшення податкового тиску на бізнес, фактично частка тіньової економіки продовжує зростати.

Досвід провідних країн переконає, що реформи відбуваються не на папері, а у свідомості людей, насамперед відповідні зміни мали статися у свідомості працівників податкових органів та судівського корпусу.

Низький професійний рівень працівників податкових органів та шаблонізація їхньої роботи призводить до того, що в судових засіданнях судді змушені виконувати ту роботу, яка має бути проведена під час податкової перевірки.

Зміна керівництва податкових органів, як на загальнодержавному, так і на місцевих рівнях, призводить до того, що працівники скаржаться, що щомісяця з'являються нові «тренди», а вони просто не встигають за волею нового керівництва.

Суттєвих змін у судовій практиці за останні півроку не відбулося. Значну частину судових спорів, як і раніше,

Суддя не має бути інструментом
у руках високопосадовців

Довіру громадянина до судів формує його світогляд, який, зокрема, складається з побаченої та почутої інформації. На мою думку, критичною є ситуація, що в країні досить легко відбуваються маніпуляції зі свідомістю людей. Середньостатистичному українцю бракує коштів на їжу, а йому показують, як живуть судді, які беруть хабарі, відволікаючи в такий спосіб від щоденних

контрольності судів. А механізмами, до яких вдавалася колишня влада, на жаль, не хетуге і чинна, що призводить до втрати судами самостійності, а це, своєю чергою, може мати непередбачувані наслідки для всієї країни.

Нинішнє становище судів негативно позначається на іміджі нашої держави на міжнародній арені. Крім того, це ускладнює роботу як суддів, так і ад-

НАТАЛІЯ ТИЩЕНКО, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР ЮК «НОБІЛ»

становлять спори щодо безтоварних операцій. Активне використання в судовій практиці податкових доктрин, на жаль, також не змінило співвідношення кількості рішень на користь платників податків або податкових органів, хоча і розширило правникам поле для доведення своєї правової позиції.

Попри складність правових реалій України, недосконалість податкового законодавства нашої держави, варто застосовувати всі передбачені правові механізми у захисті прав та інтересів платників податків. Така боротьба, хоча і є нелегкою, але зміни на краще того варті.

– Як медіатор, розкажіть, наскільки медіація як альтернативний метод врегулювання спорів розвинений у нашій країні? Як часто громадяни або компанії звертаються по допомогу до медіатора? Чому, як Ви вважаєте, в Україні досі немає закону про медіацію?

Н. Т.: На відміну від формального судового процесу, під час медіації сторони доходять згоди самі – медіатор не вирішує за них, натомість лише допомагає побачити проблему з іншого боку, знайти спільні інтереси і, як результат, дійти взаємоприйняттого рішення.

Вирішення суперечки повністю залежить від волі самих сторін. Тому і результативність виконання цих рішень є вищою порівняно з рішенням суду. Але рішення, досягнуте в результаті медіації, не є офіційним і не підлягає примусовому виконанню. Загалом в Україні немає спеціального формалізованого законодавства, що регулює здійснення медіації. Але в той же час не існує і жодної формальної заборони з боку держави сторонам здійснювати медіацію. Доки в Україні не буде запроваджено спеціального законодавства, медіація не зможе набути широкого поширення.

ОЛЕНА ФОМІНА, керівник практики податкового права ЮК «НОБІЛІ»

Політично-економічна ситуація в країні вимагає швидкої перебудови законодавства та гармонізації з європейськими тенденціями розвитку права. Це, власне, й зумовило появу такого інституту, як медіація. Залишається гармонійно вписати цей інститут у правову систему, начебто все просто. Наразі є два проекти закону України «Про медіацію». Жоден не був ухвалений. На мою думку, відсутність законодавства про медіацію зумовлена політичними мотивами. Досі немає чіткого розуміння, як

медіація буде імплементована у національну правову систему: чи це буде частина судочинства, чи це буде окремий вид комерційної діяльності.

Наша компанія активно просуває на ринку юридичних послуг альтернативні методи вирішення конфліктів. Це досить вдалий шлях для багатьох клієнтів. Навички і знання, отримані при проходженні курсів медіатора, широко застосовуються у переговорних процесах. Медіатор – це незалежний фахівець, він не може відстоювати інтере-

си тієї чи іншої сторони, в переговорах юрист відстоює інтереси свого клієнта. Але, знаючи просту істину, що договір, укладений з доброї волі сторін, буде виконаний краще, ніж примусове рішення суду, ми в процесі переговорів намагаємось досягти результату, який може задовольнити всі сторони конфлікту. Крім того, кожен договір ми перевіряємо на реальність виконання, для того щоб уникнути в подальшому порушення взятих на себе зобов'язань з боку кожної сторони.

– 17 квітня цього року завершився термін подачі заяв для досягнення податкового компромісу. Як повідомляє ДФС, скористались компромісом понад шість тисяч платників податків. На Вашу думку, чи виправдалися очікування законодавця від закону про податковий компроміс?

О. Ф.: Ситуація з податковим компромісом стала яскравим прикладом того, як погана реалізація може спотворити навіть найкращу ініціативу. Сама ідея звільнення від відповідальності у зв'язку з досягненням податкового компромісу була доволі прогресивною для податкового законодавства України, але, зважаючи на особливості законодавчого регулювання та правозастосування, не змогла виправдати очікувань як законодавця, так і платників податків.

При досягненні податкового компромісу передбачене звільнення від відповідальності, але виключно за ухилення від сплати податків, тобто склад злочину, передбачений статтею 212 Кримінального кодексу. Хоча на практиці під час розслідування кримінальних правопорушень у галузі оподаткування дії платників податків часто кваліфікуються також і за іншими статтями Кримінального кодексу України: шахрайство з фінансовими ресурсами, фіктивне підприємництво, легалізація коштів, отриманих у злочинний спосіб, підробка документів тощо.

Обмеження можливості застосування податкового компромісу виключно до таких податків, як податок на прибуток та/або податок на додану вартість, фактично виключило з кола суб'єктів його застосування фізичних осіб – підприємців, які перебувають на загальній системі оподаткування. Хоча такі суб'єкти також стикаються з проблемою доведення правомірності відображення у податковому обліку своїх витрат.

Недосконалість законодавчого регулювання, на жаль, була загострена людським чинником правозастосування законодавства з питань податкового компромісу. Платники податків стикнулися з відмовою в застосуванні податкового компромісу з мотивів формальної невідповідності заяви про досягнення податкового компромісу Методичним рекомендаціям, затвердженим Державною фіскальною службою України. Наділення контролюю-

ючого органу правом на проведення документальної перевірки при поданні платником податків уточнюючого розрахунку могло зробити його заручником власної ініціативи, оскільки фактично платник податків самостійно зізнався в тому, що ухилявся від сплати податків.

Не можна оминати увагою й позитивні зрушення реалізації податкового компромісу в Україні. Окремі платники податків справді змогли скористатися нововведеннями та розпочати нову «податкову історію», сплативши лише п'ять відсотків суми заниженого податкового зобов'язання.

Внесення змін до Кримінального кодексу України та Податкового кодексу України свідчить про велику ймовірність повторення законодавчої ініціативи щодо застосування податкового компромісу у майбутньому. Сподіваємося, наступного разу буде врахований нинішній досвід та внесені відповідні зміни на законодавчому рівні та змінені підходи до правозастосування.

Досі немає чіткого розуміння, як медіація буде імplementована у національну правову систему

– Які поради Ви можете дати платникам податків в непростих податкових умовах України. Чи варто боротися з системою?

О. Ф.: Боротьба з системою, на мою думку, – річ невдячна, а от уміння вдало застосовувати особливості правового регулювання податкових правовідносин та досягати власних цілей законними шляхами – інша річ.

Платникам податків раджу використовувати всі передбачені чинним законодавством України засоби та способи для захисту своїх прав та інтересів та не боятися протистояти податковим та/або правоохоронним органам.

Важливим правилом є щоденне належне правове забезпечення господарської діяльності. Причому, правові та податкові наслідки укладення договорів доцільно оцінювати на етапі узгодження його умов та тексту договору, а не при проведенні податкової перевірки.

Хоча правова система України не належить до англосаксонської правової сім'ї, суди України активно використовують створені ними правові позиції та практику Європейського суду з прав людини, а також податково-правові доктрини, тому доцільно спиратися на такі напрацювання.

Будь-яка господарська операція має забезпечувати економічний ефект, що відображає сутність доктрини ділової мети, та відображати фактичний рух активів (доктрина реальності господарської операції). Також слід враховувати доктрину належної обачності, сутність якої полягає в тому, що платник податків має вжити всі можливі заходи для перевірки податкового статусу контрагента.

Хоча податкове законодавство України прямо не зобов'язує платника податків проводити комплексний аналіз правового та податкового стану контрагента, такі дії є бажаними та можуть стати в нагоді в разі виникнення спору.

Підсумовуючи, хочу наголосити на тому, що нинішні податкові реалії України є несприятливими для бізнесу, проте це не означає, що треба ухилятися від сплати податків.

Розбудова правової демократичної України – спільне завдання. Адже податкова система крім функції наповнення дохідної системи бюджету впливає на економічний розвиток та є інструментом перерозподілу коштів та забезпечення функціонування соціальної системи.

– Пані Наталіє, як криза відобразилась на діяльності вашої компанії та якими є тенденції на ринку юридичних послуг нині?

Н. Т.: Компанія «НОБІЛ» переживає не першу кризу від часу свого заснування. Завдяки досвіду, набутому за попередні кризові часи, цього разу ми змогли вчасно переорієнтуватись під актуальні потреби клієнта. Крім того,

ОЛЕНА ФОМІНА (керівник практики податкового права), **РОМАН КОБУК** (молодший юрист), **НАТАЛІЯ ТИЩЕНКО** (керуючий партнер) та **АНДРІЙ ІЛЮК** (юрист)

ми навчилися відповідати клієнту «так» навіть на ті питання, в яких не маємо досвіду. Ми зрозуміли, що клієнт настільки довіряє нам, що готовий ризикувати результатом задля відвертих і щирих взаємовідносин. Ми розуміємо, що зараз саме той час, коли якість важлива. І не лише як самостійна категорія оцінювання роботи юридичної компанії, а й як співвідношення з ціною. Ми давно робимо лише те, що вміємо робити добре. А завдяки зміні потреб наших клієнтів розпочали на-

давати нові послуги, які раніше не розглядали навіть як альтернативну практику. Зокрема, нещодавно була відкрита нова практика, яка включає в себе захист бізнес-процесів клієнта під час кримінального переслідування.

Бізнес і кримінал. Ці два поняття тісно пов'язані. Поки бізнес перебуває на стадії розвитку, він нікому не потрібен, звісно, окрім його власників. Коли ж цей бізнес стає прибутковим, ним починають цікавитись особи, які жодного стосунку до нього не

мають, або нечисті на руку посадові особи. Так звані рейдерські захоплення, коли органи судової та виконавчої влади майже паралізовані, є нормою відбирання бізнесу. Клієнт не в змозі самостійно захистити свій бізнес. І він шукає допомоги саме у юристів, яким може довіряти. А вже завдання юриста знайти способи вирішення.

Ми завжди на варті інтересів наших клієнтів.

Розмовляла **АННА РОДЮК**,
журналіст «Юридичної газети»

Прочитати. Усвідомити. Використати

Актуальні варіанти оформлення передплати:

- ☒ **зателефонувати до редакції**
за вказаними телефонними номерами
- ☒ **заповнити online-заявку**
на сайті www.yur-gazeta.com/esubscription
- ☒ **надіслати електронного листа**
на адресу info@yur-gazeta.com

НОМЕРИ ТЕЛЕФОНІВ:

- ☎ редакційний:
(044) 230-01-73, 74
- ☎ прямиї редакційні:
(067) 549-35-06

LEGAL PATHFINDER for your business in Ukraine

- КОРПОРАТИВНОЕ ПРАВО / M&A
- НЕДВИЖИМОСТЬ И СТРОИТЕЛЬСТВО
- АНТИМОНОПОЛЬНОЕ И КОНКУРЕНТНОЕ ПРАВО
- ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ
- УРЕГУЛИРОВАНИЕ СПОРОВ
- НАЛОГОВОЕ ПРАВО
- БАНКОВСКОЕ И ФИНАНСОВОЕ ПРАВО
- ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО
- ТРУДОВОЕ ПРАВО
- БАНКРОТСТВО
- ОТНОШЕНИЯ С ГОСУДАРСТВЕННЫМИ ОРГАНАМИ
- ЗАЩИТА В УГОЛОВНЫХ ДЕЛАХ ПО ПРЕСТУПЛЕНИЯМ
В СФЕРЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА
- ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО ИНТЕРЕСОВ
В ЕВРОПЕЙСКОМ СУДЕ ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА
- ЗАЩИТА ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ
- ЧАСТНЫЕ КЛИЕНТЫ
- РЕКЛАМА И ПРОМОЦИЯ

СЕКТОРЫ БИЗНЕСА:

- Энергетика
- Пищевая промышленность
- Розничная торговля
и потребительские товары
- Гостиничный бизнес
- Сельское хозяйство
- Инфраструктура
- Транспорт
- Здравоохранение
и фармацевтика
- Информационные
технологии (ИТ)

Главный офис

Бизнес-центр «Евразия»,
ул. Жилианская, 75, 5 этаж,
г. Киев, 01032, Украина;
Тел.: +38 044 390 55 33;
Факс: +38 044 390 55 40

Западно-украинский филиал

ул. Генерала Чупрынки, 6, офис 1,
г. Львов, 79013, Украина;
Тел.: +38 032 242 96 96;
Факс: +38 032 242 96 95

Южно-украинский филиал

Бизнес-центр «Покровский»,
ул. Жуковского, 33, 6-й этаж,
офис 601, г. Одесса,
65045, Украина;
Тел/факс: +38 048 711 74 74

Є ризики використання приватних виконавців в рейдерських схемах

Старший партнер юридичної компанії FCLEX **ВІКТОР БАРСУК** розповів «Юридичній газеті» про свої погляди на перспективи створення інституту приватних виконавців в Україні, ефективність роботи нинішньої структури судів та конституційну реформу

– Нещодавно під час засідання Ради з питань судової реформи Президент України Петро Порошенко заявив, що основним завданням, на якому варто зосередитися при проведенні судової реформи, є пришвидшення реформування системи виконання судових рішень. І справді, згідно зі статистичними даними, в Україні не виконуються близько 80% виконавчих документів. Чому, на Вашу думку, склалась така ситуація? Як на неї може вплинути запровадження інституту приватних виконавців?

– Насамперед не можу не погодитися з тим, що ця проблема є ключовою у питанні зміни судової системи. Інститут виконання судових рішень, як практично кожен державний орган в Україні, має свої проблемні місця, які потребують термінового лікування.

З одного боку, серед причин, які ускладнюють та уповільнюють роботу державних виконавців, є їхня надмірна завантаженість та, з іншого – низький рівень заробітної плати, що знижує рівень продуктивності працівників цього апарату. Чинна система виплати винагороди виконавцю у випадку стягнення ним певної суми коштів теж є малоефективною, оскільки процедура отримання цих дивідендів є такою складною, що найчастіше ці кошти не

ВІКТОР БАРСУК, СТАРШИЙ ПАРТНЕР ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ FCLEX

знаходять свого власника. Якщо до перерахованих причин додати ще одвічну корупційну складову в роботі майже всіх державних органів, то отримуємо фактично неієздатний інститут виконання судових рішень.

Певна річ, що інститут приватних виконавців частково вирішить проблему з високим навантаженням та

розвантажить систему державних виконавців, але є ризики використання приватних виконавців в рейдерських схемах та тиску на конкретних осіб.

Тому, попри нагальність питання вдосконалення інституту виконання судових рішень, будь-які реформаційні процеси мають відбуватись виважено та відповідально.

– Як Ви вважаєте, наскільки ефективною є чинна структура судів в Україні? Чи забезпечує вона право на справедливий суд?

– Незважаючи на те, що нині точиться чимало розмов про необхідність реформування системи судочинства в Україні, варто визнати, сама структура судів в Україні забезпечує право на справедливий суд та є доволі ефективною. Адже чинна система передбачає апеляційне та касаційне оскарження у більшості категорій спорів, також можлива повторна касація, тобто перегляд справи Верховним Судом України. Не можна оминати увагою останні позитивні зміни щодо повноважень ВСУ. Маю на увазі передачу ВСУ права ухвалювати остаточне рішення про допуск справи до найвищої інстанції, натомість раніше це було прерогативою винятково судів касаційної інстанції. Тому, безперечно, структура судів України як самостійний механізм спроможна забезпечити право на справедливий суд.

На мою думку, деструктивним чинником, який зрештою підриває довіру до судової влади, є недосконалість процесуальних норм, неналежна врегульованість питань відповідальності суддів та учасників судового процесу, що дає змогу спритним ділкам від правосуддя безкарно генерувати неправосудні судові рішення, спричиняючи обурення та зневіру всього суспільства.

– Як, на Вашу думку, має бути вирішене питання щодо фінансування судів?

– Однією з гарантій незалежності та самостійності суду є належне фінансування його діяльності, що закріплене як у Конституції України, так і в профільних законодавчих актах. Не є таємницею, що суди України перебувають у стані постійного недофінансування з боку держави. Варто наголосити, що суди мають право отримувати кошти виключно з державного бюджету України та не мають права залучати додаткових коштів за допомогою інших фондів тощо.

Неналежний розмір фінансування судових органів призводить до неякісного виконання ними своїх функцій. Якщо говорити конкретно, то це неналежні умови в приміщеннях суду, об-

ладнаних залів для проведення судових засідань обмаль. В судах навіть бракує коштів на відправку відповідної кореспонденції сторонам у справі. На жаль, такі обставини сприяють порушенню прав фізичних та юридичних осіб при розгляді відповідних справ.

Якщо порівняти розмір бюджетних видатків для судової системи України, то можна простежити тенденцію до зменшення бюджетного фінансування. Зокрема, Державна судова адміністрація України 2013 року отримала 4 419 209 500 грн, 2014-го – 4 323 483 700 грн, 2015-го – 3 688 280 900 грн. Суди вищих інстанцій також зазнали витрат у фінансуванні. Зменшення фінансування цього року порівняно з 2013-м становить приблизно від 6% до 19% і це з урахуванням девальвації національної валюти.

Для вирішення цієї проблеми неодноразово подавались відповідні законопроекти, відповідно до яких передбачалось встановлення спеціального порядку планування та розподілу бюджетних коштів для фінансування судів, виведення судів з казначейської системи обслуговування бюджетних коштів.

На мою думку, підвищення ставок судового збору, яке планується згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору», допоможе частково вирішити питання фінансування судових органів.

– Як Ви вважаєте, коли можна очікувати реальних змін до Конституції?

– Президент України та представники Верховної Ради України неодноразово заявляли в засобах масової інформації про те, що внесення змін до Основного закону України, зокрема до розділу «Правосуддя», можна очікувати вже до 25 жовтня 2015 року, щоби встигнути до проведення місцевих виборів. Проте вже нині можна спрогнозувати, що вказаний строк може бути відтермінований з різних причин. Серед найбільш очевидних – відсутність потрібної кількості голосів, адже для ухвалення таких змін необхідна конституційна більшість, тобто принаймні 300 народних депутатів повинні проголосувати за. Затягуван-

ня з голосуванням можливе також через відсутність єдиного узгодженого вектора дій між фракціями, тому не погодження певних пунктів законопроекту з однією з фракцій може призвести до провалу голосування.

Серед найгірших сценаріїв – введення воєнного чи надзвичайного стану в країні, адже це автоматично унеможливує ухвалення будь-яких змін до Конституції.

– На Вашу думку, як можна звільнити судову систему в Україні від політичного впливу?

– Зважаючи на те, що суди є невід'ємною гілкою державної влади, їх повна ізоляція від політичного впливу є вкрай проблематичною. Тому, на мою думку, більш реально та правильно говорити про необхідність мінімізації політичного впливу на суди, унеможливлення випадків втручання політиків у процес вирішення конкретної судової справи.

Водночас виконання такого надважливого завдання потребує вжиття комплексу заходів одночасно в кількох аспектах: підвищення правової культури та правосвідомості як політиків, так і представників суддівського корпусу (психологічний аспект), доведення до автоматизму процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, створення прозорих процедур обрання судді на посаду та переведення його з одного суду в інший (кар'єрний аспект), створення належних умов матеріального забезпечення суддів (соціально-економічний аспект), створення вже згаданої вище незалежної системи фінансування судів (фінансовий аспект).

Беручи до уваги те, що більшість із указаних заходів потребує законодавчої імплементації, парадокс нинішньої ситуації полягає в тому, що звільнення судової системи від політичного впливу інших гілок залежить переважно від політичної волі законодавця. Проте динаміка реформаційних процесів, зокрема й у сфері судочинства, дає можливість сподіватися, що найближчим часом це замкнуте коло буде розірване, а проблема вирішиться з якомога більшою користю для суспільства.

Інтерв'ю підготувала **Анна РОДЮК**,
журналіст «Юридичної газети»

Судовою реформою має опікуватися ВСУ, а не Президент

Про правові проблеми банківської сфери та деякі аспекти судової реформи «Юридичній газеті» розповів старший партнер юридичної групи LCF, адвокат **АРТЕМ СТОЯНОВ**

– Пане Артеме, наразі в Україні триває судова реформа. На Ваше переконання, якими мають бути її основні напрями? Що насамперед слід змінити?

– Державна влада в правовому суспільстві базується на трьох самостійних гілках: законодавчій, виконавчій та судовій, які апріорі мають бути незалежними одна від одної. Тому насамперед необхідно вирішити питання реальної, а не декларативної незалежності судів від законодавчої та виконавчої гілок влади. Зосередитись варто саме на цьому, а не, наприклад, на зміні процесуального законодавства чи люстрації суддів. В цьому контексті залишається дещо незрозумілим, чому реформуванням судової системи займаються представники інших гілок влади? Вочевидь, що це вносить дисбаланс в систему стримування і противаг. На мою думку, ініціатором змін має бути Верховний Суд України (не голова ВСУ, а всі судді цієї інстанції). Представники інших гілок влади, в тому числі Президент, мають не реформувати судову систему, а стати ідейними натхненниками процесу, зібрати фахівців судової галузі, знавців справи, тобто тих осіб, яких поважають як представники судового корпусу, так і суспільство, і, умовно кажучи, надати суддям можливість навести у себе лад протягом року чи двох, а вже потім дивитись на результати і робити якісь висновки.

АРТЕМ СТОЯНОВ, СТАРШИЙ ПАРТНЕР ЮРИДИЧНОЇ ГРУПИ LCF, АДВОКАТ

– Але ж у суспільстві панує думка, що суди є корумпованими, і, відповідно, судді себе не зможуть реформувати.

– Так, корупція в судах існує. Однак не можна огульно говорити про те, що всі судді є корупціонерами. Я категорично проти таких тверджень. Звісно, є певний відсоток недобропорядних суддів, але він незначний. В Україні,

на жаль, боротьба з корупцією в судах зводиться до намагань підпорядкувати судову систему іншим гілкам влади. Тому питання ефективності боротьби з корупцією в судовій системі, радше, варто ставити правоохоронним органам. На мою думку, для вирішення проблем з корупцією в судовій системі необхідно йти іншим шляхом, наприклад, розвивати роботу

Антикорупційного бюро, дозволити детективну діяльність тощо. Якщо в цьому напрямі будуть досягнуті певні результати, інші судді просто боятимуться брати хабарі. Крім того, не можна порівнювати здійснення правосуддя в Києві та інших регіонах України. Зазначу, що я не є прихильником тієї реформи, яка триває, але ж якщо вже її розпочато, якщо є бажання провести люстрацію, то не має необхідності її проводити по всій Україні, достатньо буде це зробити у столиці. Особливо це стосується Печерського райсуду міста Києва. Я певен, що через рівень підсудних цьому суду справ, у нього має бути окремий статус, та, безумовно, підвищений віковий ценз суддів.

– Які нині тенденції ви можете виокремити в банківській практиці?

– Найактуальніше питання, звичайно, стосується кредитних спорів, тобто спорів щодо стягнення банками кредитної заборгованості. Так, нещодавно прийнятий Верховною Радою Закон «Про реструктуризацію зобов'язань за кредитами в іноземній валюті», вважаю, суттєво порушує права фінансово-банківської системи України, оскільки передбачає перерахування кредитів в іноземній валюті за обмінним курсом на момент їхньої видачі, однак не дає відповіді на питання щодо джерел покриття збитків банківських установ.

Проблема полягає в тому, що надання банками кредитів в іноземній валюті здійснювалось на законних підставах (обмеження на видачу кредитів в інвалюті були введені в 2011-му). Тому, укладаючи договір про надання кредиту в іноземній валюті, банки діяли в рамках чинного законодавства, а позичальники усвідомлювали (або повинні були усвідомлювати) ризики, пов'язані з курсовими коливаннями валют. Проблема повернення валютних кредитів дуже ускладнилася протягом останнього часу, коли обмінний курс гривні до іноземних валют впав майже втричі. Разом з тим, не можна вирішувати проблеми, ухвалюючи подібні закони. Ризики мають бути розподілені щонайменше рівномірно між усіма сторонами відносин. Банки свого часу пропонували вийти на

середній курс, щоб поділити ризики на всіх учасників: банки, позичальників та державу (наприклад, за курсом 1 до 15, тобто 5 – держава, 5 – банки, 5 – позичальники (тобто кредит мав повертатись за курсом 1 до 10). Однак пропозиція була відхилена. Натомість ухвалений закон закріплює популістський підхід до вирішення проблеми, який може задовольнити лише одну сторону – позичальників, та й лише тих, які не погасили кредит за новим курсом.

На практиці трапляються випадки отримання кредиту, наприклад, на квартиру з нульовим внеском, тобто отримання коштів з відсутністю зобов'язання їх повертати певний період після укладення договору. Таким чином, за певний проміжок часу повернення кредиту (по суті, орендуючи житло у банку), позичальники платили менше, ніж довелося б платити за оренду квартири. Так в чому по-

що суди вважають, що в шестимісячний строк має бути поданий саме позов. Тож банки фактично втратили можливість стягувати заборгованість за кредитними договорами з більшої частини поручителів.

– Нині відбувається масова ліквідація банків. Які основні проблемні моменти законодавства ви можете виокремити у зв'язку з цим?

– В Україні у 2008 році було понад 200 банків. Нині ж залишилось трохи більше 70. Однак, певно, що залишиться не більше 40 банківських установ. Чесно кажучи, це правильно, оскільки не може бути в країні з населенням у 45 мільйонів осіб і таким рівнем ВВП кілька сотень банків. Тому останнім часом триває розробка документів, зокрема, законів, які б зробили більш жорсткими умови для отримання банківської ліцензії, тощо. Тобто створюються передумови для

Питання ефективності боротьби з корупцією в судовій системі варто адресувати до правоохоронних органів

лягає порушення їхніх прав? А що робити з тими позичальниками, хто вже повернув кредити за новим курсом? А їх понад 150 тисяч. А з тими, кому дозволили повернути за курсом 5 до 1, яких 60 тисяч? Чому ніхто не опікується питанням тих, хто втратив свої депозити? Тому питання банківських спорів наразі є досить актуальним, і, враховуючи той факт, що Президент наразі не підписав зазначеного закону, практика може ще змінитися.

Ще одна проблема для банківської системи – зміна підходу до трактування строку звернення до поручителів, строк дії поруки яких в договорах не був визначений взагалі чи подано загальне застереження щодо дії поруки до повного виконання кредитних зобов'язань. Попередня судова практика зводилась до того, що для пред'явлення вимоги (претензії) поручителю банк мав шестимісячний термін, після чого було ще три роки, щоб подати позов. Нині практика склалася так,

того, щоб дрібні банки або самі себе ліквідували, або злились з великими банками, оскільки в їхньому існуванні немає жодного економічного сенсу. Щодо проблемних питань, то стосуються вони передусім повернення як депозитів вкладникам, так і кредитів при ліквідації банку. Боржники перебували у більш вигідному становищі, оскільки проблемні активи, як правило, продають з дисконтом, і боржник, власне, повертає меншу суму, тобто в деяких випадках може отримати 60% знижки від розміру кредиту. Однак ті особи, хто мав депозит, можуть розраховувати щонайбільше на 200 тис. грн, хоча на депозитному рахунку могло зберігатися значно більше. Це питання необхідно вирішувати на законодавчому рівні, адже насамперед вкладники мають бути захищеними.

Розмовляв **ЕГОР ЖЕЛТУХІН**,
журналіст «Юридичної газети»

«Ситуація з корупцією в українських судах не змінилася на краще», – керуючий партнер ЮФ «Василь Кісіль і Партнери»

Про ситуацію з корупцією в українських судах та податковій системі нашої країни «Юридичній газеті» розповів керуючий партнер ЮФ «Василь Кісіль і Партнери» **АНДРІЙ СТЕЛЬМАЩУК**

– Наскільки змінилася ситуація з корупцією в Україні після Революції гідності? Чи зробила крок вперед наша держава в цьому питанні?

– Оскільки я займаюся представництвом інтересів клієнтів у судах, то можу говорити, що відбувається у цій сфері: з чим маю справу я та що кажуть самі служителі Феміди про ситуацію з корупцією в судах. Якщо порівняти ситуацію з корупцією в судах, яка була до подій Революції гідності, із тією, яка є зараз, то можу зробити висновок, що насправді зроблений крок назад. Ті події, які відбулися, мали загалом позитивний ефект для суспільства, але не в питанні корупції. Самі представники суддівського корпусу розповідають, що зламана вертикаль, яка була чіткою при Януковичу і яку очолювали вищі посадовці – судді, про яку знали певні представники юридичного бізнесу і просто бізнесу. Після того, як суддівська вертикаль була зламана, з'явився так званий вільний ринок (можливо, це не дуже доречний термін для опису корупції). Тобто судді зрозуміли, що вертикалі немає і можна робити, хто що хоче, оскільки нікому не треба звітувати. Особливо цією ситуацією скористалися ті судді, які були ображені, оскільки

АНДРІЙ СТЕЛЬМАЩУК, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР ЮФ «ВАСИЛЬ КІСІЛЬ І ПАРТНЕРИ»

не належали до суддівської вертикалі при Януковичі, а відповідно, не отримували завдань і вигод від їхнього виконання. Зрозуміло, що сьогодні їхній час. Тому, на превеликий жаль, я не можу зараз сказати, що після

подій Революції гідності, після створення Антикорупційного бюро або після прийняття законів «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» чи «Про забезпечення права на справедливий суд», ситуація

з корупцією в українських судах суттєво змінилася на краще.

– Невже нові кадри, які були призначені на ключові посади в судовій системі, ніяк не вплинули на ситуацію з корупцією в українських судах?

– Одразу після Революції гідності відбулися вибори голів судів, коли адміністративні посади почали обіймати люди, яких обирали суддівський колектив. Як показала статистика, близько 80% голів судів були переобрані на адмінпосади. Тобто судді розуміли, що на всі основні посади в ключових судах за часів Януковича були поставлені люди, які діяли в певній вертикалі, але після того, як у них з'явилась можливість змінити цих осіб, вони все одно їх повторно обрали на адмінпосади, і ці судді далі продовжують очолювати суди.

Звісно, що відбулася зміна керівництва у Вищому господарському суді, у Вищому адміністративному суді, але загалом на найнижчих ланках і особливо не в Києві судді обрали тих самих, хто ними керував, кого вони звинувачували в тому, що через них не можуть чинити справедливе судочинство.

– На вашу думку, чому не скористались у нашій державі шансом і не змінили ситуацію з корупцією в судах?

– Тому, що до питання корупції в судах треба підходити по-іншому. Ми зараз маємо суддівський корпус, який зник до тієї ситуації, яка роками тривала в судовій системі і, очевидно, йому стало зручно жити в тих умовах, які склалися. Тому не варто дивуватися, що ті самі судді, які були частиною цього механізму й надалі продовжують підтримувати систему, в якій вони виростили, в якій отримували певні блага. Вони розуміють, що ця система, в країні, де вони отримують офіційну заробітну плату на рівні 6 тис. грн, є цікавішою для них. Звичайно, не можна говорити, що всі судді в Україні – корупціонери, це не так. Але загалом ситуація є такою, як я описав.

Можливо, у суддів є пориви, не як у професіоналів, а як у громадян, щось змінювати, але вони дивляться на ситуацію в країні, на те, що підходить особливо не змінюються, судді розу-

міють, що їхнє фінансування – це не питання номер один у країні, а тому їм не цікаво змінювати ситуацію з корупцією в судах. А таких справді ідейних суддів, які готові працювати на 6 тис. грн, не так багато у Києві. У регіонах ситуація трохи інша, тому що там рівень зарплат і рівень витрат відрізняється від столичного.

– Є думки, що всіх суддів необхідно змінити, зробити новий курс, а та судова реформа, яку робить Адміністрація Президента, буде неефективною. Яка ваша думка з цього приводу?

– Судова реформа, ініційована Адміністрацією Президента, буде неефективною тому, що це не судова реформа. В Україні взагалі було проведено мало реформ. Зараз реформували міліцію на поліцію. Це можна назвати реформою, оскільки остання – це кардинальна зміна. А коли ми говоримо про податкову реформу, то такої в нашій країні ніколи не було. У нас просто трішки змінювалися ставки і дещо змінювалось адміністрування податків. Це не реформа. Реформа – це коли ми говоримо, що замість ПДВ нам потрібно ввести податок з обігу. Це реформа. Ми кардинально змінюємо систему. Коли ми говоримо, що ми вводимо електронні податкові накладні замість паперових, то це не реформа. Ми просто слідуємо технологічному прогресу.

Щодо судової сфери, то коли ми її проводимо, – ми маємо запитати кінцевого бенефіціара судової реформи, чого він хоче. Бенефіціарами судової реформи маємо бути ми з вами – звичайні громадяни. Не юристи, не Адміністрація Президента, не Кабінет Міністрів, не Верховна Рада... Звичайні громадяни повинні бути замовниками того, як має відбуватися судова реформа. Водночас що ми маємо? Що потрібно звичайному громадянину? Мені потрібно, щоб я міг розраховувати на те, що суд буде справедливим, що від мене не вимагатимуть хабара, що буде професійний суддя, який у розумні строки за законом вирішить мою справу. І навіть якщо я програю, я маю розуміти, що я готовий програвати, коли я не маю рації, але все має бути справедливо і відповідно до закону. І це є

ключовим завданням, яке мала виконати судова реформа.

Замість цього нам влаштували дискусію: чи треба господарські суди, тому що хтось сказав, що вони – це розсадник корупції; чи треба Верховний Суд України; чи треба вищі спеціалізовані суди; чи робити переатестацію суддів? Це все речі, які дуже важливі для професійної дискусії, але часу для останньої у нас багато. Однак перш ніж починати професійну дискусію, треба спершу зробити реформу, а далі вдосконалювати той механізм, який забезпечить функціонування судової системи на мінімально гігієнічному рівні, достатньому для того, щоб громадяни відчували, що судді є справедливими у країні. У світі є чимало велосипедів, які уже давним-давно вигадані. Давайте дивіться, яка модель буде найприйнятнішою для нашої культури, менталітету тощо, але спершу проведіть реформу.

Провести судову реформу – це не обговорювати ті всі питання, які я згадав вище. Треба чинити дії, які забезпечать справедливий суд. Що можна зробити? По-перше, треба звільнити всіх явних корупціонерів – суддів, про яких знають всі. Ясно, що діє презумпція невинуватості. Але треба брати політичні ризики. І відвертих корупціонерів, яких всі звинувачують, що вони очолювали корупційну вертикаль і фактично були виконавцями того механізму, який створив тотальну корупцію в судах, – треба принаймні відсторонити від посади. Далі варто провести щодо них розслідування і посадити в тюрму тих, чия вина буде доведена. Вони знають, що вони вкрали, суспільство знає, що вони вкрали, в правоохоронних органах це знають, але ці люди досі виконують свої обов'язки.

По-друге, треба переатестувати тих суддів, які залишилися після звільнення явних корупціонерів. Це зробити елементарно за допомогою незалежного тестування. Я впевнений, що для цього знайдуться фінанси, держава чи відповідні фонди розроблять тести – 200 питань, три години, дали відповіді на питання, і ми одразу відсіємо явних кандидатів, які недотягують до того, щоб за інтелектуальним рівнем бути суддею. Далі залишилась певна група людей,

з якою домовляємось, що даємо їм нормальне фінансування з державного бюджету, ясно, що воно не буде на рівні топ-менеджерів, але воно буде більше ніж 6 тис. грн і дасть змогу суддям чесно жити, надаємо останнім соціальні гарантії, а судді, зі свого боку, чесно виконують суддівську роботу. Порушення цих домовленостей веде до того, що суддя йде в тюрму. Далі можна відпрацьовувати решту механізмів: скільки суддів має бути, який кодекс має бути...

Не треба звільняти всіх суддів і набирати нових. Це нереальне завдання. У нас велика країна, в якій працюють тисячі суддів. Коли ми суттєво зменшимо суддівський корпус, ми не зможемо одразу знайти людей, які скажуть – ми готові працювати за 15 чи 25 тис. грн і одразу заповнити всю систему. Все має відбуватися поступово. А відтак будемо дивитися, щоб ці судді справді чинили правосуддя.

Далі вже починається професійна дискусія, які спори мають розглядатися в судах, а які – ні. На мою думку, спір про земельну межу між сусідами – це не те питання, яке має вирішуватися в суді. Нехай місцевий голова вирішує це питання, але якщо його рішення буде явно незаконним, тоді його можна піддати якійсь кваліфікації. Можливо, треба встановити бар'єр, що спори на суму меншу ніж встановлений мінімум не розглядаються судами. Якщо у сторін спір про поставку, і він менше ніж на 10 тис. грн, домовляйтеся, оскільки суд не може витрачати адміністративний ресурс на те, щоб вершити правосуддя в таких категоріях спорів. Треба фактично трішки, не те, що ускладнити доступ до правосуддя, але зробити його якісним, оскільки судді повинні концентруватися на тих справах, які справді є важливими. Але це вже питання професійної дискусії. А для того щоб провести реформу, треба зробити зовсім небагато.

– Яка роль Вищої ради юстиції (ВРЮ) та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККС) у боротьбі з корупцією в судах? Як ці органи повинні працювати, щоб контролювати ситуацію в судовій системі?

– Ці органи мають складатися з кришталево чесних людей. Я не можу нікого особисто звинуватити – не піймав – не злодій, але сказати, що я довіряю якомусь з цих органів, не можу. Ми мали почати з того, щоб звільнити тих людей, які раніше обіймали посади в ВРЮ та ВККС, це начебто було зроблено, і обрати тих, хто пройде за прозорим конкурсом. Але так як останній раз формувалися ВРЮ та ВККС – це неприйнятно для демократичної країни, яка ставить перед собою завдання за допомогою цих органів боротися проти корупції у судах. Я можу говорити про те, як обирали членів ВРЮ та ВККС від адвокатури. Мені здається, що це – ганьба адвокатури за те, що вона так формує своїх представників у ВРЮ. Починаючи з того, що з'їзд, на якому було обрано цих людей, тривав нерозумний період часу, в якому робились перерви, – це нонсенс. Складно уявити, що в демократичній країні можуть відбуватися такі процеси. Я не був особисто присутній на цьому адвокатському з'їзді, але та інформація, яка стала доступною від інших його учасників, не дає підстав говорити, що члени ВРЮ та ВККС від адвокатів були обрані абсолютно демократично.

Інша річ, що, можливо, хтось з них є абсолютним авторитетом і до нього немає претензій, а до іншої кандидатури є. Я переконаний, що люди з не дуже чистою репутацією себе будуть проявляти. Але нам, як адвокатури, має бути соромно, що ми взагалі їх допустили до ВРЮ, оскільки ми так дискредитуємо себе. Ясно, що роль ВРЮ дуже важлива в процесах звільнення явних корупціонерів, але оскільки на все потрібна політична воля, а ВРЮ – це колегіальний орган, то будь-яке питання, яке є очевидним для всіх, можливо, навіть для членів ВРЮ, може бути відкладене у дуже довгий ящик.

Журналісти говорять, що член ВРЮ має спільний бізнес з «колишнім корупціонером» (принаймні так його називають журналісти і так про нього говорять в адвокатських колах). Цей факт ставить під сумнів взагалі ефективність роботи ВРЮ. Як таке може бути? Чому таку людину, по-перше, туди обрали, а по-друге,

як така людина може свого ділового партнера в чомусь звинуватити і завершити той процес очищення судової системи, про який говорить Президент?!

– Як, на Вашу думку, треба формувати ВРЮ, щоб уникнути таких випадків?

– Мені здається, що до формування будь-яких органів державної влади мають бути залучені громадяни, громадянське суспільство, і має відбуватися конкурс. Я зараз не готовий запропонувати абсолютно інший механізм формування ВРЮ, але той механізм, коли адвокати струнками рядами обирають свої члени ВРЮ, є неприйнятним. Це дискредитує ВРЮ. Так не повинно бути. Громадськість у цьому не бере участі. Має бути створений спеціальний орган для обрання ВРЮ, куди будуть входити представники Президента, парламенту, Кабміну, адвокатської спільноти, прокурорів, суддівського корпусу, і обов'язково – представники громадськості. Такий колегіальний орган має обирати членів ВРЮ, під пильним оком журналістів, громадських активістів.

Беруть кандидатуру, наприклад, адвоката, проводять аналіз, чи може цей адвокат бути членом ВРЮ. Ніби на перший погляд може. Далі громадські активісти приходять і кажуть: «А от тут він із заступником голови вищого спеціалізованого суду робив спільний бізнес». І запитання до нього виникають не тоді, коли він вже обраний. Так, цей процес буде тривалим, місяці три може тривати, але він того вартий.

Тільки за участю журналістів, громадських активістів і, безумовно, спеціалістів можна прозоро формувати ВРЮ. На мою думку, в нашій країні щодо корупції має діяти презумпція вини. Якщо тобі кажуть: «Ти хабарник, ти з цим суддею ведеш бізнес» – доведь, що це не так, оскільки ми тебе обираємо на дуже серйозну посаду. А так він каже: «Діє презумпція невинуватості, немає судового рішення, пішли всі геть». З такими підходами ми житимемо у корупції ще багато років. Ми заявляємо: «демократія, Європа, Венеціанська комісія, не може бути презумпції вини...

Може бути. У нас такі часи. У нас не-розвинена демократія.

– Чи може в нашій країні Антикорупційне бюро стати тим органом, який вплине на ситуацію в Україні з корупцією?

– Мені здається, що питання боротьби проти корупції ми починаємо не з того. Нам треба не з Антикорупційного бюро починати, яке хтосьна як було сформовано, як видно, і є претензії навіть до самого керівника. Хоча не виключено, що це протистояння між Генеральною прокуратурою і Антикорупційним бюро за вплив на ті процеси, які відбуваються в країні.

бара 50 грн даїшнику, потім 200 грн у школі, 1000 грн в університеті, 100 дол. США за те, щоб поза чергою пройти в реєстраційну службу, 2000 дол. США за те, щоб тобі щось допомогли «вирішити»... Коли люди чують, що заступник голови вищого спеціалізованого суду заробив 50 млн дол. США на корупції, то думають – оце справді корупція, а те, що дають 200 грн за те, що п'яним зупинили даїшники, то це – дрібниця. Не можна говорити, що корупція – це десь там, а те, що в мене це не корупція, а так... З себе треба починати – не давай, не сміти, живи так, як ти хотів би, щоб жили всі інші люди. Тільки тоді можна щось від когось вимагати.

в системі, не змінилися. Ця служба потребує тотального реформування в двох напрямках: адміністративному (як відбувається адміністрування податків, хто це робить і як) і щодо того, які податки мають бути. Податкове навантаження наразі становить понад 50%. Ми хіба такі, як Данія чи Швеція, щоб у нас було таке податкове навантаження? Можливо, для того щоб економіка запрацювала, треба все-таки один раз повірити людям? Податківці кажуть, що бізнес все одно приховуватиме свої доходи, але давайте спробуємо. Давайте зробимо податкове навантаження 20%. Можливо, тоді з тіні вийде значно

Можливо, голова Антикорупційного бюро – кришталеву чиста людина, не знайомий особисто, нічого не можу сказати. Це все важливо, але не з цього розпочинається боротьба проти корупції. Кожна людина має особисто почати свою боротьбу. Це буде дуже довгий процес тому, що корупція тривала роками в нашій країні, і вона є в багатьох країнах, просто рівень її різний. Корупція – це не хабарі у мільйони гривень, вона не звідти починається, це вже наслідок. Корупція – це низький рівень культури. Це коли ти викидаєш недопалок, потім даєш ха-

Ми можемо створювати 150 бюро і набирати туди різних людей. Все це буде неефективно, доки ми не змінимо все на рівні правової культури зокрема і культури загалом. Тому має бути цілеспрямована програма. І ясно, що люди, які нагорі мають стати правильним прикладом.

– Яка ситуація нині з податковою? Чи змінилось щось у її ставленні до бізнесу?

– Від наших клієнтів я не чув, що відносини з податковою якимось стали конструктивнішими. Люди, які

більше бізнесу, який чесно працюватиме. Ясно, що залишаться ті, хто не звик працювати легально, і вони завжди крастимуть з бюджету, один в одного. Але тоді давайте їх кидати за ґрати. Має бути відчуття невідворотності покарання. Мені здається, ті кадрові призначення, які відбулися і відбуваються у податковій системі України, не дають змоги сподіватися на те, що податкова служба запрацює по-іншому.

Розмову вела **Христина ВЕНГРИНЯК**,
головний редактор «Юридичної газети»

Нові тенденції та виклики для юристів транспортної галузі

ОЛЕКСАНДР КИФАК,
КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР ЮФ «АНК», АДВОКАТ

Події останнього року позначилися на всіх галузях економіки держави, не оминувши транспорт і інфраструктуру. Внаслідок анексії Криму Україна втратила п'ять морських портів, два аеропорти й кілька стратегічних підприємств. Військові дії на Донбасі призвели до масштабних руйнувань інфраструктурних об'єктів, таких як: міжнародні аеропорти «Донецьк» і «Луганськ», транспортні магістралі, шляхопроводи та вузлові залізничні станції. Наслідком цього стало значне зниження пасажиропотоку в усіх аеропортах країни від 10 до 45% порівняно з 2013 роком, скорочення обсягів перевалки вантажів у портах та зменшення залізничних перевезень. Зрозуміло, що в таких умовах залучити інвестиції з-за кордону в транспортну галузь дуже складно. Тому нині розвиваються переважно ті проекти, які були розпочаті у докризові часи.

Портова галузь: бажаєте інвестицій – спростіть процедури

Якщо взяти, наприклад, портову галузь, реформа якої розпочалася 2013 року з ухваленням Закону

«Про морські порти України», ми побачимо, що за цей час не було укладено жодного концесійного договору на будівництво або реконструкцію якогось портового терміналу чи гідротехнічної споруди. Хоча автори цього документа поклали чималі сподівання саме на концесію як провідний інструмент для залучення інвестицій у портову галузь. Втім, іноземні інвестори з цікавістю дивляться у бік морських портів та прилеглих до них територій. Особливо це стосується проектів із будівництва портових елеваторів та логістичних комплексів. Це вимагає від юристів постійного пошуку нових правових інструментів, які б забезпечували належний захист інвестору під час реалізації довготермінових проектів. Для портової галузі (і не лише для неї) такими інструментами можуть стати не лише договори концесії, а й договори про спільну діяльність або інвестиційні контракти. Втім, необхідно спростити порядок їхнього укладення, надавши більше повноважень керівництву морських портів та їхнім адміністраціям та скоротивши час для отримання усіх необхідних віз та погоджень. Ситуація, коли інвестиційний договір потребує схвалення в чотирьох міністерствах, а інколи – у КМУ – та укладається 6-12 місяців, є неприйнятною та незрозумілою для інвестора. Крім того, необхідно упорядкувати процедуру затвердження фінансових планів морських портів, які нині затверджує Кабмін за поданням Міністерства інфраструктури та після погоджень у Мінфіні та Мінекономіки. Врешті, замість того щоб отримати фінплан до 1 вересня року, що передую наступному (як того, до речі, вимагає закон), порти у кращому випадку отримують фінплани у серпні-вересні року, на який він затверджується. Це обмежує можливості портів у повноцінному фінансуванні підрядних контрактів на будівництво гідро-

технічних споруд або виконання днопоглиблювальних робіт.

Анексія Криму і нові завдання для юристів

Внаслідок анексії Криму нові цікаві справи отримали морські юристи. Маю на увазі окремі спроби притягнути до кримінальної відповідальності екіпажі іноземних та вітчизняних суден, які були помічені у територіальних водах Криму після його анексії Росією. За перше півріччя 2015 року широкого суспільного розголосу набули справи з суднами Kanton, UlusSky, Afina, Vityaz, екіпажі яких намагаються звинуватити у скоєнні злочину, передбаченого ст. 332¹ КК України («Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї»), а роботу деяких з цих суден – заблокувати різними способами. Втім, варто нагадати, що кваліфікуючою ознакою цього злочину є його вчинення із метою заподіяння шкоди інтересам держави. Однак, чи можна звинуватити судновласника, який сплачує на користь Адміністрації морських портів України портові збори за суднозахід у розмірі кількох десятків тисяч доларів США у заподіянні шкоди інтересам держави? А як бути, коли екіпаж судна був змінений і жоден із моряків не перетинав кордон із Кримом? На ці запитання немає легкої та однозначної відповіді. Іншою проблемою, з якою стикнулися судновласники та українські моряки, є перетин адміністративного кордону з окупованим Кримом. Річ у тім, що деякі судновласники вимушені здійснювати ротацію своїх екіпажів через територію Криму. В такому випадку кожен моряк, який прямує через територію Криму транзитом для посадки на судно, яке перебуває навіть за межами 12-мильної зони, може бути звинувачений у скоєнні адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 204¹ Кодексу України про адміністративні

правопорушення («Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї»), санкція якої передбачає накладення штрафу у розмірі 1700 грн. Відзначу, що за останні дев'ять місяців нам неодноразово доводилося захищати українських моряків у таких справах, при чому в судах різних областей та інстанцій. І цікавим є те, що, попри ідентичні фабули справ та подібний зміст адміністративних протоколів, суди виносили абсолютно протилежні постанови. Зокрема, деякі судді закривали провадження у справі за відсутністю у діях моряків події та складу адміністративного правопорушення (ч. 1 ст. 247 КУпАП); натомість інші, за подібних обставин, визнавали моряків винними та притягували їх до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу у розмірі 1700 грн. І нині в Реєстрі судових рішень можна знайти більше ніж півсотні таких різних за змістом та правовою оцінкою постанов. Це насамперед свідчить про складність таких справ та недосконалість способу регулювання правовідносин, обраних авторами ст. 204¹ КУпАП. З метою формування єдиного підходу у вирішенні справ, що стосуються цієї статті, ми направили лист на адресу Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з прикладами судових рішень, ухвалених за останні півроку. Сподіваємося, що Пленум ВССУ незабаром вивчить та обговорить наведені приклади й надасть необхідні вказівки та роз'яснення судам відносно застосування цієї правової норми.

Скасування контролю ізолюваного баласту на радість судновласникам

Не можу оминати увагою і деякі позитивні зрушення, які відбулися останнім часом у сфері судноплавства. Мова йде про скасування контролю ізолюваного баласту суден, які заходять в українські морські порти (Наказ Мінприроди №82 від 18.03.2015 р.). Нагадаю, що судновласники неодноразово скаржилися на дії екологічних інспекторів, які вимагали від капітанів надання так званої Суднової екологічної декларації із зазначенням кількості ізолюваного баласту на борту, а після її надання здійснювали відбір проб ізолюваного баласту та передавали його на лабораторний аналіз для визначен-

ня показників гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин. Такий підхід не лише суперечить Конвенції МАРПОЛ 73/78, учасником якої є Україна, а й практиці європейських країн, де контроль ізолюваного баласту зводиться до перевірки чинності сертифікатів та свідоцтв, виданих класифікаційним товариством. Скасування контролю ізолюваного баласту стало хорошим прикладом ефективної співпраці держави – Міністерства екології, Міністерства інфраструктури, Держпідприємництва та бізнесу – Американської торгової палати, Європейської бізнес-асоціації, Федерації роботодавців транспорту України та Асоціації правників України.

Нормотворча робота на злобу дня

Зважаючи на нинішній стан розвитку транспортної галузі України і, зокрема, морських портів, для того щоб підвищити інвестиційну привабливість вітчизняного портового сектору та його конкурентоспроможність порівняно з іноземними портами, від держави вимагається значна модернізація законодавчої бази, що регулює відносини у транспортній сфері, оскільки наразі ця база є надто застарілою і не відповідає сучасним реаліям розвитку ринку транспортних послуг. Зокрема, негайного ухвалення, на нашу думку, вимагають такі нормативно-правові акти:

– про внесення змін до законодавства про державно-приватне партнерство (в частині лібералізації та оптимізації процедури укладення та виконання договору державно-приватного партнерства);

– про внесення змін до концесійного законодавства (аналогічно змінам до законодавства про державно-приватне партнерство, а також у частині оптимізації методики розрахунку концесійних платежів);

– про внесення змін до законодавства щодо розподілу та використання портових зборів;

– про внесення змін до законодавства про приватизацію (в частині особливостей приватизації об'єктів портової інфраструктури);

– про внесення змін до порядку погодження здійснення невід'ємних поліпшень об'єктів оренди державної власності;

– про внесення змін до Кодексу торговельного мореплавства в частині лібералізації процедури отримання права плавання під Державним прапором України тощо.

Проекти всіх вищезазначених нормативно-правових актів були нами підготовлені та надані на розгляд уповноваженим державним органам (зокрема, Міністерству інфраструктури). Втім, активний розвиток описаного нормотворчого процесу наразі, на жаль, не спостерігається.

**Зубар
Володимир**

ЮФ «Юрлайн»

**Скоробогатов
Артем**

МЮС Interlegal

**Кифак
Олександр**

ЮФ «АНК»

**Цірат
Анна**

ЮФ «Юрзовнішсервіс»

**Самойленко
Вадим**

ЮФ «Астерс»

Ринок юридичної допомоги у сфері трудового та міграційного права

МАР'ЯНА МАРЧУК,
РАДНИК МІОФ BAKER & MCKENZIE

Про кризові явища на ринку юридичних послуг з питань трудового права говорити не варто, оскільки спеціалісти з питань трудового права ніколи не потерпають від нестачі роботи. Коли економіка на підйомі, то всі наймають персонал, розширюють штати, переводять кадри на нові підприємства, що забезпечує чимало роботи юристам. Якщо економіка іде на спад, то стають потрібними консультації зі скорочення штату, масових звільнень, змін умов трудових договорів щодо скорочення робочого часу, зменшення посадових окладів та скасування інших благ, що надавалися роботодавцями у більш сприятливі часи. Тому юристи-трудовики економічні кризи помічають лише через зміну характеру питань клієнтів, але аж ніяк не тому, що звернень клієнтів стає менше.

Інша річ, що на українському ринку юридичних послуг юристів, які є саме спеціалістами-трудовиками, дуже мало. З одного боку, зрозуміло, що справді хороший юрист здатен вивчити законодавство і дати своєму клієнтові базову пораду з трудового права

(наприклад, написати трудовий договір), навіть якщо 99% часу такий юрист присвячує зовсім іншим питанням (корпоративним, судовим тощо). Але така послуга не буде найкращої якості для клієнта, так само, якщо, маючи проблеми з серцево-судинною системою, звернутися до терапевта замість кардіолога. Юридичні фірми – лідери ринку, включаючи деякі українські фірми, вже добре знайомі із цим феноменом і намагаються розвинути трудову практику як окрему спеціалізацію частини своїх юристів як із міркувань поліпшення якості обслуговування клієнтів, так і тому, що така практика є джерелом стабільного доходу на будь-яких циклах економічного розвитку країни.

Для нашої фірми трудова практика є нині й залишатиметься надалі пріоритетною, оскільки за кількістю юристів та фінансовим результатом в цілому по офісах у всьому світі ми посідаємо третю сходинку, випереджаючи навіть такі високодохідні та престижні практики, як податкова та банківська.

У нашому київському офісі шестеро юристів витрачають принаймні половину свого часу на допомогу клієнтам саме з трудових питань. До того ж за потреби для вирішення вузькоспеціалізованих питань залучаються наші юристи з інших, здебільшого суміжних, відділів, зокрема ті, хто практикує в галузі податків, представництва у суді й арбітражі, інтелектуальної власності тощо. Це забезпечує нам змогу ефективно та швидко допомагати клієнтам у вирішенні всіх трудових питань, які у них виникають: від конфліктів із профспілковими комітетами та припинення незаконних страйків до звинувачень у сексуальних домаганнях.

Проте основний масив роботи в галузі трудового права стосується буденних питань: укладення та зміна умов трудових договорів, звільнення працівників, проведення внутрішніх розсліду-

вань та застосування дисциплінарних покарань, розробка та впровадження локальних нормативних актів, можливість перевірки репутації кандидатів на роботу та інших повсякденних справ. У зв'язку із тим, що більшість наших клієнтів є глобальними компаніями, значна частина нашої роботи полягає у перевірці їхніх стандартних внутрішніх правил на відповідність українському законодавству та внесенні необхідних змін до таких правил, щоб пристосувати їх до наших умов.

Можу стверджувати, що серед юридичних фірм, які діють в Україні, ми маємо чи не єдину і точно найбільшу групу юристів, що спеціалізуються на трудовому та міграційному праві та працюють єдиною командою. У київських офісах міжнародних юридичних фірм трудова практика не дуже популярна, хоча і там є поодинокі юристи, які консультують із цих питань одночасно з практикою за своїми основними спеціалізаціями. Проте щонайменше три українські юридичні фірми вже кілька років приділяють серйозну увагу розвитку трудової практики, а їхніх фахівців досить часто можна зустріти під час тематичних заходів. Вочевидь, у зв'язку зі змінами в мобілізаційному та антикорупційному законодавстві, а також у зв'язку із назірим та очікуваним незабаром ухвалення нового Трудового кодексу, найближчим часом спостерігатимемо зростання кількості юристів, що вказують трудове право як основну свою спеціалізацію, та юридичних фірм, що матимуть у своєму штаті таких фахівців.

Перспективи розвитку і тенденції ринку

Ринок юридичних послуг в Україні вже загалом склався, хоча й не можна казати про його перенасичення. При цьому, спеціалістів із трудового права не так уже й багато, а отже, високої конкуренції в найближчі роки не буде.

Натомість це стане хорошим стимулом для юридичних фірм включити трудову практику до переліку своїх ключових послуг, а також приваблюватиме нових юристів з практик, що зазнали кризи, а також тих, кому до вподоби працювати саме з трудовими питаннями.

Беззаперечно, слід очікувати зростання кількості спеціалістів з трудового права та розширення кола фірм, що виокремлюють трудову практику з-поміж інших, оскільки попит на ці послуги з боку клієнтів лише зростатиме. Також з'являтимуться нові кола питань, що цікавитимуть клієнтів. Зокрема, кілька років тому несподівано актуальними стали питання захисту персональних даних, торік – питання мобілізації, військового обліку та броні. Вбачається, що у найближчій перспективі різко зросте кількість запитів щодо влаштування на попередню посаду, перевodu та припинення трудових відносин із працівниками, звільненими з військової служби. Також доволі активно розвивається законодавство з питань відповідальності посадових осіб за порушення посадових обов'язків та за збитки, завдані підприємству й акціонерам.

Трудові спори вже зараз становлять значну частку роботи відомих адвокатів у зв'язку зі звільненнями урядовців з їхніх посад. Зважаючи на тенденції, слід очікувати зростання кількості подібних справ у судах. Крім того, внаслідок зміни структури економіки через переорієнтацію на нові ринки, безсумнівно, зросте потреба у консультаціях з трудового права пересічних громадян, яким загрожуватиме звільнення, переведення на інші посади, зміна норм виробітку та інших умов трудових договорів. З цих самих причин можна очікувати на активізацію діяльності профспілок, тому консультації з питань спілкування з їхніми представниками також будуть надзвичайно актуальними.

У нашій практиці було кілька цікавих справ, пов'язаних із профспілками, і жодна з них не була подібною до іншої нічим, окрім того, що діяти потрібно було миттєво, чи не протягом годин. Зрозуміло, що неспеціаліст не може запропонувати клієнту стратегію вирішення питання, надати проекти необхідних документів так швидко, оскільки за цей час неможливо вивчи-

ти весь масив відповідного законодавства належно. Саме в таких випадках клієнту і стає очевидною перевага звернення до фахівця, який вже неодноразово вирішував подібні питання для своїх клієнтів. Крім того, додатковою перевагою є наявність саме команди спеціалістів, оскільки поки один юрист бере участь у переговорах (чи судовому засіданні), інші юристи в офісі вже готують або редагують документи, відвідують відповідні інстанції та подають туди потрібні документи тощо. А швидкий та комплексний сервіс є безцінним для клієнта, тому що, коли в режимі реального часу виконуються дії у всіх потрібних напрямках відповідно до цілісної стратегії, це дозволяє перехопити ініціативу та вирішити проблему клієнта швидко і на початкових етапах, коли вона не застаріла та не завдала великої матеріальної шкоди господарській діяльності й репутації клієнта, а також його відносинам із трудовим колективом.

Тому найбільший успіх на ринку матимуть такі юридичні фірми, що зможуть запропонувати своїм клієнтам послуги саме злагодженої команди фахівців. Зважаючи на об'єктивну картину на ринку України, а саме на те, що українські юридичні фірми в цілому невеликі за кількістю фахівців, більш імовірна поява спеціалізованих, так би мовити, юридичних бутиків із трудових питань, ніж масова по-

ява відділів трудової практики у складі багатопрофільних фірм.

Вплив підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС

У зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між ЄС та Україною можна чекати поступового зростання кількості справ щодо дискримінації (за різними ознаками) та відповідного поживавлення інтересу роботодавців до порад з питань дискримінації. Хоча відповідне законодавство у нас вже давно є, увага цим питанням наразі не приділяється, а до звернення у суд та публічного обговорення проблеми, що лягла в основу справи, мало хто вдається. У подальшій перспективі, на мою думку, попит на консультації з питань охорони персональних даних, що є світовим трендом, зростатиме.

Крім того, залежно від того, як швидко здійснюватиметься робота з наближення трудового, міграційного та соціального законодавства до європейських стандартів у цих сферах, можна передбачати попит на допомогу з питань прав трудових колективів та пенсійного забезпечення. Зокрема, є чималі перспективи у питаннях створення та функціонування недержавних пенсійних фондів. Ми вже створили такі фонди в Україні для деяких своїх клієнтів кілька років тому, і вони працюють, проте наразі це – унікальні проекти.

**Войнаровська
Оксана**

ЮФ «Василь Кісіль
і Партнери»

**Монастирський
Володимир**

МЮФ Dentons

**Іваницька
Наталья**

АО Arzinger

**Хета
Світлана**

ЮФ Sayenko Kharenko

**Марчук
Мар'яна**

МЮФ Baker & McKenzie

**Ходаковський
Павло**

АО Arzinger

Lead the changes.

ВАСИЛЬ КІСІЛЬ

вул. Б. Хмельницького 17/52А
Київ, 01030, Україна
+38 044 581 7777
www.vkp.ua

Order your Investor's Guide and delivery
worldwide for free via **invest@Lp.ua**

More about **Investor's Guide 2015** at
www.Lp.ua

~юридична компанія~

АЛЕКСЕЄВ, БОЯРЧУКОВ ТА ПАРТНЕРИ

Традиції понад усе

01001, Україна, м. Київ,
вул. Шота Руставелі, 11, 3 поверх
(044) 235 88 77, (044) 537 18 28,
(044) 235 88 27 (факс)

WWW.ABP.KIEV.UA